

God bebyggd miljö

Fördjupad utvärdering av miljökvalitets-
målet 2027

Titel: God bebyggd miljö
Rapportnummer: 2026:26
Utgivare: Boverket, oktober, 2026
ISBN pdf: 978-91-90033-24-1
Processnummer: 3.4
Diarienummer: 452/2025

Förord

Den byggda miljön formar människors vardag och har stor betydelse för vår hälsa, trygghet, delaktighet och livskvalitet. Hur vi planerar, bygger, förvaltar och använder våra städer, tätorter och landsbygder påverkar möjligheterna att möta klimatförändringar, minska resursanvändningen och värna natur- och kulturvärden.

Miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö är därför både omfattande och komplext. Det förutsätter långsiktiga avvägningar mellan många intressen och ett nära samspel mellan stat, regioner, kommuner, näringsliv och civilsamhälle. Rapporten redovisar utvecklingen sedan den senaste fördjupade utvärderingen 2023, bedömer förutsättningarna att nå målet fram till 2030 och pekar på behov av fortsatt utveckling av styrning, kunskap och genomförandekraft.

Rapporten har tagits fram av projektledare Agata Bar-Nilsson tillsammans med Camilla Burén, Yvonne Egnér, Christer Idström, Johan Kihlberg, Magnus Lund, Hans-Olof Karlsson Hjorth, Peter Pettersson och Suzanne Pluntke. Enhetschef Annika Rahm har varit ansvarig projektägare.

Karlskrona september 2026

Nancy Mattsson
generaldirektör

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
1 Inledning.....	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Arbetsmetod.....	8
2 Nuläge – miljötilstånd och miljöarbetet.....	10
2.1 Miljötilstånd.....	10
2.2 Miljöarbete.....	35
2.3 Centrala problem för målet	64
3 Styrmedelsanalys/Gapanalys	67
3.1 Aktörer, drivkrafter och beteenden	67
3.2 Centrala styrmedel och åtgärder samt deras effekt på miljötilståndet.....	69
3.3 Övrig påverkan.....	73
3.4 Osäkerheter	74
3.5 Sammanfattande tabell.....	74
3.6 Sammanfattande gapanalys	75
3.7 Andra aspekter av målet.....	78
4 Bedömning av måluppfyllelse – når vi miljö kvalitetsmålet	79
4.1 Bedömning av måluppfyllelse	79
5 Prognos för utveckling – hur långt räcker åtgärdsarbetet? ...	83
5.1 Utveckling av miljötilståndet till 2030	83
5.2 Utveckling av miljötilståndet på längre sikt, efter 2030	87
6 Behov av ändrad styrning	88
6.1 Nationell planering	88
6.2 Cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn	89
6.3 Kulturvärden i den byggda miljön	89
6.4 Naturvärden i den byggda miljön	90
6.5 Hållbara resor och transporter	91

Sammanfattning

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö är komplext och omfattande. Dess tio preciseringar berör allt från samhällsplanering, infrastruktur, resurshushållning och bostäder till natur, kulturvärden, hälsa och avfall. Detta innebär att den fördjupade utvärderingen behöver fånga en bred palett av styrmedel, aktörer och samband. Samtidigt saknas det inom vissa områden kunskap om såväl miljötillstånd som effekter av genomförda satsningar.

Bedömningen är att miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö inte nås till 2030. Dagens styrmedel och åtgärder bedöms inte heller räcka för att målet ska nås på längre sikt. Prognosen om utveckling till 2030 är negativ, även om utvecklingen är positiv inom vissa områden, såsom energieffektivisering i befintliga byggnader, avfallsinsamling och integrering av infrastruktur i planeringen.

Centrala utmaningar är bygg- och fastighetssektorns klimat- och resursbelastning, en transportkrävande bebyggelsestruktur och utveckling av gröna och robusta samhällen som klarar klimatförändringar. Nulägesanalysen visar på bristande klimatanpassning samt målkonflikter som rör exempelvis bostäder, infrastruktur, grönområden, jordbruksmark och kulturvärden. Omfattningen av återbruk och återvinning utvecklas för långsamt. Urbana grönytor minskar på många håll. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skyddas och utvecklas varsamt i begränsad omfattning. Mäniskor påverkas fortfarande av trafikbuller, fukt och bristfällig ventilation i sin bostad. Klimatförändringarna ökar dessutom riskerna för bebyggelse och infrastruktur genom bland annat skyfall, översvämningar, värme och ras.

Gapanalysen visar att styrning främst bygger på vägledning och tidsbegränsade projektstöd samt att dagens regler, finansiering och ekonomiska incitament är otillräckliga. Kommunernas möjligheter att genomföra åtgärder för exempelvis klimatanpassning, skydd av kulturvärden och utveckling av grönstruktur begränsas ofta av brist på aktuella planeringsunderlag, kompetens och resurser.

Rapporten efterlyser därför bland annat en tydligare målbild för markanvändning på nationell nivå, bättre dataunderlag och samordning mellan stat, regioner och kommuner. Den pekar också på behov av skarpare styrmedel för cirkulärt byggande, skydd och varsam utveckling av kulturvärden och grön- och blåstruktur samt en transportplanering som i högre grad prioriterar gång, cykel, kollektivtrafik och minskat transportbehov.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Uppdraget

Svenska miljömålssystemet har beslutats av riksdagen. De nationella miljömålen följs upp på flera sätt. Ett av dem är fördjupad utvärdering som ska ske en gång per mandatperiod, vanligtvis vart fjärde år. Boverket har ett ansvar enligt förordningen (2022:208) med instruktion för Boverket, att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering avseende miljökvalitetsmålet ”God bebyggd miljö”. Rapporteringen ska ske till Naturvårdsverket, efter samråd om vilken rapportering som behövs.

1.1.2 Syftet och målet med uppdraget

I den fördjupade utvärderingen av God bebyggd miljö bedöms om beslutade styrmedel och de åtgärder som görs är tillräckliga för att nå det miljötillstånd som miljökvalitetsmålet beskriver. Utvärderingen omfattar även analyser av synergier och konflikter i miljöarbetet samt bedömningar och prognoser för målet. Underlaget visar även om det finns behov av nya eller ändrade styrmedel eller åtgärder.

Resultatet av utvärderingen av God bebyggd miljö är en viktig del av underlaget till politikens styrning av miljöarbetet. Underlaget kan även vara användbart för myndigheter som arbetar med olika miljöaspekter i den byggda miljön på nationell, regional och kommunal nivå.

1.1.3 Koppling till andra uppdrag och utredningar

Fördjupad utvärdering av God bebyggd miljö bygger på analyser och bedömningar av miljötillståndet och styrmedel i den byggda miljön som har genomförts i flera andra uppdrag hos Boverket och andra myndigheter. Ett arbete som genomförs specifikt med koppling till detta uppdrag är miljömålsenkäten¹. Enkätens resultat bidrar med data till fördjupade utvärderingen

1.1.4 Miljökvalitetsmålet och preciseringar

Riksdagen har formulerat målet om God bebyggd miljö som:

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en

¹ Boverket, 2026. [Miljömålsenkäten - Boverket](#). Hämtad 2026-09-09.

långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.”

Regeringen har fastställt tio preciseringar av miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö:

1. Hållbar bebyggelsestruktur

En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade.

2. Hållbar samhällsplanering

Städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor.

3. Infrastruktur

Infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet.

4. Kollektivtrafik, gång och cykel

Kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar.

5. Natur- och grönområden

Det finns natur- och grönområden och gröonstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.

6. Kulturvärden i bebyggd miljö

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.

7. God vardagsmiljö

Den bebyggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.

8. Hälsa och säkerhet

Människor utsätts inte för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.

9. Hushållning med energi och naturresurser

Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst fossilfria energikällor används.

10. Hållbar avfallshantering

Avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

1.2 Arbetsmetod

Naturvårdsverket samordnar arbetet med fördjupad utvärdering av generationsmålet och miljökvalitetsmålen, där utvärdering av God bebyggd miljö är en del. Projektet följer Naturvårdsverkets anvisningar för arbetet.

Utvärderingen omfattar hela miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö och perioden från och med sommaren 2022 till och med sommaren 2026, med fokus på de statliga satsningarna.

Utvärderingen omfattar:

- nulägesanalys för miljötillståndet och miljöarbetet under den relevanta perioden
- analys av styrmedel
- bedömning om målet nås
- prognos för utvecklingen
- behov av ändrade styrmedel.

Beskrivning av nuläget bygger på kärnindikatorer för målet², resultat av Boverkets miljöindikatorer³ och miljömålsenkät⁴, Folkhälsomyndighetens miljöhälsoenkät⁵, SCB:s statistik samt andra tillgängliga data och

² Naturvårdsverket, 2026. [Indikatorer för Sveriges miljömål - Sveriges miljömål](#). Hämtad 2026-08-25.

³ Boverket, 2026. [Miljöindikatorer - Boverket](#). Hämtad 2026-08-25.

⁴ Boverket, 2026. [Miljömålsenkäten - Boverket](#). Hämtad 2026-08-25.

⁵ Folkhälsomyndigheten, 2026. [Miljöhälsoenkäten — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-08-25.

underlag. Resultaten från miljömålsenkäten redovisas som andel av kommuner som svarade på frågan om inte annat anges.

Siffrorna som beskriver nuläget omfattar olika tidsperioder, vilket beror på datakällan och metodiken. Det är alltid det senaste tillgängliga data som redovisas. Närmare beskrivning av metodiken bakom redovisad statistik finns hos de ansvariga myndigheterna och aktörerna.

Beskrivning och bedömning av precisering 6 om kulturmiljö bygger på ett underlag som Boverket och Riksantikvarieämbetet tog fram särskilt inför fördjupad utvärdering, varför beskrivningen av denna precisering är lite mer omfattande.

Ett urval av styrmedel görs utifrån nulägesanalys. Dessa analyseras enligt vägledningen från Naturvårdsverket.

2 Nuläge – miljötillstånd och miljöarbetet

2.1 Miljötillstånd

Den byggda miljön utvecklas av och för människor och tillståndet i miljön är därmed beroende av befolkningens omfattning, åldersstruktur, rörelsemönster och levnadsvanor.

2.1.1 Befolkningsutveckling

Sveriges befolkning har ökat med i genomsnitt 0,3 procent per år under perioden 2022 till 2025. Trenden förväntas fortsätta, fast i långsammare takt jämfört med tidigare. År 2040 förväntas Sverige nå 10,9 och år 2050 11,3 miljoner invånare. Utvecklingen skiljer sig mellan regionerna och kommunerna, där vissa upplever en stor ökning medan befolkningen minskar i andra.⁶ Minskningen sker framför allt i landsbygdskommuner, pendlingskommuner nära mindre stad samt lågpendlingskommuner nära större stad.⁷

År 2025 bodde drygt 9,3 miljoner eller 88 procent av landets befolkning i tätorter, en ökning med 200 000 personer sedan 2020.⁸ Andelen tätortsbefolkningen varierar i kommunerna, från 97 procent i Stockholms kommun till 35 procent i Bergs kommun i Jämtlands län.⁹

Sverige har en åldrande befolkning, vilket innebär att de äldre åldersgrupperna växer både i absoluta tal och som andel av befolkningen. I dag är ungefär var femte invånare 65 år eller äldre. Andelen väntas öka under de kommande årtiondena i takt med att de stora födelsekullarna från 1940- och 1960-talen åldras. Samtidigt minskar andelen personer i arbetsför ålder (20–65 år) och andelen barn och ungdomar (0–19 år).¹⁰ Åldersstrukturen varierar regionalt, där storstäder har den yngsta befolkningen, pendlingskommuner nära storstäder och större städer lockar barnfamiljer och hög andel personer i arbetsför ålder, mindre städer har relativt balanserad struktur medan landsbygdskommuner har högre andel äldre och färre barn och vuxna.¹¹ Dessa förutsättningar påverkar ofta exempelvis

⁶ SCB, 2026. Webbida: [Befolkningsprognos för Sverige](#). Hämtad 2026-07-28.

⁷ SCN, 2026. Webbida: [Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968 - 2024. PxWeb](#). Hämtad 2026-04-17.

⁸ SCB, 2026. Statistikdatabasen. Webbida: [Folkmängd per tätort efter Basår tätortsgräns och år. PxWeb](#). Hämtad 2026-04-17.

⁹ SCB, 2024. Snabba fakta. Webbida: [Tätorter i Sverige](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁰ [Befolkningsstruktur](#). Hämtad 2026-04-17.

¹¹ SCB, 2026. Statistikdatabasen. Webbida: [Folkmängd efter kön, år, region, civilstånd och ålder. PxWeb](#). Hämtad 2026-07-28.

kommunernas ekonomi, planering, byggande och satsningar på befintlig infrastruktur och service.

2.1.2 Hållbar bebyggelsestruktur – precisering 1

2.1.2.1 Den bebyggda marken

Sveriges landyta uppgår till totalt 41 miljoner hektar. Bebyggd och anlagd mark utgör 3,1 procent av landytan (1,3 miljoner hektar). Den bebyggda och anlagda marken domineras av transportinfrastruktur (38 procent) och bostäder (36 procent). Andelen bebyggd och anlagd mark varierar i landet, där Stockholms län har 15 procent, Skåne 10 procent, medan Norrbotten, Västerbotten och Jämtlands län närmare 1 procent. Andelar skiljer sig ännu mer mellan kommunerna.¹²

Från 2010 till 2020 ökade arealen bebyggd och anlagd mark med nästan 62 000 hektar. Den största ökningen, med nästan 23 000 hektar, skedde inom kategorin mark med bostäder. År 2020 hade Sverige fler än 3 miljoner bostadsbyggnader. Av dem var drygt 2,8 miljoner småhus, vilket inkluderar både permanentbostäder och fritidshus. Marken med småhus utgjorde sammanlagt 92 procent av den totala bostadsmarken. Mark med flerbostadshus upptog 8 procent av den totala bostadsmarken. Knappt 5 miljoner invånare bor i äganderätt (huvudsakligen småhus), knappt 2,2 miljoner i bostadsrätt och 3,2 miljoner i hyresrätt. Större hushåll tenderar att bo i småhus, i småhus upplåtna med äganderätt består det genomsnittliga hushållet av 2,6 personer, i flerbostadshus är hushållen mindre: där består det genomsnittliga hushållet av 1,9 personer om det är en hyresrätt och av 1,8 personer om det är en bostadsrätt.¹³

Den bebyggda marken ökar på bekostnad av bland annat jordbruksmark. Analysen av exploateringen på jordbruksmark 2021–2025 visar dock på att tidigare exploateringsnivåer har sjunkit från cirka 3000 hektar per 5 årsperiod sedan 2006 till cirka 1500 hektar i den undersökta perioden. Jordbruksverket bedömer att detta beror på minskat bostadsbyggande samt på ökat nationellt fokus på livsmedelsförsörjning och större hänsyn till skydd av jordbruksmark i den kommunala fysiska planeringen.¹⁴

Intresset för exploatering på jordbruksmarken finns dock kvar. Region Östergötland bedömer att kommunerna i regionen har planer på att exploatera cirka 6 500 hektar jordbruksmark¹⁵, medan Region Skåne redogör för ett scenario där det kan komma att exploateras cirka 4 300 hektar

¹² SCB, 2023. Rapport: [Markanvändningen i Sverige 2020](#). Hämtad 2026-04-17.

¹³ SCB, 2026. Webbssidor: [Antal personer efter region, upplåtelseform och år. PxWeb](#) och [Antal personer per hushåll efter boendeform och år. PxWeb](#) Hämtad 2026-08-19.

¹⁴ Statens jordbruksverk, 2026. [Exploatering av jordbruksmark 2021-2025 - Jordbruksverket](#). Hämtad 2026-07-28.

¹⁵ Region Östergötland, 2026. [Jordbruksmark i Östergötland](#). Hämtad 2026-09-01.

jordbruksmark för bebyggelse och cirka 2 400 hektar för solceller till år 2040¹⁶.

2.1.2.2 Bostadsbyggande och prognos

Tillgång på bostäder är nödvändigt för att människor ska kunna etablera sig och för att arbetsmarknaden ska fungera. Antalet färdigställda lägenheter ökade kraftigt från 2013 fram till 2019. Efter en svacka vände bostadsbyggandet åter uppåt 2022, för att än en gång minska under 2024. De flesta bostäder har tillkommit i storstäder och deras pendlingskommuner, samt större städer. Lägst antal bostäder har byggts i landsbygdskommuner samt pendlingskommuner nära mindre stad.¹⁷ Under 2025 påbörjades nybyggnation av 32 100 bostäder, varav 23 800 flerbostadshus och 6 000 småhus. Utifrån marknadsförutsättningarna är prognosen att det påbörjas 36 000 bostäder i 2026, varav 33 000 genom nybyggnad och nästan 3 000 genom ombyggnad.¹⁸ Bostadsbyggandet kan ställas i relation till det bostadsbyggnadsbehov som Boverket beräknat till 523 000 för perioden 2024–2033, eller 52 300 nya bostäder per år.¹⁹

Marknadsläget under slutet av 2025 och inledningen av 2026 präglas av att förutsättningarna för byggandet förbättras. Köpkraften återhämtar sig samtidigt som inflation ligger på stabila nivåer medan byggkostnader ökar marginellt (+3,2 procent från juli 2025 till juli 2026)²⁰. Det osäkra omvärldsläget kan försämra förutsättningarna för bostadsbyggandet genom exempelvis ökade byggkostnader eller ytterligare bakslag för hushållens köpkraft samt möjligheter att låna.

2.1.2.3 Byggande i kollektivtrafiknära lägen - kärnindikator

Lokalisering av bostäder och andra målpunkter i bebyggelsestrukturen skapar förutsättningar för ett minskat eller ökat behov av personresor och godstransporter. Utformningen av bebyggelsestrukturen påverkar även möjligheter för hållbart resande, genom att skapa rumsliga förutsättningar för fler eller färre alternativa transportsätt.

Majoritet (86 procent) av nytillkomna bostäder år 2024 fanns i kollektivtrafiknära lägen, det vill säga inom 400 meter från en hållplats. Trenden har varit stabil och andelen har legat på över 80 procent de senaste tio åren, med en viss ökning till 85–86 procent från och med 2022.

¹⁶ Region Skåne, 2024. Storymap: [Anspråk på jordbruksmark](#). Hämtad 2026-09-01.

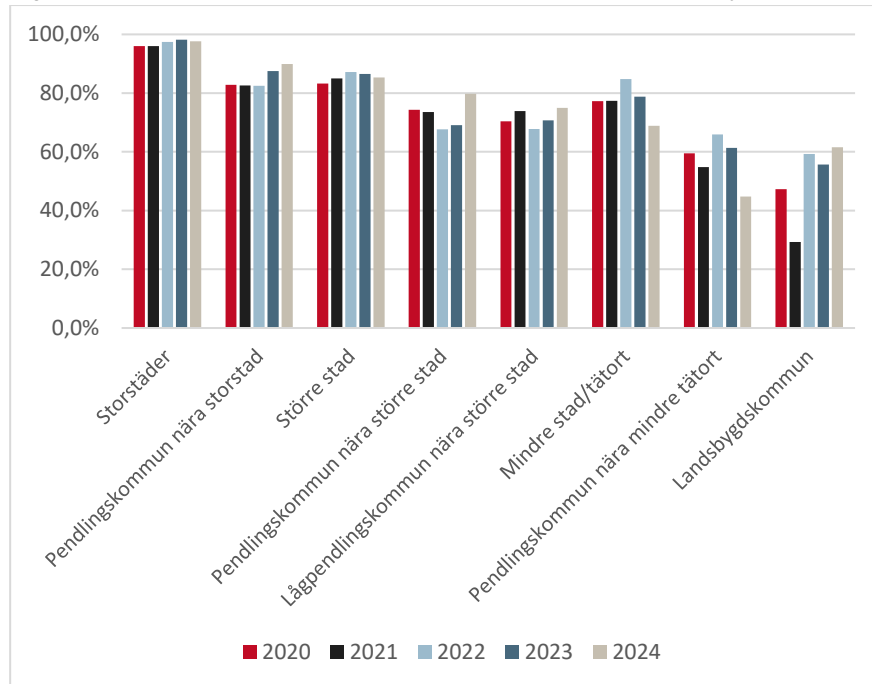
¹⁷ SCB, 2026. [Färdigställda lägenheter i nybyggda hus, antal efter region, hustyp och år. PxWeb](#) Hämtad 2026-09-01.

¹⁸ Boverket, 2026. [Byggprognos analys mars 2026 - Boverket](#). Hämtad 2026-09-01.

¹⁹ Boverket, 2025. Rapport 2025:10. [Behov av bostadsbyggande 2024–2033 - Boverket](#). Hämtad 2026-09-01.

²⁰ Boverket, 2026. [Byggprognos analys september 2026 - Boverket](#). Hämtad 2026-09-10.

Figur 1 Andel bostäder inom 400 meter från hållplats efter kommuntyp.

Källa: SCB, 2026.

I jämförelse är andelen av alla bostäder i kollektivtrafikhöga lägen totalt något lägre, 78,8 procent. År 2014 låg denna siffra på 76,5 procent.²¹ Det beror på att de flesta bostäder byggs inom och i närheten av tätorter, främst de större, där tillgången till kollektivtrafiken är generellt sett högre. Det finns dock stora skillnader mellan olika kommuntyper, se figur 1. Andelen nya bostäder byggda i kollektivtrafikhöga lägen sammanfaller med andelen lägenheter i flerbostadshus i de olika kommuntyperna.²²

Skillnaderna beror på befintlig bebyggelsestruktur, lokalisering av tillkommande bebyggelse, omfattningen av byggandet samt vilken typ av bostäder som byggs (flerbostadshus eller småhus), och förändringar i kollektivtrafikplaneringen.

Tillgången till kollektivtrafik varierar beroende på var man bor i landet. Totalt sett har 84 procent av de som bor i tätort en hållplats inom 400 meters avstånd från bostaden (fågelvägen) 2024. Andelen var oförändrad jämfört med året innan och i stort sett även under hela mätperioden 2014–2024. Utanför tätort är andelen lägre: år 2024 hade 16 procent av befolkningen en hållplats inom 400 meter, vilket kan jämföras med 14 procent år 2014. Ökar man gränsen för vad som betecknas som kollektivtrafikhöga till 1 000 meter ökar andelen inom tätort till 97 procent och utanför

²¹ SCB, 2026. Statistikdatabasen. [Bostäder i kollektivtrafikhöga lägen. År 2014 - 2024.](#) PxWeb Hämtad 2026-07-29.

²² SCB, 2026. Statistikdatabasen. [Färdigställda lägenheter i nybyggda hus, antal efter region, hustyp och år.](#) PxWeb. Hämtad 2026-09-02.

tätort till 34 procent (år 2024). Tillgången skiljer sig mycket mellan kommunerna, med flera (41 stycken) där över 90 procent av befolkningen bor inom 400 meter från en hållplats, men även ett tjugotal kommuner där andelen ligger närmare 30–40 procent.²³

2.1.2.4 Cykelavstånd mellan bostad och arbete

Korta avstånd till målpunkter och väl utbyggd infrastruktur för cykel ger goda förutsättningar för att cykla.

Enligt en analys från SCB²⁴ har nästan en tredjedel av landets anställda ett 15 minuters cykelavstånd till arbetet från sin bostad. Baserat endast på avståndet finns de bästa förutsättningar att cykla till jobbet ofta i mer glesbefolkade kommuner med få tätorter, där en stor del av kommuninvånarna bor i centralorten.

Arbetsplatser inom vård och omsorg ligger ofta i tätorterna, vilket bidrar till att fler kvinnor än män har nära att cykla till jobbet. Av kommuner med över 50 000 invånare har Östersund störst andel invånare som har möjlighet att cykla till arbetet inom 15 minuter. Resultaten baseras enbart på beräknat avstånd (den snabbaste cykelruten) och tar inte hänsyn till exempelvis vädermässiga förutsättningar, infrastruktur, trafikintensitet, säkerhet eller andra hinder.

2.1.2.5 Bebyggelsen i riskområden för vissa effekter av klimatförändringar

Av de knappt 8,8 miljoner byggnader som finns registrerade i Sverige identifierades för nutida respektive framtida scenario att drygt 0,9 (cirka 11 procent) respektive 1,1 miljoner (cirka 13 procent) av dessa byggnader återfinns inom områden som i nationella karteringar pekas ut som riskområden för en eller flera av klimatriskerna: erosion, ras, skred eller översvämningar utmed hav, sjöar eller vattendrag. Inom dessa riskområden är en övervägande andel av byggnadstypen ”Komplementbyggnad” (58 procent) följt av byggnadstypen ”Bostad” (33 procent).²⁵

Myndigheten för civilt försvar har under 2022–2023 identifierat 26 områden i Sverige med betydande översvämningrisk, enligt förordningen (2009:956) om översvämningrisker. Identifiering och översyn av områden har utförts för tre olika typer av översvämningar, större sjöar och vattendrag, havskust och skyfall. I underlaget redovisas hur många boende och anställda som skulle påverkas vid en översvämning samt vilka

²³ SCB, 2026. Statistikdatabasen. [Befolkning i kollektivtrafikhärläge. År 2014 - 2024. PxWeb](#). Hämtad 2026-07-29.

²⁴ SCB, 2024. [Nästan en av tre kan cykla till arbetet på 15 minuter](#). Hämtad 2026-04-17.

²⁵ Klimatanpassningsrådet, 2024. [Sweco Utredning av befintlig bebyggelse i klimatutsatta områden.pdf](#). Hämtad 2026-09-01.

verksamheter, infrastrukturer, natur- och kulturområden som ligger i de översvämningshotade områdena.²⁶

2.1.3 Hållbar samhällsplanering – precisering 2

2.1.3.1 Brist på nationella underlag

Det saknas i dag en nationell tydlighet och målbild för hållbar samhällsplanering och för den rumsliga utvecklingen, vilket har identifierats i flera utredningar och rapporter. En sådan tydlighet skulle kunna bidra till ett mer kraftfullt genomförande av strategier, program och planer för omställning, och därigenom öka måluppfyllelsen i förhållande till bland annat Agenda 2030 och de nationella miljökvalitetsmålen.

Som konstateras i slutrapporten för Ramverk för nationell planering²⁷ är de nationella underlagen, och även viss geografisk information, bristfälliga. De är inte ensade, tillförlitliga, heltäckande eller tillämpliga för nationella analyser, vilket är en grundläggande förutsättning för att kunna beskriva miljötillståndet för hållbar samhällsplanering. För att kunna arbeta med gemensamma analyser på en nationell nivå krävs relevanta och aktuella planeringsunderlag och geografisk information.

2.1.3.2 Klimatrisker i planering

Risken för ras, skred, erosion och översvämning påverkar Sveriges kommuner i olika utsträckning. Av de kommuner som svarat på Miljömålsenkäten 2025 anger 55 procent att de i översiktsplanen eller annat styrdokument redovisar områden där klimatrisker kan leda till skador på den byggda miljön eller människors hälsa (riskområden). Ytterligare 23 procent av kommunerna anger att riskområden framgår av annan dokumentation. Av de svarande kommunerna har 15 procent tagit fram en eller flera planer för att hantera klimatrisker i den byggda miljön, och 49 procent har tagit fram planer för vissa av de identifierade klimatriskerna. En klar majoritet av dessa planer hanterar översvämning vid regn och skyfall samt översvämning längs sjöar och vattendrag.

Drygt 15 procent av kommunerna har en beslutad organisation för att arbeta med klimatanpassning i kommunens förvaltningar och/eller bolag som gäller för hela kommunorganisationen, lika många har det för vissa förvaltningar/kommunala bolag och ytterligare lika många anger att de har något annat. Ett exempel som flera kommuner anger är att de har en utsedd samordnare som arbetar med klimatanpassning. Knappt 26 procent av kommunerna har avsatt särskilda budgetmedel för

²⁶ Myndigheten för civilt försvar, 2025. [Översyn av områden med betydande översvämningsrisk, cykel 3: enligt förordning \(2009:956\) om översvämningsrisker](#). Hämtad 2026-09-01.

²⁷ Boverket, 2026. Rapport 2026:5. [Ramverk för nationell planering - Boverket](#). Hämtad 2026-09-01.

klimate Anpassning av den byggda miljön, dels för planering och personalresurser, dels för åtgärder i den fysiska miljön.²⁸

De senaste åren har länsstyrelserna fått minskade anslag till klimatarbete, vilket har påverkat deras arbete med att ta fram underlag och stötta kommunerna i deras arbete med klimatrisker i planeringen. Flera länsstyrelser framhåller betydelsen av statliga resurser, i form av ekonomiska medel och kompetens, för att skapa förutsättningar för åtgärder.²⁹

2.1.3.3 Dagvattenhantering

Enligt etappmålet för dagvatten³⁰ ska de kommuner där det finns risk för betydande påverkan av dagvatten på mark, vatten och den fysiska miljön i befintlig bebyggelse, senast 2025 genomföra en kartläggning och ta fram handlingsplaner för en hållbar dagvattenhantering samt ha påbörjat genomförandet av planerna. I Miljömålsenkäten 2025 svarar 55 procent att de gjort en sådan bedömning, varav 50 procent gjort bedömningen att risk finns. Av dessa har 18 procent genomfört en kartläggning, 7 procent har tagit fram handlingsplaner och 22 procent har påbörjat genomförandet av planerna.³¹

2.1.4 Infrastruktur – precisering 3

2.1.4.1 Transportinfrastruktur

Totalt uppgick mark med transportinfrastruktur till drygt 492 000 hektar. Av de fyra transportslagen dominerar mark som består av vägområde (93 procent) framför mark med järnvägsområde, flygplatser och hamnar.

Det statliga vägnätet består av 98 500 kilometer väg. Trafikverket förvaltar även 14 200 kilometer järnväg. Såväl vägnät som järnvägsnät är i behov av upprustning. Enligt Trafikverkets förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037 ska vägnätets eftersatta underhåll åtgärdas under planperioden, medan för järnvägssystemet är målet att Sverige inte ska ha något eftersatt underhåll kvar år 2050.

En analys av transportinfrastrukturens utsatthet för klimatförändringar visar att totalt cirka 2 500 km (14 procent) väg och 1 950 km (16 procent) järnväg ligger inom riskområden för ras, skred, erosion eller havsnivåhöjning för ett nutida scenario. I ett framtida scenario ökar detta till 2 650 km väg och 2 160 km järnväg.³²

²⁸ Boverket, 2025. Miljömålsenkät.

²⁹ RUS, 2025. Sammanställning av Länsstyrelsernas regionala årliga uppföljningar av God bebyggd miljö

³⁰ [Dagvattenhantering i befintlig bebyggelse - Sveriges miljömål](#). Hämtad 2026-09-09.

³¹ Boverket, 2025. Miljömålsenkät.

³² SWECO, 2024. [Sweco Utredning av befintlig bebyggelse i klimatutsatta områden.pdf](#). Hämtad 2026-04-17.

Många kommuner arbetar aktivt med att stärka andelen gång, cykel och kollektivtrafik. Enligt den senaste miljömålsenkäten³³ har majoriteten av kommunerna (80 procent) planeringsunderlag för att främja miljöanpassade transporter och minska transportbehovet och ytterligare 11 procent håller på att ta fram sådana dokument. Många har genomfört åtgärder för att öka cykling (90 procent), gång (60 procent) och användning av kollektivtrafik (66 procent). Nästan en fjärdedel har jobbat med att minska biltrafiken i tätorter och städer och ungefär lika många med att öka transporteffektiviteten. Jämfört med föregående miljömålsenkät har kommunerna intensifierat sitt arbete med hållbart resande.

2.1.4.2 Energiinfrastruktur

Trygg elförsörjning är en avgörande förutsättning för samhällsutvecklingen. Sverige har god tillgång till fossilfri el och elförsörjningen bedöms vara stabil.³⁴ I omställningen mot ett fossilfritt energisystem utan nettoutsläpp av växthusgaser ökar elbehovet, vilket innebär att elnätet behöver utvecklas på alla nivåer, från utbyggnad av kraftledningarna i det nationella transmissionsnätet till ledningsnätet som når fram den enskilda laddstolpen på parkeringen i kvarteret.

Varje kommun ska enligt lagen (1977:439) om kommunal energiplanering ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi. Enligt miljömålsenkäten 2025 anger 44 procent av de svarande att de har en aktuell energiplan. Lika stor andel (44 procent) anger att arbete med framtagande pågår. Jämfört med år 2021 är det färre kommuner som anger att de har en aktuell plan.³⁵

2.1.4.3 VA-infrastruktur

Sveriges infrastruktur för vatten och avlopp är väl utbyggd och leveransen av allmänna vattentjänster fungerar väl på en övergripande nivå. Tillgången till vatten är god (år 2022 var 89 procent av befolkningen anslutna till kommunalt vatten och 88 procent till kommunalt avlopp) och svenskt dricksvatten håller hög kvalitet.³⁶ En fungerande VA-infrastruktur är avgörande för vattenhushållningen, för att förhindra läckage, minska behovet av bräddningar samt reducera användningen av kemikalier och energi.

Den kommunala infrastrukturen byggdes i stor utsträckning ut mellan 1950 och 1970 och det finns en betydande underhållsskuld. Många av dessa anläggningar är fortfarande i bruk trots att de är helt avskrivna, vilket har inneburit att de inte belastat VA-organisationernas ekonomi och

³³ Boverket, 2025. Miljömålsenkät.

³⁴ Energimyndigheten, 2026. [Sveriges energiläge](#). Hämtad 2026-09-01.

³⁵ Boverket, 2025. Miljömålsenkät.

³⁶ SOU 2024:82. Betänkande av VA-beredskapsutredningen. [Ökad va-beredskap, SOU 2024:82](#). Hämtad 2026-09-01.

att VA-avgifterna kunnat hållas låga. I dag saknas cirka 10 miljarder kronor per år för att täcka investeringsbehoven. Den totala kostnaden beräknas vara 560 miljarder kronor fram till 2040. Många kommuner har inte tillräcklig kompetens eller resurser för långsiktigt arbete med underhåll och förnyelse, och enligt en undersökning av Svenskt Vatten 2023 har endast 21 procent genomfört en detaljerad inventering för att ta fram en åtgärdsplan för förnyelsebehov på lång sikt.³⁷

Klimatförändringarna påverkar VA-infrastrukturen på många olika sätt. Kraftig nederbörd ökar risken för överbelastning av ledningsnätet, vilket kan leda till okontrollerade utsläpp med spridning av föroreningar som följd. Flera kommuner har drabbats av torka vilket ger sämre tillgång till vatten. Torka kan också påverka kvaliteten på vattnet negativt. Varmare vatten kan även innebära långsammare reningsprocesser och att mindre dricksvatten kan produceras, något som påverkade vattenförsörjningen i Stockholm under sommaren 2025.³⁸

2.1.5 Kollektivtrafik, gång och cykel – precisering 4

Svenskarnas resande ökade något mellan 2022 och 2025, det visar Trafikanalys Resvaneundersökning.³⁹ Totalt gjordes 3,8 miljarder personresor under 2025. Uppgången till trots är antalet resor färre än det var år 2019, det vill säga före pandemin. Då gjordes lite drygt 4,2 miljarder personresor. Över tid är det framför allt antalet arbets-, tjänste- och skolresor som minskat, vilket skulle kunna hänga samman med att många fortsatt arbeta på distans efter pandemin.

Personbilen är liksom tidigare det dominerande färd sättet - med knappt två miljarder resor stod bilen för mer än hälften av alla resor år 2025. Antalet resor har legat relativt fast de senaste åren, däremot har färdlängden minskat jämfört med 2019.

Kollektiva färd sätt har ökat sedan pandemin, men ligger fortfarande under nivån från 2019. Antalet resor till fots och med cykel, som har varit samma eller högre under pandemin (2021–2022) jämfört med 2019, har sedan dess minskat något.

Det är inte någon skillnad i antal resor eller restid mellan män och kvinnor. Män reser något längre sträckor än kvinnor (34 respektive 30 km).

³⁷ Svenskt Vatten, 2023. Investeringsbehov och framtida kostnader för kommunalt vatten och avlopp. [SvensktVatten-Investeringsrapport_2023.pdf](#). Hämtad 2026-09-01.

³⁸ SLU, 2025. [Vattenbrist i Stockholm: Starka vindar bakom problemen | slu.se](#). Hämtad 2026-09-01.

³⁹ Trafikanalys, 2026. [Resvanor](#). Hämtad 2026-07-23

Sett till färdlängd gjordes drygt 78 miljarder kilometer med bil, knappt 22 miljarder med kollektivtrafik, 2,6 miljarder med cykel och 1,2 miljarder till fots under 2025.

Andelen resta kilometer till fots, med cykel eller kollektivtrafik sammanlagt var 26 procent år 2025, vilket var i nivå med etappmålet i Strategin för levande städer⁴⁰. Den högsta andelen (40 procent) finns i storstäder samt pendlingskommuner nära storstad (32 procent) 2025.⁴¹

Miljöhälsoenkäten 2023 visar att kvinnor i alla åldersgrupper går och åker kollektivtrafik till och från arbete och skola i större utsträckning än vad män gör, samtidigt som män i alla åldersgrupper i högre grad än kvinnor väljer bil eller motorcykel som transportmedel.⁴²

2.1.6 Natur- och grönområden – precisering 5

Natur- och grönområden utgör en grundläggande struktur i den byggda miljön och bidrar med flera funktioner genom deras ekosystemtjänster. Skydd av natur säkrar tillgången till gröna värden över tid, men majoriteten av grön- och blåytorna i den byggda miljön saknar formellt skydd.

2.1.6.1 Tillgång till skyddad natur - kärnindikator

Det genomsnittliga avståndet från bostaden till närmaste skyddad natur var två kilometer 2025. Under 2025 minskade medelavståndet i flera kommuner på grund av flera nya naturreservat, som ofta var belägna i anslutning till tätorter.⁴³ Andel befolkning med tillgång till ett skyddat naturområde inom en kilometer från bostaden har varit stabil de senaste fyra åren. Sedan 2021 har den ökat från 31 till 32 procent 2025 på nationell nivå. Det finns stora regionala skillnader, där Stockholm, Örebro och Gotlands län har störst andel boende med tillgång till skyddad natur (50, 47 respektive 46 procent), och Västerbotten, Västmanland och Norrbottens län har lägst andel (9, 11 respektive 12 procent).⁴⁴

2.1.6.2 Urbana grönytor, grönområden och trädkröntäckning

Grönyta, det vill säga all vegetationsklädd mark, utgör i genomsnitt 67 procent av tätorternas landareal i Sverige (2020). Det finns ett samband mellan tätorternas storlek, sett till befolkningen, och andelen grönyta. Tätorterna är grönare ju mindre de är. Andelen grönyta generellt sett är även

⁴⁰ Skr. 2017/18:230. [Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling - Regeringen.se](#). Hämtad 2026-07-23.

⁴¹ Trafikanalys, 2026. Websida: [Resvanor](#). Hämtad 2026-07-23.

⁴² Folkhälsomyndigheten, 2024. [Boende- och närmiljö påverkar vår hälsa – Miljöhälso-rapport 2024](#). Hämtad 2026-08-26.

⁴³ SCB, 2026. Skyddad natur. MI 41 Rapport 2026:01. [Skyddad natur](#) Hämtad 2026-08-25.

⁴⁴ SCB, 2026. Sveriges officiella statistik. Folkmängd inom zon runt skyddad natur och medelavstånd till skyddad natur, efter region. [Inom 1 kilometer, andel i procent efter region och år. PxWeb](#). Hämtad 2026-08-25.

lägre i tätorter som är belägna i jordbruksbygder, exempelvis västra Skåne och slättbygderna i Västra Götalands och Östergötlands län.⁴⁵

Cirka 62 procent av den sammanlagda grönytan i tätorterna är allmänt tillgänglig, resterande 38 procent omfattar privata trädgårdar eller är otillgänglig på grund av andra tillträdesrestriktioner. Den allmänt tillgängliga grönytan utgör i genomsnitt 42 procent av tätorternas landareal. Det finns små skillnader i andelen mellan tätorter i olika befolkningsmässiga storleksklasser.

Totalt utgjorde den allmänt tillgängliga grönytan i genomsnitt 294 m² per person 2020, vilket kan jämföras med 287 m² per person 2015. Detta bör dock tolkas som att förhållandet var i princip oförändrat, eftersom det finns en viss överskattning av grönyta för 2020 jämfört med 2015. Befolkning i mindre tätorter har tillgång till större grönyta per person (upp emot 1 177 m²), än i befolkningsmässigt större tätorter (som minst 134 m²).

I genomsnitt hade 95 procent av tätortsbefolkningen tillgång till minst ett grönområde⁴⁶ inom 200 meter från bostaden, och 99 procent inom 300 meter 2020. Skillnaderna mellan stora och små tätorter var relativt små när det gäller närhet till grönområden. Inte heller fanns särskilt stora skillnader vad gäller kön eller åldersgrupper.⁴⁷

Den nationella statistiken⁴⁸ är inte anpassad för exakta jämförelser över tid. Analyser av europeiska Copernicusdata⁴⁹ tyder dock på att arealen urban grönyta har minskat i 151 av svenska kommuner mellan 2018 och 2023. Analysen genomfördes inom ramen för regeringsuppdraget om att ta fram en nationell restaureringsplan⁵⁰ enligt EU:s naturrestaureringsförordning (NRF)⁵¹.

2.1.6.3 Kvalité i tätortsnära natur

Det saknas heltäckande underlag för att beskriva kvalitén i natur- och grönområdena i den byggda miljön på nationell nivå. Viss information

⁴⁵ SCB, 2025. MI12- Grönytor 2025:1. [Grönytor och grönområden i tätorter 2020](#) Hämtad 2026-08-25-

⁴⁶ Grönområde definieras som ett område av sammanhängande grönytor som uppgår till minst 0,5 ha och som är allmänt tillgängligt (SCB).

⁴⁷ SCB, 2025. MI12- Grönytor 2025:1. [Grönytor och grönområden i tätorter 2020](#) Hämtad 2026-08-25.

⁴⁸ SCB, 2025. [Grönstrukturen i samtliga tätorter kartlagd](#). Hämtad 2026-09-01.

⁴⁹ CLCplusBackbone 2023 användes för att beräkna urbana grönytor. <https://land.copernicus.eu/en/products/clc-backbone/clcplus-backbone-2023-raster-10-m-europe-2-yearly>.

⁵⁰ Naturvårdsverket, 2026. [Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur](#). Hämtad 2026-09-01.

⁵¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2041/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869. [Förordning - EU - 2024/1991 - EN - EUR-Lex](#). Hämtad 2026-09-07.

kan dock fås genom att titta på statistiken om tätortsnära skog⁵². Sammanlagt 4,3 miljoner hektar skogsmark eller 15 procent av all skogsmark i landet är tätortsnära skog. Större delen av den tätortsnära skogen, 4 miljoner hektar, är produktiv skogsmark. Enbart en liten del av tätortsnära skog är skyddad, 3,2 procent i södra Sverige och 0,7 procent i norra Sverige. Det som skiljer tätortsnära skog från övrig skog är en mindre andel äldre skog (över 120 år), cirka tio procent jämfört med drygt 20 procent i den icke tätortsnära skogen. Antalet grova levande träd per hektar är dock betydligt högre närmast tätorten (inom 300 m) än längre bort eller i den övriga skogen. Den tätortsnära skogen har dessutom högre andel bland- och lövskog än övriga skogen.

2.1.7 Kulturvärden i bebyggd miljö – precisering 6

2.1.7.1 Skyddad bebyggelse - kärnindikator

Enligt PBL är kulturvärden ett allmänt intresse som alltid måste beaktas. PBL omfattar all bebyggelse, både den särskilt värdefulla och den mer vardagliga. Kulturvärden ska hanteras i såväl den översiktliga planeringen och detaljplanering som i lovgivning och byggprocessen. Alla ändringar av en byggnad ska utföras varsamt så att man tillvaratar byggnadens värden och kvaliteter.

Förutom det generella varsamhetskravet kan kommuner skydda kulturvärden i detaljplan eller områdesbestämmelser. Staten kan genom byggnadsminnesförklaringar skydda bebyggelse som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. En relativt liten andel av bebyggelsens kulturvärden regleras på dessa sätt. Oavsett lagrum går ökningen i antalet skyddade byggnader långsamt och sker från en mycket låg nivå. Utvecklingen skiljer sig inte nämnvärt sedan tidigare fördjupad utvärdering. Kommunerna i de nio län som kontinuerligt registrerat skydd i detaljplaner eller områdesbestämmelser har år 2024 tillsammans juridiskt säkerställt kulturvärden hos knappt 20 000 objekt.⁵³ Antalet byggnader skyddade som byggnadsminne ligger år 2025 på 10 779.⁵⁴

Den svaga utvecklingen av skydd enligt plan- och bygglagen (2010:900), PBL, kan tyda på att arbetet att skydda kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inte prioriteras i det kommunala detaljplanearbetet. Utvecklingen synliggörs genom att jämföra antalet antagna detaljplaner i de län som kontinuerligt registrerat skydds- och varsamhetsbestämmelser med antalet skydd (se figur 2): även om antalet antagna detaljplaner har minskat

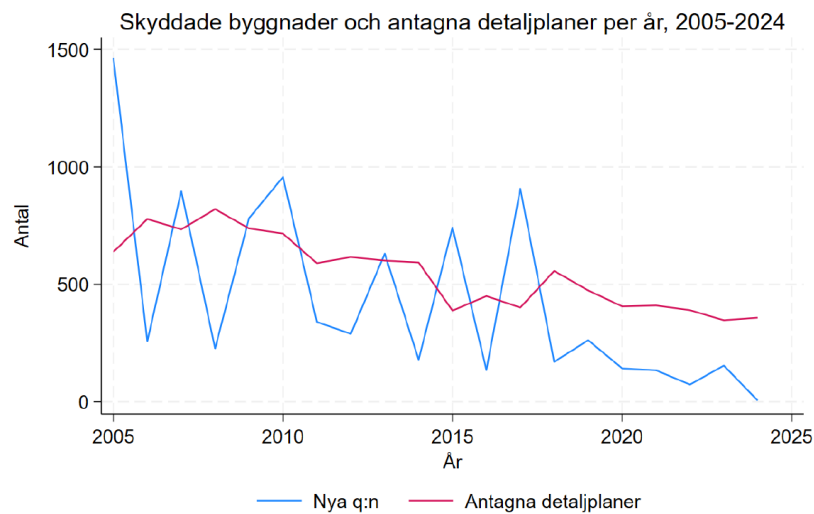
⁵² Skogsstyrelsen, 2025. Statistik, Temaområden, Tätortsnära skog. All data avser år 2021. [Tätortsnära skog - Skogsstyrelsen](#). Hämtad 2026-08-25.

⁵³ Detta avsnitt baseras på WSP:s rapport ”Kommunernas kulturmiljöarbete – kunskap engagemang och resurser” som finns tillgänglig hos Boverket, diarienummer: 452/2025.

⁵⁴ Uppgifter från Riksantikvarieämbetet 2026-01-28

sedan 2005 står minskningen inte i relation till den stora minskningen av nya skydds- och varsamhetsbestämmelser.

Figur 2 Skyddade byggnader och antagna detaljplaner per år

Källa: WSP, 2025

2.1.7.2 Antal rivningsförbud

Ett annat sätt att mäta kommunernas arbete med att säkerställa kulturvärden görs genom att i Miljömålsenkätens fråga hur ofta kommunerna i detaljplaner inför rivningsförbud. Kommunernas kunskap om antal införda rivningsförbud är låg. Från och med 2015 har andelen kommuner som svarar ”vet ej” ökat markant. Fördelningen mellan övriga svarsalternativ bland de som har angivit ett antal har inte ändrats nämnvärt. Man bör med hänvisning till respondenternas osäkerhet vara försiktig med att tolka utvecklingen över tid som faktiska förändringar i antalet byggnader med rivningsförbud: uppskattning av antalet byggnader varierar i många fall från år till år inom kommuner.⁵⁵

Ur Miljömålsenkätens fritextsvar framgår att kommunerna tolkar och redovisar skyddad bebyggelse på olika sätt, vilket gör jämförelser svåra. I stället för att svara på frågan kring antalet rivningsförbud nämner flera kommuner att de arbetar med att skydda kulturhistorisk värdefull bebyggelse på andra sätt. Kommunernas användning av skydds- och varsamhetsbestämmelser samt rivningsförbud framstår som fragmenterat, politiskt känsligt och ofta otillräckligt.

⁵⁵ Underlaget till texten under Antal rivningsförbud kommer från WSP ”Kommunernas kulturmiljöarbete – kunskap engagemang och resurser”. Finns hos Boverket, diarienummer 452/2025.

2.1.7.3 Tillgång på kunskapsunderlag

Miljömålsenkäten innehåller en fråga om kommunernas tillgång på kulturmiljöunderlag. Både svarsfrekvens och utfall har varierat genom åren. År 2025 anger drygt 46 procent att deras kommun har aktuella och kommunomfattande dokument som fyller funktionen av ett kulturmiljöprogram, en viss ökning jämfört med tidigare år. Ytterligare 23 procent anger att de har motsvarande för delar av kommunen.

Av fritextsvaren framgår att flera kommuner ser behov av att uppdatera och aktualisera underlagen. Tolv procent anger att de saknar underlag, medan 18 procent anger att arbete pågår med att ta fram underlag. Mellan 2021 och 2025 ökar de ej politiskt förankrade dokumenten. Kulturmiljöprogram som ryms inom översiktsplanen eller övrigt politiskt förankrade dokument ligger ungefär på samma nivå i antal. Folkrika kommuner i och runt storstäder har högre sannolikhet att ha ett kulturmiljöprogram.

Förutom svarsbortfallet finns det andra felkällor som gör det svårt att utifrån enkäterna dra säkra slutsatser om trender. Exempelvis verkar kommuner tolka frågorna olika över tid, så även att de inte alltid svarar utifrån enkätens definition av ett kulturmiljöprogram. Analysen av fritextsvaren visar att bristen på underlag troligen är större än vad siffrorna i den kvantitativa analysen berättar, eftersom flera kommuner svarar att de har ett kulturmiljöprogram när fritextsvaren visar motsatsen.

2.1.7.4 Antikvarisk kompetens

Enligt 2025 års Miljömålsenkät saknar 47 procent av kommunerna tillgång på antikvarisk kompetens.⁵⁶ Endast 29 procent anger att de hade egen kompetens, 18 procent hade kompetens genom avtal och knappt 6 procent en kombination av egen kompetens och avtal. Ett samband mellan befolkningsstorlek och tillgång på antikvarisk kompetens finns. Andelen kommuner med tillgång till antikvarisk kompetens har minskat. Det är oklart vad nedgången beror på. Att antalet nej-svar har ökat talar för att nedgången inte enbart drivs av att färre kommuner har svarat på enkäten 2025. Fritextsvaren indikerar att kunskapen om vad som räknas som antikvarisk kompetens ökar över tid, vilket påverkar utfallet. Även osäkerhet om kommunen har tillgång till antikvarisk kompetens eller ej finns.

En svag positiv trend syns vad gäller nerlagd årsarbetstid. Ökningen sker dock från låga nivåer, cirka 60 procent av de som angav årsarbetstid förfogar över en halv årsarbetskraft eller mindre. Kommuner som har antikvarisk kompetens enbart via avtal lägger generellt mindre tid på kulturmiljöfrågor. Arbetet blir då många gånger projektbaserat och reaktivt, ofta begränsat till detaljplaner eller specifika uppdrag.

⁵⁶ Text under denna rubrik baseras på WSP-rapporten "Kommunernas kulturmiljöarbete – kunskap, engagemang och resurser". Finns hos Boverket diarienummer 452/2025.

Antikvariens organisatoriska hemvist påverkar kulturmiljöarbetet. Fritextsvaren bekräftar pågående trend att koppla antikvarisk kompetens till kommunernas bygglovsavdelning. Men samtidigt beskrivs placeringen ofta leda till att arbetet blir reaktivt och ärendestyr, snarare än strategiskt och förebyggande. Indikationer finns att antikvarisk kompetens upphandlas när underlag ska tas fram – något som medför att kulturmiljöarbetet blir projektbaserat, sårbart och inkonsekvent. Kontinuerlig tillgång till kompetens - delaktig i hela samhällsbyggnadsprocessen - är centralt för ett strategiskt och proaktivt kulturmiljöarbete, samtidigt som detta succesivt utvecklar organisationens samlade kunskap.

2.1.7.5 Koppling mellan variablerna

För att det kommunala kulturmiljöarbetet ska fungera optimalt krävs att hela kedjan hänger samman: att det finns tillgång till aktuella kunskapsunderlag och antikvarisk kompetens samt att kulturhistoriskt värdefull bebyggelse säkerställs juridiskt. Ur Miljömålsenkäten framkommer ett positivt bekräftande samband mellan variablerna.⁵⁷ Där det finns en kommunantikvarie anställd är sannolikheten högre att årsarbetstiden är mer omfattande, att det finns ett aktuellt kulturmiljöprogram och att fler byggnader skyddas med rivningsförbud. Kommuner som arbetar aktivt med kulturmiljöfrågor har i genomsnitt också fler skyddade byggnader i detaljplan enligt statistiken för ”Räkna q”. Detta tyder på att intern kompetens stärker både identifiering och implementering av skydd.

De kommuner som arbetar aktivt med kulturmiljöfrågor har varit mer benägna att svara på Miljömålsenkäten, åtminstone perioden 2015–2025. Detta innebär ett metodologiskt problem, eftersom den genom åren i enkäten varierande svarsfrekvens och kommunsammansättning troligtvis har påverkat resultatet.

2.1.8 God vardagsmiljö – precisering 7

2.1.8.1 Tillgång till service

Olika platser har skilda förutsättningar, utmaningar och potential. På samma sätt kan livsvillkoren också skilja sig åt beroende på var man bor med skillnader i till exempel butiksutbud och offentlig service, som tillgång till utbildning, barnomsorg och sjukvård. Inte minst utgör tillgång till barnomsorg och skola viktiga delar för att bibehålla ett samhälles attraktivitet. God tillgång till kommersiell och offentlig service är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo och verka i hela landet. I gles- och landsbygder skapar långa avstånd och ett begränsat befolkningsunderlag utmaningar för en god tillgång till olika typer av service. Avstånden och hur enkelt det är att ta sig till arbete, service och andra

⁵⁷ Analysen mellan variablerna återfinns i WSP:s ”Kommunernas kulturmiljöarbete – kunskap, engagemang och resurser”. Finns hos Boverket diarienummer 452/2025.

målpunkter skapar förutsättningar för hur mycket människor reser och vilka färdmedel som väljs.

De allra flesta har god tillgång till dagligvarubutiker – 78 procent av befolkningen har en butik närmare än två kilometer från hemmet, ett avstånd de flesta kan gå eller cykla. Det innebär samtidigt att 22 procent av befolkningen inte har en butik inom samma avstånd. Knappt tre procent av befolkningen har mer än tio kilometer till en butik med fullsortiment.

Tillgången till service i gles- och landsbygdsområden har generellt sett försämrats över tid i stora delar av landet. Antalet småbutiker har minskat, samtidigt som de allra största butikerna har blivit fler. Orsaken bakom utvecklingen är enligt Tillväxtverkets analys minskad befolkning i de mindre tätorterna, en ökad konkurrens från stora köpcentra i större tätorter samt förändrade köpmönster.⁵⁸

2.1.8.2 Ökande avstånd till skola

En stor del av resorna görs av elever och deras föräldrar på väg till och från skolan. I genomsnitt i landet har elever mindre än 1 km till sin närmaste grundskola i årskurs 0–6 och 1,6 km i högstadiet. Det finns dock stora skillnader mellan kommunerna där avståndet är kortast i storstäder och storstadsnära kommuner och längst i mindre städer och landsbygdskommuner. På nationell nivå är det 44 procent av grundskoleelever som inte går i sin närmaste skola. Det är vanligare att elever som bor i en storstad har längre resväg till skolan då det är där det är vanligare att man inte väljer den närmaste skolan.⁵⁹ De senaste åren har antalet skolor minskat⁶⁰, vilket är ett bidragande orsak till att avstånden ökar och resvägen till skolan blir längre.

2.1.8.3 Utbudet av bostäder

Trångboddhet är ett mått på hur välfungerande vår vardagsmiljö är. Trångboddhet påverkar hälsa, studiero, möjlighet till återhämtning och integritet i vardagen samt kan försvåra såväl etablering på arbetsmarknaden som barns skolresultat. År 2024 var 708 345 personer eller 6,7 procent av befolkningen trångbodda enligt norm 2.⁶¹ Antalet trångbodda har minskat konstant sedan 2019, då 796 243 personer eller 7,7 procent av befolkningen klassificerades som trångbodda enligt samma norm.⁶² De socioekonomiska skillnaderna är dock stora: i de 167

⁵⁸ Tillväxtverket, 2024. Publikationsnummer 0478. [Tillgänglighet till kommersiell service 2024 - Tillväxtverket](#). Hämtad 2026-09-02.

⁵⁹ SCB, 2024. [Barn i friskolor reser längre till skolan](#). Hämtad 2026-04-17.

⁶⁰ Skolverket, 2026. Skolverkets statistikdatabas. Kommunala jämförelser. [Kommunala jämförelsetal för grundskola: Skolor och elever. PxWeb](#). Hämtad 2026-09-01

⁶¹ Norm två infördes på 1960-talet och definieras som högst två personer per rum och dessutom ska det finnas ett kök och ett vardagsrum.

⁶² SCB, 2026. [Samtliga i populationen efter region, trångboddhet, födelseregion, ålder, kön och år. PxWeb](#). Hämtad 2026-04-07.

utanförskapsområdena var lite drygt en fjärdedel eller 26 procent av hushållen trångbodda år 2024, jämfört med sju procent i alla andra områden.⁶³

Boverket tar fram ett underlag för behovsbaserad bostadsbrist som ett underlag till kommunerna i deras arbete med att ta fram handlingsplaner för bostadsförsörjningen. Ett av dessa mått är ansträngd boendesituation. Ett hushåll bedöms ha en ansträngd boendesituation om hushållet både är trångbott och har en ansträngd boendeekonomi. Även här har andelen minskat de senaste åren, från 3,4 procent år 2019 till 3,1 procent år 2024.⁶⁴

Att det är stora socioekonomiska skillnader mellan olika områden är välbekant. Inte minst spelar bostadsbeståndet i ett område stor roll för vilka hushåll som kommer bosätta sig där. Resurssvaga hushåll tenderar i hög utsträckning att vara hänvisade till de delar av bostadsbeståndet som allmänt sett betraktas som oattraktiva. Därför har områden som har en hög andel hyresrätter, som ägs av allmännyttiga bostadsbolag och som ligger utanför de centrala delarna av kommunen en högre koncentration av resurssvaga hushåll, som personer med utländsk bakgrund, studenter, unga och pensionärer. Områdenas bebyggelsestruktur och den befolknings- och hushållssammansättning som råder i dem bidrar tillsammans till att befästa områdenas status på bostadsmarknaden.⁶⁵

2.1.9 Hälsa och säkerhet – precisering 8

Preciseringen omfattar både inomhus- och utomhusmiljöer i den bebyggda miljön. Den syftar till att skapa en livsmiljö där människor skyddas från faktorer som kan orsaka ohälsa eller olyckor genom planering, byggande eller förvaltning. Eftersom vi tillbringar majoriteten av vår tid inomhus har utvärderingen starkt fokus på inomhusmiljö.

Det finns en mängd olika faktorer som påverkar inomhusmiljön på olika sätt som kan innebära att såväl människors hälsa som våra byggnader påverkas negativt. Faktorer som är direkt kopplade till byggnader eller placeringen av byggnader är kemiska ämnen eller föroreningar som sprids från byggnadsmaterial som färger, limmer eller flamskyddsmedel eller föroreningar som finns kvar från tidigare verksamheter på platsen. Även förekomst av radon eller skadliga ämnen som orsakats av fukt- och mögelskador kan kopplas till byggnader eller deras placering. Andra faktorer som kan påverka människors hälsa men som främst beror på hur vi använder våra byggnader är exempelvis ventilation, ljus, temperatur och

⁶³ Boverket, 2026. Rapport 2026:17. [Utvecklingen i områden med stort utanförskap](#). Hämtad 2026-09-01.

⁶⁴ Boverket, 2026. [Behovsbaserad bostadsbrist](#). Hämtad 2026-09-01.

⁶⁵ Boverket, 2023. Rapport 2023:23. [Boendesegregationens utveckling och mekanismer - Boverket](#). Hämtad 2026-09-01.

luftfuktighet. Det finns också faktorer som har med både inomhus- och utomhusmiljön att göra, exempelvis luftkvalitet och ljudnivåer.

När det gäller utomhusmiljön handlar det främst om hur vi planerar våra städer och samhällen så att exponeringen för skadliga luftföroreningar och ljudnivåer förebyggs eller minskas. Höga temperaturer och effekter av värmeböljor är andra faktorer som kan skapa problem för människors hälsa, framför allt i de mest tätbebyggda områdena och som behöver hanteras i planeringen och förvaltningen av den byggda miljön. Det kan göras genom exempelvis strategisk och väl genomtänkt placering och utformning av byggnader och vegetation, vilket förbättrar luftcirkulationen, minskar partikelhalter och förbättrar ljudmiljön, samt genom bullerskydd och tysta zoner. I planeringsarbetet ingår även att förebygga olyckor och minska risken för exempelvis naturhändelser som översvämningar och ras. Även utformning av trafikmiljöer, infrastruktur och hantering av risker med anledning av förorenade områden ingår i denna precisering.

2.1.9.1 Inomhusmiljö

Enligt Boverkets Miljömålsenkät 2025 uppger 202 av totalt 214 svarande kommuner att de har information på kommunens webbplats om var man kan vända sig om man har problem med inomhusmiljön. Jämfört med enkätsvaren år 2021 uppvisas endast en marginell skillnad.

Den vanligaste orsaken till klagomål på inomhusmiljön är kopplad till fukt och mögel. Därefter är klagomål på ventilation och buller inomhus vanligast, följt av frågor om det termiska klimatet i bostaden, alltså om det är för varmt eller för kallt. Av enkätsvaren framgår att 177 kommuner, av totalt 209 svarande, har ett aktuellt register över OVK (obligatorisk ventilationskontroll) medan 32 kommuner inte har det. Cirka 75 procent av kommunerna som har besvarat enkäten uppger att man har en utsedd OVK-ansvarig handläggare. Även här är skillnaderna mot enkätsvaren år 2021 marginella.

Flera kommuner har använt sig av de vägledningar som Folkhälsomyndigheten tagit fram om tillsyn av inomhusmiljö i bostäder och av fastighetsägares egenkontroll, men många menar också att tillsynen skulle behöva öka. Riktad tillsyn för att hitta systematiska brister i inomhusmiljön i flerbostadshus har genomförts i en del kommuner, ofta med fokus på utsatta områden.

Folkhälsomyndigheten genomför sedan år 1999 en miljöhälsoenkät vart fjärde år om befolkningens miljörelaterade hälsa. Studien görs med kunskapsstöd från Institutet för miljömedicin (IMM) vid Karolinska

Institutet. Senaste miljöhälsoenkäten genomfördes 2023 och redovisas i miljöhälsorapporten 2024.⁶⁶

Rapporten visar att det är fler personer som upplever besvär som beror på inomhusmiljön på arbetet/i skolan och i bostaden jämfört med motsvarande enkätsvar från 2015. Besvären av inomhusmiljön kan bland annat bero på att luften innehåller partiklar, mögelsporer eller kemiska ämnen från byggmaterial och inredning, men också att man exponeras för buller, saknar dagsljusinsläpp eller upplever för höga eller låga temperaturer. Drygt en femtedel av befolkningen uppger att de minst en gång i veckan har besvär som huvudvärk, trötthet och irriterad näsa på grund av inomhusmiljön i bostaden, i skolan eller på arbetsplatsen. Även andelen personer som rapporterar besvär av för höga temperaturer inomhus under sommarhalvåret har ökat mellan 2015 och 2023.

2.1.9.2 Buller

Störda av trafikbuller

I Folkhälsomyndighetens rapport⁶⁷ lyfts miljöns påverkan på hälsan, bland annat buller. Rapporten ger en översiktlig bild av störningar från framför allt trafikbuller och luftföroreningar i boendemiljön, men belyser även friskfaktorer som tillgång till utevistelse i grönområden.

Miljöhälsorapporten lyfter fram trafikbuller som en av de mest framträdande miljöexponeringarna. Mellan 2015 och 2023 har antalet personer som upplever en störd sömn av trafikbuller ökat, och i dag anger 8 procent av befolkningen att de minst en gång i veckan får sin sömn störd.⁶⁸ Detta är en trend som har varit ökande sedan 1999.⁶⁹ Personer som bor i en bostad med fönster som vetter mot en större gata, en trafikled eller en järnväg upplever sömnstörningar i större utsträckning än personer som inte bor i sådana lägen.⁷⁰ Inomhusmiljön har stor betydelse för hur vi mår och bostaden är en viktig plats för återhämtning, vila och rekreation. Sömnstörningar är en av de allvarligaste effekterna av buller. De kan bidra till hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och försämrad kognitiv utveckling hos barn.

⁶⁶ Folkhälsomyndigheten, 2024. [Boende- och närmiljö påverkar vår hälsa – Miljöhälso-rapport 2024 — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-04-17.

⁶⁷ Folkhälsomyndigheten, 2024. [Boende- och närmiljö påverkar vår hälsa – Miljöhälso-rapport 2024 — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-04-17.

⁶⁸ Folkhälsomyndigheten, 2025. [Fler påverkas negativt av buller - Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-04-17.

⁶⁹ Folkhälsomyndigheten, 2024. [Folkhälsodata – Miljöhälsoenkäten vuxna 2024. Boende och närmiljö: Buller](#). Hämtad 2026-09-15.

⁷⁰ Folkhälsomyndigheten, 2024. [Folkhälsodata. Sömnstörning minst en gång i veckan av trafikbuller i bostaden utifrån fönsterplacering, vuxna efter kön och år. Andel \(procent\).. Folkhälsodata](#). Hämtad 2026-09-15.

Byggbande i bullerutsatta lägen

Den svenska nationella HÄMI-kartläggningen av omgivningsbuller visar att fler bostadshus uppförs i bullerutsatta lägen. Resultatet är dock osäkert på grund av att kartläggningarna är inte fullt jämförbara över tid men indikerar att det inte sker någon minskning av den totala exponeringen av omgivningsbuller utomhus. Trafikanalys har gjort tolkningen att utsattheten för buller var större än när de transportpolitiska målen antogs, och det leder till en negativ bedömning av utvecklingen för indikatorn Påverkan på människors livsmiljö.⁷¹

Region Stockholm har analyserat bostäders exponering för trafikbuller sett till bostadens byggnadsår och resultatet visar att andelen bostäder i bullerutsatta lägen är som högst bland nybyggda flerbostadshus (bostäder byggda efter 2016), där andelen är 36 procent. Regionens bedömning är att trenden att allt fler flerbostadshus byggs nära större vägar och järnvägar är sannolikt en konsekvens av införandet av förordningen (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader. Syftet med trafikbullerförordningen var att förtydliga lagstiftningen men också att underlätta för bostadsbyggande i bullerutsatta lägen. Regionen ser också en koppling till utbildningsnivå. De som har låg utbildning (grundskola) bor i högre utsträckning i bostäder i bullerutsatta lägen (drygt 25 procent) jämfört med dem som har gymnasie- (24 procent) eller högskoleutbildning (22 procent).⁷²

Kartläggning enligt EU:s direktiv om omgivningsbuller

European Environment Agency har sammanställt medlemsländernas senaste rapporter enligt direktivet om omgivningsbuller (END) i rapporten ”Environmental noise in Europe 2025”.⁷³ Enligt rapporten har antalet personer som är störda av trafikbuller i EU minskat med uppskattningsvis 3 procent mellan 2017 och 2022. Baserat på nuvarande prognoser är det osannolikt att EU kommer att uppnå målet som fastställdes i EU:s handlingsplan från 2021 ”Mot noll föroreningar för luft, vatten och mark”⁷⁴ att minska antalet personer som långvarigt störs av trafikbuller med 30 procent till 2030 (jämfört med 2017 års nivåer) utan ytterligare åtgärder, inklusive regeländringar eller lagstiftningsändringar.

Enligt sammanställningen utsätts över 20 procent av européerna för skadliga bullernivåer från transporter. Vägtrafik är den mest omfattande källan till transportbuller och utsätter uppskattningsvis 92 miljoner

⁷¹ Trafikanalys, 2026. Rapport 2026:4. [Uppföljning av de transportpolitiska målen 2026](#). Hämtad 2026-08-17.

⁷² Region Stockholm, CAMM, 2025. [Miljöhälsorapport 2025 – Region Stockholm](#). Hämtad 2026-04-29.

⁷³ European Environmental Agency, 2025. [Environmental noise in Europe 2025 | Publications | European Environment Agency \(EEA\)](#). Hämtad 2025-12-18.

⁷⁴ European Commission, 2026. [Handlingsplan för nollförorening - Miljö - Europeiska kommissionen](#). Hämtad 2026-09-07.

människor för nivåer över END-tröskelvärde L_{den} 55 dB, jämfört med cirka 18 miljoner som påverkas av järnvägstrafik och 2,6 miljoner av flygplansbuller.

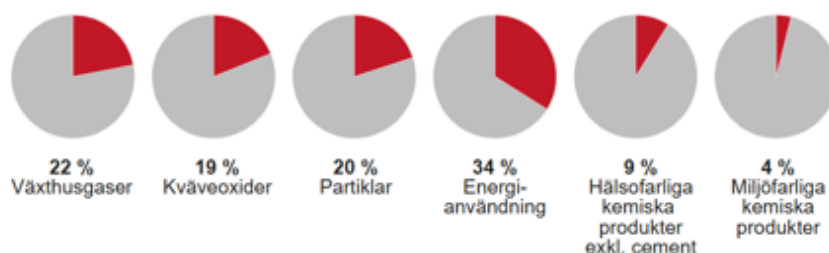
I Sverige är det arton kommuner som har tätorter med mer än 100 000 invånare, dessa kommuner samt Trafikverket rapporterar kartläggning av omgivningsbuller enligt END. Sveriges rapporterade kartläggning av omgivningsbuller visar på en ökning av antalet personer som är utsatta för END-tröskelvärde L_{den} 55 dB från 1 022 300 år 2012 till 1 635 300 år 2022. Siffrorna ska dock tolkas med försiktighet eftersom beräkningsmetoder och tillvägagångssätt har ändrats under åren.⁷⁵

2.1.10 Hushållning med energi och naturresurser – precisering 9

2.1.10.1 Bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan - kärnindikator

Boverkets miljöindikatorer⁷⁶ visar hur stor bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan är. Indikatorerna visar mängden utsläpp till luft, energianvändning, användning av miljö- och hälsofarliga kemiska produkter samt uppkommet avfall inom sektorn. Bygg- och fastighetssektorn står för en betydande del av samhällets miljöpåverkan. Sammantaget står sektorn för cirka 4 till 39 procent av miljöpåverkan i Sverige inom de områden som följs upp med Boverkets miljöindikatorer. Dessutom bidrar sektorn till utsläpp i andra länder genom import av byggprodukter.

Figur 3 Andel miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn av Sveriges miljöpåverkan, år 2022.

Källa: Boverket, 2025.

Enligt den senaste statistiken (för år 2022) släppte sektorn ut knappt 11 miljoner ton koldioxidkvivalenter i Sverige. Detta motsvarar ungefär 22 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Sektorn stod även för 19 procent av Sveriges totala kväveoxidutsläpp, 20 procent av

⁷⁵ European Environment Agency, 2026. [Sweden noise fact sheet 2022 | Maps and charts | European Environment Agency \(EEA\)](#). Hämtad 2026-09-07.

⁷⁶ Boverket, 2025. [Miljöindikatorer - Boverket](#). Hämtad 2026-09-01.

partikelutsläppen, 34 procent av den totala energianvändningen, 9 respektive 4 procent av användningen av hälso- och miljöfarliga kemikalier.

Den delbransch som främst bidrar till mängden utsläpp av partiklar är byggverksamhet (nybyggnad och förvaltning exklusive uppvärmning), som står för 83 procent (30 800 ton) av branschens utsläpp. Fastighetsförvaltning enbart (renovering, om- och tillbyggnad och övrig fastighetsförvaltning) står för drygt 59 procent av de totala utsläppen. Utsläppen minskade något 2022 jämfört med 2021. Sett över tid visar trenden att byggsektorns bidrag till partikelutsläpp har ökat med 8 procent under åren från 2008 till 2022.

Tabell 1. Utveckling för miljöindikatorerna i ettårs-, treårs- och 14-årsperspektiv, data för 2022.

Indikator	Sedan 2021 ⁷⁷	3-årsnitt	Sedan 2008
Växthusgaser (tusen ton CO ₂ -ekvivalenter)	-3,1 %	-0,8 %	-12,2 %
NO _x (tusen ton)	-0,3 %-	-0,3 %	-8,7 %
Partiklar (tusen ton)	-4,5 %	-1,5 %	8,8 %
Total energianvändning (TWh)	-4,2 %	0,8 %	11 %
Miljöfarliga kemikalier (tusen ton)	-11,7 %	-2,7 %	113,7 %
Hälssofarliga kemikalier, exkl. cement (tusen ton)	-2,7 %	4 %	6,8 %
Sysselsättning (1000 anställda)	3,3%	2,4 %	33,7 %
Förädlingsvärde (MSEK, 2015 års fasta priser)	2,4 %	1,2 %	21,2 %

Utsläppen av växthusgaser och kväveoxider har i genomsnitt minskat med mellan 0,8 respektive 0,3 procent medan total energianvändning har ökat med 1,5 procent, per år under treårsperioden (2020–2022). I ett längre tidsperspektiv (sedan 2008) har utsläppen minskat med 12 respektive nästan 9 procent medan energianvändningen ökat med 11 procent totalt sett. Utsläppen av partiklar har även de ökat både under

⁷⁷ Den senaste tillgängliga statistiken från SCB beskriver läget 2022.

treårsperioden och sedan 2008. Sedan 2021 har även användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier ökat. Av de totala utsläppen (inhemska och import) av växthusgaser från sektorn står nybyggande och ROT-verksamhet för drygt 50 procent 2022 och ”uppvärmning i fastighetsförvaltning” för drygt 25 procent. Jämfört med 2021 minskar utsläppen i alla tre verksamheterna.

Den totala energianvändningen i bygg- och fastighetssektorn uppgick till cirka 108 TWh 2022 när importerade produkter inkluderades. Av dessa användes cirka 102 TWh i Sverige. Detta motsvarar ungefär 34 procent av Sveriges totala energianvändning 2022, som var på 300 TWh. Under perioden 2008–2022 har energianvändningen ökat med 11 procent vilket är en negativ utveckling om man ser till totalen enbart. Andelen förnybar energi har ökat från 54 procent 2008 till 66 procent 2022 vilket är en positiv utveckling. Även andelen fossilfri energi, som omfattar både förnybar energi och energi från kärnkraft, har ökat. Cirka 72 procent av den totala energianvändningen utgörs numera av fossilfri energi. Andelen förnybar energi ökar samtidigt som den fossila⁷⁸ energianvändningen minskar långsamt.⁷⁹

Uppvärmning av lokaler och byggnader (fastighetsförvaltning) står för majoriteten av energianvändningen i bygg- och fastighetssektorn (inhemsk plus import). Totalt sett stod uppvärmning för cirka 77 procent av den totala energianvändningen 2022 medan bygg-, renoverings och fastighetsförvaltningsverksamheten stod för övriga 23 procent. Alla fyra delbranscher uppvisar minskningar i energianvändning 2022 jämfört med 2021.

De senaste tre åren (2020–2022) har utvecklingen varit positiv (minskande) för utsläpp av växthusgaser, NO_x samt användning av miljöfarliga kemikalier. Under samma period har de övriga aspekter av miljöpåverkan utvecklats negativt, men minskat mellan 2021 och 2022. Samtidigt har den ekonomiska produktionen och sysselsättningen ökat. Bakomliggande faktorer till denna utveckling är svåra att fastställa men kan bero på en minskad energianvändning i fastigheter för uppvärmning och varmvatten (som beror till stor del på en effektivare energianvändning) och användning av en högre andel biobränslen i transport- och arbetsfordon. Enerikrisen 2022 med höga elpriser kan också ha påverkat resultatet.

⁷⁸ I fossil energianvändning ingår kol och koks, olja och petroleumprodukter, natur och stadsgas samt torv, fossilt avfall med mera. I förnybar energi ingår fast biobränsle, flytande biobränsle, biogas och biogent hushållsavfall.

⁷⁹ Boverket, 2025. Länk: [Miljöindikatorer - Boverket](#). Hämtad 2026-09-10.

2.1.11 Hållbar avfallshantering – precisering 10

2.1.11.1 Avfall från bygg- och fastighetssektorn

Inom byggsektorn uppkom det i Sverige under 2022 totalt cirka 13,6 miljoner ton primärt bygg- och rivningsavfall varav knappt 0,6 miljoner ton farligt avfall. Det motsvarar 39 procent av allt genererat avfall i Sverige och 20 procent av allt farligt avfall sedan den stora mängden gruvavfall räknats bort. Återvinningsgraden för icke-farligt bygg- och rivningsavfall beräknades för 2022 till 55 procent. Primärt avfall är det som uppstår direkt av produktion och konsumtion. Det uppstår byggavfall även i andra branscher, deras bidrag är dock små jämfört med byggsektorn i sig. Under perioden 2014–2022 har mängden farligt avfall inom byggsektorn minskat med cirka 8 procent, vilket är en positiv utveckling. Totalt avfall för sektorn har däremot ökat under samma period med 53 procent. Mellan 2020 och 2022 minskade den totala mängden avfall från byggsektorn med 0,6 miljoner ton.⁸⁰

2.1.11.2 Avfall som ingår i det kommunala insamlingsansvaret

En absolut majoritet av landets kommuner, 208 av 215 svarande i Miljömålsenkät 2025, uppgav att de arbetar med att förebygga avfall, vilket motsvarar 96,7 procent. Av de kommuner som arbetar med avfallsförebyggande åtgärder är det framför allt frågor om matsvinn i skolor och att återanvända möbler som engagerar. Även återbruk och återvinning av textilier och bygg- och rivningsavfall blir vanligare och förekommer i mer än hälften av de kommuner som svarade att man arbetar med att förebygga avfall. Andra avfallsslag eller produkter som vanligen återbrukas eller återvinns i kommunerna är elektronik, sport- och fritidsartiklar, schaktmassor, husgeråd, verktyg och leksaker.

Många kommuner arbetar med avfallsförebyggande åtgärder genom exempelvis informationskampanjer, reparations- och återbrukscentraler, föreläsningar och upphandlingar med krav på avfallsminimering. Intresset för återbruk verkar vara stigande sedan föregående fördjupade utvärdering och i många kommuner har man långtgående målsättningar när det gäller att förebygga avfall och att ta hand om produkter och avfall genom återbruk eller återvinning. Mål, regler och åtaganden finns angivna i kommunernas renhållningsordningar, avfallsplaner och i andra dokument som exempelvis klimatplaner och kretsloppsplaner. Jämfört med den förra fördjupade utvärderingen noteras en ökning med några procent när det gäller antal kommuner som arbetar med avfallsförebyggande åtgärder.

Avfall Sverige, som är kommunernas branschorganisation inom avfallshantering, sammanställer årligen statistik över det avfall som uppkommer

⁸⁰ Boverket, 2025. [Avfall - Boverket](#). Hämtad 2026-04-30.

hos hushåll och verksamheter och som ingår i det kommunala avfallsansvaret enligt miljöbalken. Jämfört med begreppet kommunalt avfall inkluderas bygg- och rivningsavfall från hushåll medan avfall från parkskötsel och gaturenhållning inte ingår.

Statistiken för 2024 visar att den insamlade och behandlade mängden avfall från hushåll och verksamheter uppgick till drygt 4,5 miljoner ton, motsvarande 426 kg/person, vilket är en minskning med en procent jämfört med 2023. Mängden insamlat matavfall ökade med åtta procent jämfört med 2023 och uppgick till 44 kg/person. Restavfallet minskade med tre procent och uppgick till 143 kg/person. Totalt har mängden mat- och restavfall per person minskat med 17 procent sedan 2015.

2.1.11.3 Annat avfall, som inte ingår i det kommunala insamlingsansvaret

Verksamheter ansvarar själva för avfall som inte ingår under kommunalt ansvar. I vissa fall har man egna deponier eller möjligheter att utnyttja energin ur avfallet i egna anläggningar. Naturvårdsverket sammanställer statistik över samtliga avfallsslag vartannat år och nedanstående siffror avser år 2022. Nästa sammanställning kommer att göras under 2026 och då redovisas avfallsstatistiken avseende år 2024.

Det är generellt sett svårt att göra trendanalyser baserat på avfallsstatistik. Detta har flera orsaker, till exempel att tolkningen av vad som är ett avfall har ändrats med tiden. Även indelningen av olika avfallsslag och hur metoderna för att ta fram och redovisa avfallsstatistiken har förändrats på senare år. Detta kan ge effekter i statistiken som uppfattas som trendförändringar, eller tidseriebrott, utan att avfallsbehandlingen i praktiken har förändrats i samma utsträckning. Exempelvis uppvisas stora avvikelser mellan åren 2020 och 2022, mest beroende på den nya metoden att samla in data.

Enligt Naturvårdsverket genererades år 2022 164 miljoner ton avfall, fördelat på 157 miljoner ton icke-farligt avfall och 7,2 miljoner ton farligt avfall (14,9 ton icke-farligt respektive 680 kilogram farligt avfall per person).⁸¹ Den största avfallskategorin utgörs av mineralavfall, 141 miljoner ton eller 86 procent av den totala avfallsmängd som årligen uppkommer i Sverige, varav en övervägande del, 127 miljoner ton, är gruvavfall. Dessa avfallsslag brukar redovisas skilt från andra avfallsslag och branscher för att det ska vara lättare att synliggöra och analysera andra avfallsslag.

⁸¹ Naturvårdsverket, 2024. [Avfall i Sverige 2022](#). Hämtad 2026-04-17.

2.2 Miljöarbete

2.2.1 Hållbar bebyggelsestruktur – precisering 1

2.2.1.1 Ny strategi för levande och trygga städer

I början av 2025 fattade regeringen beslut om skrivelsen ”Ny strategi för levande och trygga städer”, som bland annat innehåller ett nytt nationellt mål för stadsutveckling.⁸² Genom skrivelsen vill regeringen stärka förutsättningarna för kommunerna att utveckla levande, trygga och robusta stadsmiljöer samt stärka möjligheterna för regioner, statliga myndigheter, näringslivet och civilsamhället att bidra till arbetet. Kopplat till målet ingår 13 fokusområden för den nationella stadsutvecklingspolitiken inom kategorierna Levande städer, Trygga städer och Robusta städer.

I strategin för levande städer är arkitektur och gestaltning både ett fokusområde och ett tvärgående perspektiv. Rådet för levande städer har därför knutit till sig den samverkan kopplad till politikområdet för gestaltad livsmiljö som Boverket, Riksantikvarieämbetet, ArkDes och Statens konstråd bedrev 2018–2024. På så sätt berikas arbetet med ytterligare perspektiv samt kopplas tydligt till Rådets breda målgrupp, där även civilsamhälle och näringsliv ingår.⁸³

2.2.1.2 Arkitektur och gestaltad livsmiljö

Boverket främjar hållbar utveckling och högre kvalitet i den byggda miljön genom kompetensinsatser som syftar till att inspirera och engagera främst offentliga aktörer. Så även genom olika nätverk där Boverket samverkar med statliga myndigheter och bolag, länsstyrelser, regioner, akademi och kommuner samt med länder i Europa. En ny riksarkitekt har tillträtt 2025. Regeringen har i en skrivelse våren 2026 presenterat en ny inriktning för arbetet mot det nationella målet för arkitektur, form och design.⁸⁴

Boverket ingår i flera referensgrupper kopplade till forskningsprojekt inom arkitektur och gestaltad livsmiljö, ger input till projekten och

⁸² Målet lyder: Sveriges städer ska utifrån sina förutsättningar utvecklas till levande, trygga och robusta livsmiljöer där människor trivs och vill vistas. Sverige ska vara ett föregångsland för hållbar utveckling av attraktiva städer.

⁸³ Regeringens skrivelse 2025/26:163. [Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design \(Regeringens skrivelse 2025/26:163\) | Sveriges riksdag](#) Hämtad 2026-06-25.

⁸⁴ Regeringens skrivelse 2025/26:163. [Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design \(Regeringens skrivelse 2025/26:163\) | Sveriges riksdag](#) Hämtad 2026-08-25.

använder resultaten i eget arbete.^{85, 86, 87} Tillsammans har Boverket, Riksantikvarieämbetet, dåvarande ArkDes, dåvarande Statens konstråd och Formas utvärderat sin gemensamma utlysning ”Gestaltad livsmiljö – arkitektur, form, design, konst och kulturarv i offentlig miljö”.⁸⁸ Rapporten visar exempelvis hur konstnärliga perspektiv bidrar med nya sätt att se, förstå och agera i utformningen av vår livsmiljö, men också att kulturmiljöperspektivet är vagt eller saknas i flera av projekten.

Bygg- och fastighetsbranschen står för en betydande del av samhällets energi- och materialförbrukning. Om befintlig bebyggelse i högre grad prioriteras framför nybyggnation kan branschens miljö- och klimatpåverkan minska, samtidigt som bebyggelsens sociala, kulturella och estetiska värden omhändertas. Projektet ”Idéverkstad: Omvandling” undersöker om och hur kontor och kommersiella byggnader från efterkrigstiden kan byggas om till bostäder. Projektets slutrapport lyfter såväl hinder som möjligheter, lärande exempel i Sverige och internationellt samt förslag till fortsatt arbete.⁸⁹

Under 2024 genomförde Boverket ett egeninitierat projekt inom planeringsidealet trädgårdsstaden. I arbetet togs underlag fram kring trädgårdsstadens definition, trädgårdsstaden som stadstyp, trädgårdsstadens uppkomst och utveckling, tolkning/tillämpning genom tiderna, dagens trädgårdsstadsbyggande och trädgårdsstaden ur ett hållbarhetsperspektiv. I regleringsbrevet för år 2025 fick Boverket i uppdrag att vägleda kommuner i hur de genom planering av trädgårdsstäder kan bidra till ökad tillgång till bostadsnära natur för att främja livskvalitet, hälsa och välbefinnande samt öka möjlighet till friluftsliv och fysisk aktivitet. I mars 2026 redovisades och publicerades den färdiga vägledningen Att planera och gestalta trädgårdsstäder i modern tid.⁹⁰ Vägledningen beskriver trädgårdsstäders relevans samt hur de kan bidra till att uppfylla nationella och internationella mål. Den sätter trädgårdsstaden i ett framtidsperspektiv präglad av klimatförändringar, digitalisering och förändrade livsmönster samt går igenom trädgårdsstadens grundläggande idéer, utformningsprinciper och relationen till andra stadsbyggnadstyper.

⁸⁵ RISE, 2024. [Neuroarkitektur för mental hälsa och välbefinnande i urban kontext | RISE](#). Hämtad 2026-09-07.

⁸⁶ Konstfack, 2024. [Resurseffektiv lokal resiliens i bostadsbebyggelsen - Konstfack](#). Hämtad 2026-09-07.

⁸⁷ Göteborgs universitet, 2025. [Järnväg, blick och landskap – kulturmiljö som resurs för landskapsanpassad infrastruktur | Göteborgs universitet](#). Hämtad 2026-09-07.

⁸⁸ Boverket, 2023. [Forskningsutlysning - Boverket](#). Hämtad 2026-09-07.

⁸⁹ Boverket, 2025. [Omvandling av lokaler till bostäder - Boverket](#). Hämtad 2026-09-07.

⁹⁰ Boverket, 2026. [Att planera och gestalta trädgårdsstäder i modern tid](#). Hämtad 2026-09-07.

2.2.1.3 New European Bauhaus

Genom EU-kommissionens initiativ New European Bauhaus (NEB) ska kreativa näringar, humaniora och samhällsvetenskap i högre utsträckning vara en del i genomförandet av den gröna omställningen. Boverket är sedan 2022 av regeringen utsedd till Sveriges nationella kontaktpunkt och ingår därför i de europeiska och nationella nätverk som regelbundet träffas.⁹¹ Boverket har löpande följt utvecklingen av NEB, arbetat med kunskapsspridning samt främjat nationell, nordisk och europeisk samverkan. När så varit lämpligt har detta gjorts i samarbete med svenska NEB-aktörer, vilka kommer från det offentliga, civilsamhälle, akademi och näringsliv.

Våren 2026 antog EU:s ministerråd "Council Recommendation on the New European Bauhaus".⁹² Dokumentet uppmanar medlemsstaterna att främja utvecklingen av en hållbar byggd miljö, ge de som lever och bor på en plats ökade möjligheter att engagera sig i sin närmiljö samt underlätta för fler bostäder av hög kvalitet till överkomliga priser. Boverket har bistått Regeringskansliet såväl inför antagandet som pågående implementering. Boverket har även bistått Regeringskansliet när finansieringsverktyget NEB Facility etablerades.

2.2.1.4 Klimatanpassning

Boverket har i uppdrag av regeringen att samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön. I uppdraget ingår bland annat att stödja kommunerna, identifiera behov av vägledning, samordna underlag och bedriva kompetenshöjande insatser. Det övergripande målet är att bidra till att minska samhällets sårbarhet i enlighet med nationell strategi för klimatanpassning och våra internationella åtaganden. Från år 2025 genomförs uppdraget som en del av det myndighetsövergripande planrådet, där 24 myndigheter och Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, medverkar.

2.2.2 Hållbar samhällsplanering – precisering 2

2.2.2.1 Nationell planering

Under 2023 levererade en utredare tillsatt av regeringen en förstudie om nationell fysisk planering.⁹³ Utgångspunkten för utredningen var ett behov av ett effektivt system för att kunna hantera förändringar i statens prioriteringar av hur mark och vatten bör användas och för att tydliggöra statens prioriteringar med riksintressen. I förstudien föreslås en struktur

⁹¹ Regeringsbeslut Fi2022/01726. Uppdrag om fortsatt koordinering av Sveriges deltagande i ett nytt europeiskt Bauhaus.

⁹² European Council, 2026. [New European Bauhaus: Council calls for sustainable and inclusive neighbourhoods across the EU - Consilium](#). Hämtad 2026-08-25.

⁹³ Nationell fysisk planering (Ds 2023:28).

för hur den nationella fysiska planeringen kan utformas samt vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering.

Inom Miljömålsrådet har arbetet med Ramverk för nationell planering fortsatt, lett av Boverket. Inledningsvis låg fokus på att konkretisera och fördjupa ramverkets former och funktioner, med utgångspunkt i det förslag som presenterades 2022 i rapporten Ramverk för nationell planering – Förslag till utvecklad nationell planering. Syftet var att kunna utveckla en nationell planeringsnivå som bland annat bygger på en bättre samordning mellan statliga myndigheter.

I samband med slutrapporteringen i februari 2026 tog Miljömålsrådet fram ett PM med budskap och förslag till uppdrag.^{94 95} Miljömålsrådet bedömer att det finns betydande behov av att stärka förutsättningarna för territoriell överblick och fördjupad systemförståelse på nationell nivå. Sverige saknar i dag en sektorsövergripande planering som omfattar både land och hav, att sektorsövergripande nationell planering är aktuell, efterfrågad och nödvändig, att nuläget är sämre än väntat, att nyttorna är stora av att sektorsövergripande tydliggöra rumsliga planeringsförutsättningar på nationell nivå, att potentialen och motivationen är stor bland deltagande myndigheter att fortsätta arbeta tillsammans för att skapa gemensamma underlag och att förflyttningar kan göras utifrån befintlig lagstiftning men att de förändringar som krävs för att fullt ut möjliggöra en nationell sektorsövergripande planering inte ryms inom nuvarande lagstiftning. Det föreslås att regeringen tar initiativ till att formerna för en nationell sektorsövergripande planering utreds vidare med syfte att skapa tydligare ramar, en tydligare politisk målbild och vägledning som samhällsplaneringen kan förhålla sig till.

Arbetet har bland annat lett till en stärkt kontakt mellan ingående myndigheter samt att utmaningar och möjligheter i arbetssätt för att samverka – inklusive förmågan att ta fram gemensamma underlag – belysts. Viktiga samhällsutmaningar har också diskuterats utifrån ett bredare perspektiv.

2.2.2.2 Boverkets planråd

Boverket har inrättat ett nytt samverkansorgan, Boverkets planråd. Deltagare är de myndigheter som har ett riksintressedirektiv samt myndigheter som ansvarar för frågor kopplade till nationella riktlinjer för fysisk planering. Syftet med planrådet är att fungera som en plattform för att skapa handlingskraft kring olika samhällsutmaningar kopplat till hushållning med mark- och vattenområden samt fysisk planering. Det första

⁹⁴ Boverket, 2026. Rapport 2026:5. [Ramverk för nationell planering. Slutrapportering av programperioden 2022–2026](#). Hämtad 2026-09-07.

⁹⁵ Boverket, 2026. [Samlade budskap och förslag till uppdrag, Ramverk för nationell planering](#). Hämtad 2026-09-07.

planrådsmötet med myndighetschefer är planerat att genomföras i oktober 2026.

2.2.2.3 Regional planering

Den regionala planeringsnivån blir allt viktigare som brygga mellan nationella mål och intressen och kommuners planering av mark- och vattenanvändningen. Boverket har publicerat och kommunicerat resultaten från en kartläggning⁹⁶ av regional rumslig planering i Sverige som visar att det pågår regional planering i princip alla svenska regioner, varav i tre regioner med stöd av bestämmelser i PBL. Kartläggningen visar dock på behovet av en utvecklad regional planering för att ta sig an flera av de stora samhällsutmaningar Sverige har att hantera. Utöver kollektivtrafik och infrastruktur för transport och bredband handlar det om regionala perspektiv på allmänna intressen som hälso- och sjukvårdens geografi, energi-, vatten- och bostadsförsörjning. Kartläggningen visar även på att regioner i allt större utsträckning arbetar med rumsliga perspektiv i det regionala utvecklingsarbetet, vilket också är en central del i den nationella strategin för hållbar regional utveckling⁹⁷.

2.2.2.4 Svensk modell för hållbar urban utveckling – en plattform för ökad omställningskraft

Städer och samhällen står inför komplexa utmaningar. Här samlas många olika intressen av lokal, regional och nationell karaktär. Hållbar urban utveckling innebär omställning och kräver mycket samverkan och samarbete. För att öka omställningskraften har elva av myndigheterna inom Rådet för levande städer skapat en gemensam operativ plattform – Svensk modell för hållbar urban utveckling. Boverket samordnar myndigheterna.

Plattformen delfinansieras av EU:s regionala utvecklingsfond (ERUF) och genomförs under 2023–2027. Plattformen ska stötta kommuner och regioner i deras omställningsarbete och förbättra samverkan mellan de ingående myndigheterna.

Inom programområdet Hållbar urban utveckling har tolv territoriella strategier valts ut och utgörs av antingen en enskild kommun, en region, ett kommunalförbund eller flera regioner tillsammans. Inom de territoriella strategierna genomförs urbana projekt som delfinansieras genom ERUF med Tillväxtverket som granskningsmyndighet. Områdena som är möjligt att söka medel inom är: digitalisering, cirkulär ekonomi, hållbar mobilitet, stärka små och medelstora företag, klimatanpassning, stärka forskning och innovation, energieffektivisering och hållbar vattenförvaltning.

⁹⁶ WSP på uppdrag av Boverket, 2023. [Kartläggning regional rumslig planering](#). Hämtad 2026-09-15.

⁹⁷ Skr. 2020/21:133. [Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 - Regeringen.se](#). Hämtad 2026-09-15.

Myndigheterna erbjuder ett samordnat kunskaps- och processtöd utifrån lokala och regionala förutsättningar till de utvalda territoriella strategierna. Det innebär bland annat att förmedla kunskap om olika styrmedel, metoder, möjligheter till kompletterande finansiering och sakkunskap till projekten. Syftet är att stärka städernas innovations- och utvecklingskapacitet, utveckla samverkan mellan olika aktörer, samt implementera och skala upp hållbara lösningar i städer. Kunskap, erfarenheter och resultat ska spridas mellan myndigheterna och till andra kommuner och regioner för gemensamt lärande.

2.2.2.5 Stadsutveckling, arkitektur och gestaltning

Myndigheter samverkande inom politikområdet för gestaltad livsmiljö – Boverket, Riksantikvarieämbetet, ArkDes och Statens konstråd – genomförde under 2022 en gemensamt framtagna kurs för alla sina anställda. Syftet var att skapa förståelse för gestaltningens inverkan på hållbara miljöer, ge insikter om politikområdet och om myndigheternas respektive ansvar samt öka förståelsen för hur det egna arbetet påverkar gestaltungsfrågan. År 2023 omarbetades den befintliga myndighetsgemensamma utbildningen om gestaltad livsmiljö i syfte att sprida den externt tillsammans med ett skräddarsytt stöd. Kursmaterialet har använts på såväl kommunal och regional som statlig nivå.

Som en del i Boverkets uppdrag att stödja kommuner, regioner och länsstyrelser i arbetet med stadsutveckling, arkitektur och gestaltning anordnar Boverket sedan 2020 dialogmöten två gånger per år. Dessa möten riktar sig specifikt till regionarkitekter, länsarkitekter och länsantikvarier, stadsarkitekter, stadsantikvarier och stadsträdgårdsmästare, eller till de som har motsvarande funktioner. Syftet är kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte och att ha diskussioner kring arbetet med att uppnå omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, hur vi kan arbeta tillsammans och hur vi kan lyfta frågorna i dialogen mellan det lokala, regionala och nationella planet.

Boverket har sedan 2020 lett ett forskningsnätverk kring Gestaltad livsmiljö där universitet och högskolor med koppling till arkitektur, kulturmiljövård och konst ingår. Sedan 2022 leder dåvarande ArkDes, i samarbete Boverket, Riksantikvarieämbetet och dåvarande Statens konstråd, ett nätverk för regionala tjänstepersoner som arbetar med gestaltad livsmiljö.

2.2.2.6 Klimatanpassning

Som komplettering till Boverkets vägledning om klimatrelaterade risker från 2022, har Boverket sett ett behov av att analysera och följa upp hur klimatrelaterade risker behandlas i antagna översiktsplaner, samt att identifiera lärande exempel. En kartläggning har genomförts som omfattar samtliga antagna översiktsplaner och tillägg som tagits fram efter att PBL-bestämmelsen om klimatrelaterade risker i översiktsplan infördes

augusti 2018⁹⁸, fram till mars 2022.⁹⁹ I sammanställningen redovisas ställningstaganden och strategier som används för att hantera olika risktyper i översiktsplanerna. Sammanställningen används av Boverket för inspiration och stöd till kommunernas arbete med klimatrelaterade risker i översiktsplaneringen.

Boverket har följt upp kartläggningen genom att närmare studera hur klimatrelaterade risker behandlas i 75 översiktsplaner som tagits fram under perioden 2018–2024.¹⁰⁰ Klimatriskerna är översvämning vid skyfall, sjöar och vattendrag respektive havskust, massrörelser som ras, skred och erosion, samt värme, torka och vattenbrist, brand och storm. Resultaten visar att det finns mycket stora variationer i hur riskerna behandlas. De mest utvecklade planerna ger gott stöd för hur olika klimatrisker bör hanteras vid efterföljande planläggning och prövning. Men det finns flera översiktsplaner som bara ger en ytlig beskrivning av olika klimatrisker, till exempel kan det helt kort konstateras att klimatet blir varmare och torrare, eller anges att olämpliga lokaliseringar med hänsyn till ras, skred, erosion och översvämningssrisker ska undvikas. I vissa översiktsplaner skjuter kommunen frågorna framför sig och anger att de ska lösas i detaljplane- eller bygglovskedet, vilket inte uppfyller kraven i PBL.

Den klimatrisk som behandlas i flest översiktsplaner är översvämningssrisk, särskilt vid skyfall och kraftig nederbörd. Efter det följer erosion samt ras och skred, och därefter värme. Det finns vissa regionala skillnader i vilka risker som behandlas. Tillgången till regionala underlag för olika risktyper har stor betydelse för om kommunerna tar sig an att genomföra en riskbedömning. En tydlig redovisning av riskområden i karta är ett viktigt stöd för bedömning av markens lämplighet vid bland annat kommunens prövning av bygglov och förhandsbesked utanför detaljplan. Andelen kommuner som redovisar riskförhållanden, ställningstagande eller åtgärder på karta ligger genomgående på en ganska låg nivå. För kommuner med hög riskexponering är andelen kommuner med sådan kartredovisning på 25–65 procent, medan en rimlig målsättning bör vara 100 procent.

Kommuner kan dra nytta och ta stöd av data från kartläggningen för att få uppslag och idéer kring hantering av olika klimatrisker, genom att se hur andra kommuner har gjort. Även länsstyrelser kan få stöd av materialet i sin samrådsroll. Kartläggningen kan också vara intressant för andra

⁹⁸ Lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:800) SFS-nummer 2018:1370, 3kap. 5§ PBL

⁹⁹ Boverket, 2025. [Öppna data – Kartläggning av klimatanpassningsläget i översiktsplaner](#). Hämtad 2026-09-07.

¹⁰⁰ Boverket, 2025. Rapport 2025:17. [Klimatanpassningsläget i översiktsplaner - Boverket](#). Hämtad 2026-09-07.

aktörer, för mer ingående analys av hur klimatrisker behandlas i översiktsplaner. Dataunderlaget kan hämtas från Boverkets öppna data.¹⁰¹

2.2.3 Infrastruktur – precisering 3

2.2.3.1 Nationell plan för transportinfrastruktur

Trafikverket har tagit fram ett Förslag till nationell plan för transportinfrastruktur 2026–2037.¹⁰² Planen beslutades med justeringar av regeringen i april 2026.¹⁰³ Planen beskriver hur den statliga transportinfrastrukturen ska utvecklas och underhållas. Den är därmed en viktig förutsättning för att utveckla infrastrukturen på ett sätt som bidrar till minskad resurs- och energianvändning samt minskad klimatpåverkan.

Trafikverket redovisar i planförslaget och i tillhörande miljökonsekvensbeskrivning att klimatmålet till 2030 inte kommer att nås, samt att det krävs ytterligare styrmedel för att nå klimatmålet till 2045. Planförslaget beräknas minska de ackumulerade utsläppen från trafiken med cirka en halv miljon ton, motsvarande 0,5 procent av utsläppen från inrikes transporter, fram till år 2045 jämfört med om planförslaget inte genomförs. Detta trots att cirka 80 procent av utvecklingsmedlen går till järnväg. Att minskningen är relativt liten kan förklaras med att tillkommande ny- och ombyggd väg- och järnvägsinfrastruktur har relativt liten betydelse för det totala trafikarbetet.

Åtgärder i Nationell plan påverkar flera ytterligare aspekter som är relevanta för God bebyggd miljö. Exempelvis tar ett utbyggt transportsystem ytterligare mark i anspråk, samtidigt som konkurrensen om marken i många kommuner är hård och åtgärder som bidrar till ökad trafik riskerar att leda till att kommunernas arbete med att minska biltrafiken, och på så sätt förbättra miljön i städerna, försvåras.

2.2.3.2 Hållbar mobilitet i EPBD

Direktivet för byggnaders energiprestanda¹⁰⁴, EPBD, har omarbetats. Under 2024 fick Boverket fem uppdrag av regeringen kopplat till genomförandet av det omarbetade direktivet. Ett av uppdragen handlade om direktivets krav på hållbar mobilitet. Uppdraget skulle bland annat resultera i författningsförslag på lag- och förordningsnivå rörande krav på laddningspunkter för elfordon samt cykelparkeringsplatser.

¹⁰¹ Boverket, 2026. [Boverkets öppna data](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁰² Trafikverket, 2025. [Nationell plan 2026-2037 - Bransch](#). Hämtad 2026-09-10.

¹⁰³ Regeringskansliet, 2026. [Fastställelse av nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastrukturen för perioden 2026–2037 - Regeringen.se](#). Hämtad 2026-09-07.

¹⁰⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda (omarbetning). [Direktiv - EU - 2024/1275 - EN - EUR-Lex](#). Hämtad 2026-09-10.

Inom ramen för regeringsuppdraget har Boverket föreslagit förändringar av PBL och plan- och byggförordningen (2011:338), PBF, för att genomföra kraven inom hållbar mobilitet. Regeringen överlämnade i mars 2026 en proposition till riksdagen med förslag på lagändringar för genomförande av det omarbetade EPBD (prop. 2025/26:159). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2026. Samtidigt trädde Boverkets föreskrifter och allmänna råd (BFS 2026:4) om hållbar mobilitet i kraft. Föreskrifterna preciserar övergripande krav på hållbar mobilitet i PBL och PBF och genomför direktivets krav på laddningsinfrastruktur och cykelparkeringsplatser.

2.2.3.3 Handbok för trafikstrategiskt arbete

År 2022 publicerade Trafikverket en handbok för trafikstrategiskt arbete, som tagits fram i samarbete med Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Boverket. Handboken länkar samman planering av mark- och vattenanvändning med utveckling av transportsystemet och vägleder planerare och beslutsfattare i arbetet med trafikfrågor, till exempel när man tar fram en trafikstrategi i den egna kommunen eller regionen.¹⁰⁵

Under 2023 publicerade Trafikverket ett fördjupningsdokument till handboken som beskrev hur trafikstrategiska frågor kan hanteras på regional nivå. Under 2024 arbetade Trafikverket, SKR och Boverket med förberedelser för en kommande uppdatering av Handbok för trafikstrategiskt arbete, vilken planerades att genomföras under 2026. Syftet var bland annat att fördjupningsdokumentet om regionalt trafikstrategiskt arbete skulle arbetas in i handboken. Aktörernas gemensamma arbete med att uppdatera handboken har skjutits upp. En version av handboken är planerad till 2027.

2.2.3.4 Klimatklivet

Investeringsstödet Klimatklivet, som fördelas av Naturvårdsverket, ges till åtgärder som ger störst minskning av växthusgasutsläpp per investeringskrona. Stödet går bland annat till laddstationer för elfordon och konvertering av fossila bränslen till förnybara energislag. Klimatklivet har tillförts ytterligare medel de senaste åren för att möjliggöra ytterligare satsningar bland annat på laddinfrastruktur. Anslaget uppgick till 800 miljoner kronor 2024, 2 miljarder år 2025 och 2,5 miljarder år 2026. Samtidigt har Klimatklivet förlängts till år 2028.

¹⁰⁵ Trafikverket, 2025. [Trafikstrategiskt arbete – Tillgänglighet i ett hållbart samhälle - Bransch](#). Hämtad 2026-09-07.

2.2.3.5 Energi i fysisk planering

Länsstyrelser, regioner och kommuner kan söka stöd för satsningar på energiplanering. Stödet ingår i Energimyndigheten anslag att använda inom området energiplanering under åren 2024–2027.¹⁰⁶

Energimyndigheten har tagit fram en vägledning om kommunal energiplanering¹⁰⁷, med utgångspunkt i lagen om kommunal energiplanering. Vägledningen beskriver hur ett aktivt energiplaneringsarbete bör bedrivas och vad som krävs av energiplaneringen för att möjliggöra storskalig elektrifiering av samhället. Vägledningen stödjer arbetet med samhällsplanering och energi- och klimatfrågor på kommunal nivå och syftar till att stärka det lokala arbetet.

Energimyndigheten har även genomfört workshops, följt pågående energiplaneringsprojekt samt anordnat flera nätverksträffar för aktörer som arbetar med energiplanering på lokal och regional nivå.¹⁰⁸

Boverket har tagit fram en vägledning om elnät i planering 2023.¹⁰⁹ Syftet var att öka kommunernas kunskaper om hur de i sin planering kan beakta elnätets behov, till exempel för att avgöra hur mark som redan används för ledningar och elnätsanläggningar kan skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra användandet av dem. Under hösten 2025 genomförde Energimyndigheten tillsammans med Boverket ett webinarium om arbetet med energi och energinfrastruktur i samhällsplaneringen och samspelet mellan energiplanering och översiktsplanering.

2.2.4 Kollektivtrafik, gång- och cykel – precisering 4

2.2.4.1 Nationella cykelrådet

Cykelrådet¹¹⁰ har tagit fram ett nationellt cykelbokslut för 2023.¹¹¹ Rapporten beskriver det aktuella läget och utvecklingen över tid för cykling i Sverige. De belyser befintliga aktuella data för att följa upp utvecklingen, viktiga förutsättningar samt befintliga strategiska dokument och kunskapsunderlag på nationell och regional nivå.

¹⁰⁶ Energimyndigheten, 2026. [Projekt inom energiplanering](#). Hämtad 2026-07-21.

¹⁰⁷ Energimyndigheten, 2026. [Vägledning för kommunal energiplanering](#). Hämtad 2026-04-09.

¹⁰⁸ Energimyndigheten, 2026. [Nätverksträffar för energiplanerare ger nya metodidéer](#). Hämtad 2026-07-21.

¹⁰⁹ Boverket, 2023. Rapport 2023:25. [Uppdrag att ta fram vägledning om elnät vid planering - Boverket](#). Hämtad 2026-09-07.

¹¹⁰ Nationella cykelrådet är ett forum för samverkan inom det nationella arbetet med ökad och säker cykling. I rådet ingår flera myndigheter och organisationer, och det leds av Trafikverket.

¹¹¹ Nationella cykelrådet, 2024. [Nationellt cykelbokslut 2023](#). Hämtad 2026-04-09.

I cykelbokslutet för 2023 konstateras att cyklingen i Sverige inte utvecklas i önskad riktning då cykeln tycks tappa färdmedelsandelar gentemot andra trafikslag. Samtidigt finns indikationer på att antalet cyklade kilometer ökar något. Dessa förändringar är inom felmarginalen. I bokslutet rapporteras också att antalet cykelresor minskat sedan 2019, vilket är statistiskt säkerställt.

Enligt cykelbokslutet har även färre kommuner och regioner gällande cykelplaner, -strategier och motsvarande 2023 jämfört med tidigare år och flera av dem är äldre än fem år, framför allt i regionerna. Det tycks således ha skett en försämring av kommuners och regioners strategiska arbete för att stärka förutsättningarna för ökad cykling.

Nationella cykelrådet lyfter i bokslutet att analyser och statistik rörande cykling brister, bland annat då den Nationella resvaneundersökningen (RVU) har låg svarsfrekvens. Detta innebär att uppföljning av cyklingens utveckling försvåras eftersom förändringar som indikeras i resultatet inte är statistiskt säkerställda.

2.2.4.2 Riksrevisionens granskning av statens arbete med att förbättra förutsättningarna för cykeltrafiken

Under 2025 granskade Riksrevisionen regeringens, Trafikverkets och Transportstyrelsens arbete med att uppnå riksdagens målsättningar om att förbättra förutsättningarna för cykeltrafiken.¹¹² Granskningen visade att de åtgärder som genomförts av de granskade aktörerna kopplat till reglering av trafik, infrastruktur och övrig styrning inte märkbart bidragit till ökad och mer trafiksäker cykling. I granskningen konstaterades att cykelinfrastrukturen i landet har brister och inte är tillräckligt sammanhängande, gen och trafiksäker, samt att staten betydligt oftare än kommunerna är ansvarig för de bristande vägarna, både mellan tätorter på pendlingsavstånd och inom tätorter.

Enligt Riksrevisionen finns flera hinder för en effektiv planerings- och genomförandeprocess och nämner bland annat juridiska hinder där Trafikverkets tolkning av deras möjlighet att bygga cykelinfrastruktur är snäv, att tillräckligt tydliga krav gällande framkomlighet för cykeltrafik saknas både i styrningen av och inom Trafikverket, att Trafikverket saknar en helhetsbild av var framkomligheten brister i det statliga cykelvägnätet och var åtgärder behövs samt att det saknas funktionella samhällsekonomiska verktyg för cykelåtgärder.

Riksrevisionen konstaterar också att Trafikverket inte använt de medel som avsatts för cykelåtgärder i den nationella planen för transportinfrastruktur och länstransportplanerna i tänkt takt. Fram till 2025 har

¹¹² Riksrevisionen, 2025. [Statens arbete med att förbättra förutsättningarna för cykeltrafiken | Riksrevisionen](#). Hämtad 2026-04-10.

exempelvis endast hälften av avsatta medel använts. Regeringen har inte heller prioriterat större cykelåtgärder i uppdraget till Trafikverket om att ta fram ett förslag till nationell plan eller i sitt eget beslut om vilka åtgärder som ska ingå.

Riksrevisionen såg att planerings- och genomförandeprocesserna för cykelåtgärder är onödigt omständliga och kostsamma vilket medför att planeringskostnaderna ibland uppgår till mer än hälften av de totala kostnaderna för åtgärder i cykelinfrastruktur. Riksrevisionen konstaterade vidare att de uppdrag som regeringen gett om ändrade trafikregler i syfte att stärka förutsättningarna för cykeltrafiken inte har lett till någon betydande förändring. Skälet är enligt Riksrevisionen bristande konsekvensanalyser i Transportstyrelsens utredningar som är resonemangsbaserade utan hänvisning till empiriskt grund, exempelvis i form av forskning eller utvärderingar.

Riksrevisionen bedömde vid sin granskning att det finns förutsättningar för att stärka cykeltrafiken och att kvaliteten på den cykelinfrastruktur som Trafikverket bygger kan bli betydligt bättre. Myndigheten gav en rad rekommendationer till regeringen, Trafikverket och Transportstyrelsen för hur identifierade brister skulle kunna åtgärdas.

2.2.5 Natur- och grönområden – precisering 5

2.2.5.1 Urbana ekosystem enligt EU:s Naturrestaureringsförordning

Sedan 2024 gäller förordningen för naturrestauring¹¹³ som syftar till att långsiktigt och varaktigt återställa biologisk mångfald inom EU gränser. Förordningen ställer krav på bland annat urbana ekosystem, vilket innebär att medlemsstaterna ska säkerställa att städer på sikt uppnår tillfredställande nivåer av grönyta och trädkröntäckning.

Som följd av förordningen och på uppdrag av regeringen har Naturvårdsverket, Boverket, Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheten samt Skogsstyrelsen tagit fram ett förslag till nationell restaureringsplan som har lämnats till regeringen i februari 2026.¹¹⁴ En slutlig version av planen lämnas till EU i september 2027. Planen ska omfatta förslag på åtgärder som behövs för att nå målen i förordningen. Dialoger om behov av åtgärder för urbana ekosystem, som Boverket har genomfört inom regeringsuppdraget 2025, pekade på behov av ökat kunskap och lärande exempel om hur åtgärder kan genomföras i den urbana miljön, inklusive verktyg för att kvantifiera nyttor. Långsiktig finansiering av åtgärderna är också

¹¹³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869. [Förordning - EU - 2024/1991 - EN - EUR-Lex](#). Hämtad 2026-09-01.

¹¹⁴ Naturvårdsverket, 2026. [Länk: Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur](#). Hämtad 2026-03-11.

en viktig fråga, samt tillgång till tillförlitliga data och uppföljningssystem.¹¹⁵ Förordningens krav på ingen förlust av urban grönyta och trädkröntäckning omfattar urbana ekosystemområden i 151 kommuner.

2.2.5.2 Nationell strategi för biologisk mångfald

I februari 2026 har regeringen presenterat en svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Den innehåller bland annat ett etappmål för stadsgrönska som anger att en majoritet av kommunerna senast 2030 ska ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.¹¹⁶ Målet har samma innebörd som det tidigare etappmålet som inte uppnåtts till år 2025.

Strategin svarar på det globala ramverket för biologisk mångfald som medför ett åtagande att fastställa uppdaterade nationella strategier och handlingsplaner för biologisk mångfald, samt att rapportera sitt nationella genomförande. Innehållet i strategin bygger på underlag från Naturvårdsverket och Miljömålsberedningens strategi för hur Sverige ska leva upp till åtaganden inom EU och internationellt för biologisk mångfald och nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn.¹¹⁷

2.2.5.3 Vägledning för att främja natur och grönområden

Naturvårdsverkets arbete med vägledning om grönplanering har fortsatt under 2025. Arbetet har bland annat varit en viktig kunskapsbas för genomförande av naturrestaureringsförordningens artikel om urbana ekosystem, som syftar till att bevara och skapa mer grönytor och träd i våra städer och tätorter. Tillgången till bostadsnära natur är central för möjligheterna till rekreation och friluftsliv.

Vägledningen om grönplanering är också ett verktyg i genomförandet av Sveriges stadsutvecklingspolitik om ”Levande och trygga städer”. Kunskap från vägledningen har även bidragit som underlag till Boverkets uppdrag om att ta fram en vägledning om trädgårdsstäder med syfte att bidra till ökad tillgång till bostadsnära natur för att främja livskvalitet, hälsa och välbefinnande samt att öka möjligheterna till friluftsliv och fysisk aktivitet.

I den fördjupade vägledningen om kartläggningar inom grönplanering, som syftar till att synliggöra miljö-, natur- och klimatfrågorna tidigt i

¹¹⁵ Naturvårdsverket, 2026. [RU NRF Bilaga 6.10 Urbana ekosystem](#). Hämtad 2026-09-07.

¹¹⁶ Regeringskansliet, 2026. [En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster - Regeringen.se](#). Hämtad 2026-09-07.

¹¹⁷ SOU 2025:21. [Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn \(LULUCF\) - Regeringen.se](#). Hämtad 2026-09-07.

kommunernas planering, är grön infrastruktur och ekosystemtjänster centrala.¹¹⁸

Flera seminarier och workshopar har hållits under 2026 för att stödja kommuner i deras arbete med grönplanering och grön infrastruktur, bland annat inom det myndighetsgemensamma arbetet med ”Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan”.¹¹⁹ Det har bidragit till ökad kunskap om gröna värden och vardagsnära natur i planeringen, samt ökad samverkan och erfarenhetsutbyte, vilket i förlängningen medför en mer hållbar användning av mark och vatten.

Folkhälsomyndigheten har inom ramen för regeringsuppdraget om fysisk aktivitet lämnat till regeringen ett antal förslag om insatser som har bäring mot att värna tillgång till tätortsnära natur för människors välbefinnande och hälsa.¹²⁰ Bland annat föreslås att stärka kraven på exempelvis samhällsekonomiska beräkningar när bebyggelse planeras på natur- och grönområden. Folkhälsomyndigheten har även tagit fram en kunskaps-sammanställning om grönskans kvaliteter för barns hälsa samt kompletterande stöd om grönska och solstrålning.^{121, 122}

Boverket tog på uppdrag av regeringen 2026 fram en vägledning om artskyddet i samhällsplaneringen som beskriver hur fridlysta arter kan hanteras genom hela planeringskedjan. Vägledningen syftar till att stärka kommunernas arbete med fridlysta arter specifikt men kan även bidra till kommunernas arbete med naturvård generellt.¹²³

2.2.5.4 Kartläggning av trädäckning

Det tidigare arbetet med utveckling av metodik för nationell kartläggning av trädäckning i tätorter har lett till att Boverket tillsammans med Metria 2023 har gjort en nationell kartläggning av trädäckning i städer och tätorter. Syftet var att ytterligare stötta kommuner och andra aktörer med underlag för arbetet med stadsgrönska.

Kartläggningen finns som karttjänst, statistik och GIS-skikt som kan beställas kostnadsfritt från Boverket. Fram till mars 2026 hade Boverket levererat data till 114 av Sveriges kommuner samt ett flertal konsulter,

¹¹⁸ Naturvårdsverket, 2023. [Kartläggning inom grönplanering](#). Hämtad 2026-09-08.

¹¹⁹ Naturvårdsverket, 2026. [Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan](#). Hämtad 2026-09-08.

¹²⁰ Folkhälsomyndigheten, 2025. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/35f1b256e6c54c3cb3bcdfa1f861a560/ett-rorelselyft-for-hela-samhallet-med-fokus-pa-barn-och-unga.pdf>. Hämtad 2026-09-08.

¹²¹ Folkhälsomyndigheten, 2024. [Grönskans kvaliteter och barns hälsa — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-07-30.

¹²² Folkhälsomyndigheten, 2024. [Lagom sol och mer grönska — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-07-30.

¹²³ Boverket, 2026. Rapport 2026:12. [Artskyddet i samhällsplaneringen – en vägledning - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

andra myndigheter och studenter. Trädäckningen kan användas av kommuner, länsstyrelser, företag och myndigheter som underlag till analyser i samband med fysisk planering, grönprioritering, klimatanpassning och uppföljning. Med trädäckningsdata som underlag kan strategiska beslut fattas gällande bevarande och utveckling av grönsstrukturen.¹²⁴

2.2.5.5 Kommunalt arbete

För att bygga upp en sammanhängande och funktionell grönsstruktur i den byggda miljön på ett effektivt sätt måste behoven vara kartlagda och åtgärder planerade på både kort och lång sikt. År 2024 hade drygt hälften av kommunerna i Sverige tillgång till aktuella planeringsunderlag för gröns- och vattenstruktur för hela eller delar av kommunen. 21 procent arbetade på att ta fram sådana underlag medan 26 procent helt saknade dem. Miljömålsenkätens resultat visar inte på några stora förändringar jämfört med tidigare utvärdering. Kommunernas arbete är även beroende av tillgången till rätt kompetens som kan omvandla kunskapen och underlagen till fysiska åtgärder i miljön. Majoritet av kommunerna (86 procent) har tillgång till kompetens för att hantera blå- och grönsstruktur, varav 57 procent förlitar sig på egen kompetens, 4 procent köper in tjänster och 26 procent använder sig av både och. 13 procent anger att de helt saknar sådan kompetens. Även detta är relativt oförändrat sedan 2021.¹²⁵

Majoriteten av kommunerna (64 procent) uppger att de i stor utsträckning arbetar aktivt med att bevara, utveckla eller restaurera bostadsnära naturområden för friluftsliv med syfte att stimulera till mer utevistelse. Det är en ökning med 3 procentenheter jämfört med föregående period. En tredjedel av kommunerna (34 procent) anger att de gör det i begränsad utsträckning.¹²⁶

2.2.5.6 Ekonomiska styrmedel

Medel inom Lokala Naturvårdssatsningen (LONA) har varit ett bra verktyg för att få till kunskapsunderlag, kartläggningar, skydd och åtgärder för tätortsnära natur.¹²⁷ Sedan 2023 har anslaget minskat och omprioriterats till att främst omfatta våtmarksprojekt. Fortsatt låga anslag till LONA-bidrag leder till minskade naturvårdsinsatser, till en underhållsskuld på infrastrukturen för friluftslivet, och till bristande underlag om tätortsnära natur.¹²⁸

¹²⁴ Boverket, 2023. [Nationell kartläggning av trädäckning i större tätorter - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹²⁵ Boverket, 2026. [Öppna data - Resultat från miljömålsenkäter - Boverket](#). Andel av kommuner som svarade på frågan. Hämtad 2026-09-08.

¹²⁶ Naturvårdsverket, 2026. [Sveriges friluftskommun 2025](#). Hämtad 2026-09-08.

¹²⁷ Naturvårdsverket, 2021. [Den lokala naturvårdssatsningens \(LONA\) bidrag till insatser kring naturvård och friluftsliv i Sverige](#). Hämtad 2026-09-08.

¹²⁸ Naturvårdsverket, 2026. [Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2026](#). Hämtad 2026-09-08.

2.2.6 Kulturvärden i bebyggd miljö – precisering 6

2.2.6.1 De kulturhistoriska föreskrifterna i byggreglerna

Den 1 juli 2025, som en del av de nya byggreglerna, trädde preciserande föreskrifter¹²⁹ i kraft om vad som är särskilt värdefull byggnad, varsamhet och förbud mot förvanskning vid ändring av byggnader. Den 1 juli 2026 upphörde övergångsbestämmelserna och det innebär att de preciserande föreskrifterna måste användas. Tre likalydande bestämmelser återfinns i berörda föreskrifter. Övergången från icke-bindande allmänna råd till bindande föreskrifter innebär en väsentlig förstärkning kring de överväganden som krävs och påverkar en byggnads karaktärsdrag. Och i förlängningen även omhändertagandet av byggnadsbeståndets kulturvärden.¹³⁰

2.2.6.2 Förändringar i PBL

Genom förändringar i PBL den 1 december 2025 infördes utökad bygglovsplikt och krav på rivningslov för kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader och bebyggelseområden utanför planlagda områden. Detta ökar möjligheterna att värna främst landsbygdens och en del mindre tätorters kulturvärden. Samtidigt minskades bygglovsplikten inom detaljplan för byggnader och bebyggelseområden som inte har identifierats som särskilt värdefulla. Detta minskar möjligheterna att där värna värdena hos vardagsbebyggelsen och sådana byggnader som inte har identifierats som kulturhistoriskt särskilt värdefulla. Kommunernas tillgång till aktuella kunskapsunderlag och kompetens att uttolka dessa är en förutsättning för att kommunen ska kunna följa de nya kraven. Under 2026 genomför Boverket och Riksantikvarieämbetet därför kompetenshöjande webbseminarier.¹³¹

2.2.6.3 Kommuners förutsättningar att arbeta med ändringar i PBL

Regeländringarna i PBL innebär bland annat att kommunen i översiktsplanen ska peka ut sådana särskilt värdefulla byggnadsverk, allmänna platser och bebyggelseområden samt ge kommunens syn på vilka hänsyn som krävs för att tillvarata dessa. En uppföljning gjord av

¹²⁹ BFS 2024:6. Boverkets föreskrifter och allmänna råd om bärförmåga, stadga och beständighet i byggnader m.m.; BFS 2024:7 Boverkets föreskrifter och allmänna råd om säkerhet i händelse av brand i byggnader; BFS 2024:8 Boverkets föreskrifter om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö samt hushållning med vatten och avfall; BFS 2024:9 Boverkets föreskrifter om säkerhet vid användning av byggnader; BFS 2024:10 Boverkets föreskrifter om skydd mot buller i byggnader; BFS 2024:11 Boverkets föreskrifter om bostäders lämplighet för sitt ändamål; BFS 2024:12 Boverkets föreskrifter om byggnaders tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

¹³⁰ Boverket, 2026. [Nya byggregler - PBL kunskapsbanken - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹³¹ Boverket, 2026. [Webbseminarium om kulturvärden och översiktsplan - Boverket](#) och [Kulturvärden i en förändrad PBL, del 2 - Boverket](#). Hämtad 2026-08-25.

Riksantikvarieämbetet kartlägger detta, med syftet att identifiera åtgärder som kan stötta kommunerna i omställningen till de nya kraven.¹³²

Uppföljningen visar att omkring en fjärdedel av översiktsplanerna innehåller utpekanden av värdefulla kulturmiljöer med tillhörande beskrivningar. Där sådana utpekanden förekommer varierar de kraftigt i omfattning, begreppsanvändning och detaljeringsgrad. Beskrivningar av värdebärande karaktärsdrag och kommunens syn på vilka hänsyn som krävs för att tillvarata kulturvärden saknas ofta. Många av de kulturmiljöunderlag som översiktsplanerna bygger på är äldre än tio år. Dagens översiktsplaner saknar i stor utsträckning redovisningar av lokalt utpekade värdefulla kulturmiljöer. När sådana redovisningar finns varierar omfattning, detaljeringsgrad och aktualitet. Den samlade bedömningen är att många kommuner står inför en betydande arbetsinsats för att kunna redovisa värden i enlighet med de nya kraven. Riksantikvarieämbetet har tidigare konstaterat att om tillgång till antikvarisk kompetens saknas påverkar det både förståelsen för kulturvärden och hur kommunen arbetar med dessa frågor.¹³³

2.2.6.4 Metodstöd för inventering och värdering av bebyggelse

Kommunernas tillgång till kunskapsunderlag om kulturmiljö och antikvarisk kompetens är de viktigaste faktorerna för att kulturvärden ska kunna omhändertas i den fysiska planeringen. I dag sker kommunala inventeringar på olika sätt och informationen är spridd på olika platser. I Riksantikvarieämbetets dialog med kommunerna framkommer ett stort vägledningsbehov om hur kunskapsunderlag om kulturhistoriskt värdefulla byggnader och bebyggelseområden kan tas fram.

Det digitala metodstödet som Riksantikvarieämbetet publicerade sommaren 2026 stödjer den som beställer en inventering.¹³⁴ Här återfinns även en översikt över vilka olika kunskapsunderlag som finns, vad de omfattar och när i plan- och byggprocessen de behövs.

2.2.6.5 Kommunernas hantering av rivningslov

Riksantikvarieämbetet har i en rapport analyserat kommunala rivningslovsbeslut 2020–2024.¹³⁵ Resultaten pekar på ett tydligt glapp mellan lagstiftningens intentioner och hur prövningen fungerar i praktiken: i Sverige stoppas mycket sällan rivning av byggnader med kulturvärden. Tillika saknas statistik om antal rivningar samt information om rivna

¹³² Riksantikvarieämbetet, 2026. [Få kommuner redo för nya PBL-krav på kulturvärden – Riksantikvarieämbetet](#). Hämtad 2026-08-25.

¹³³ Riksantikvarieämbetet, 2020. [Kulturhistoriska värden i plan- och byggprocesser](#). Hämtad 2026-09-08.

¹³⁴ Riksantikvarieämbetet, 2026. [Metodstöd för inventering av bebyggelse med kulturvärden – Riksantikvarieämbetet](#). Hämtad 2026-08-25.

¹³⁵ Riksantikvarieämbetet, 2026. [Kulturvärden väger lätt när rivningslov prövas – Riksantikvarieämbetet](#). Hämtad 2026-08-25.

byggnaders ålder, typ och kulturvärden. Sådan statistik behövs för kultur- miljö- och hållbarhetsarbetet. Kommunernas användning av skydds- och varsamhetsbestämmelser samt rivningsförbud framstår som fragmenterat, politiskt känsligt och ofta otillräckligt. Det finns också en oro för att skydd ska utlösa ersättningsanspråk. Kunskap behövs för att förändra och nyansera dessa farhågor.

2.2.6.6 Tema kulturvärden i PBL kunskapsbanken

Den mycket använda webbutbildningen PBL och kulturvärden släcktes ned den 1 december 2025. Detta eftersom resurser saknades att uppdatera den i enlighet med ändringarna av PBL vad gäller kulturvärden.

Hösten 2024 uppdaterades Tema Kulturvärden i Boverkets kunskapsbank med nya exempel. Uppdateringen rörde huvudsakligen översiktsplaner och kulturmiljöprogram, men även metoder för att synliggöra kulturvärden och information om varsamhet. Målsättningen var att öka den geografiska spridningen samt lyfta fram kulturmiljöarbete i både större och mindre kommuner.¹³⁶ Översyn av innehållet i temat görs varje år.

2.2.6.7 Klimatförändringar och kulturvärden

Riksantikvarieämbetet publicerade 2025 en rapport om klimatförändringarnas effekter och dess påverkan på kulturmiljöer samt det regionala och lokala kulturmiljöarbetet.¹³⁷ Uppföljningen, som ska göras årligen, bidrar med kunskaper gällande det statliga klimatrelaterade kulturmiljöarbetet. Minst 50 kulturmiljöer - däribland de femton svenska världsarven - påverkades 2024 av en eller flera klimatrelaterade händelser. Elva länsstyrelser uppger att de 2024 beviljade bidrag till åtgärder för att förebygga, dokumentera eller återställa skador på kulturmiljöer som kan vara relaterade till klimatförändringarnas effekter.

Energimyndigheten har låtit ta fram en syntesrapport med slutsatser från forskningsprogrammet Spara och Bevara.¹³⁸ Den kommer att ligga till grund för det fortsatta arbetet med att ta fram stöd och vägledningar om varsam energirenovering, i samband med att det omarbetade Energiprestandadirektivet (EPBD) implementeras i svensk lagstiftning.

2.2.6.8 Ett nytt bebyggelseregister

Riksantikvarieämbetet har 2020–2025 utvecklat ett nytt Bebyggelseregister.¹³⁹ Syftet är att tillhandahålla en teknisk plattform för registrering och

¹³⁶ Boverket, 2026. [Kulturvärden - PBL kunskapsbanken - Boverket](#). Hämtad 2026-03-02.

¹³⁷ Riksantikvarieämbetet, 2026. "Uppföljning av klimatförändringar och kulturmiljö: 2025" [Uppföljning av klimatets påverkan på kulturmiljöer och kulturmiljöarbetet -Riksantikvarieämbetet](#). Hämtad 2026-02-10.

¹³⁸ Energimyndigheten, 2026. Syntes av forskningsprogrammet Spara och bevara. ER 2026:06. [|Energimyndigheten](#). Hämtad 2026-08-25.

¹³⁹Riksantikvarieämbetet, 2026. [Bebyggelseregistret -Riksantikvarieämbetet](#). Hämtad 2026-09-08.

tillgängliggörande av information om bebyggelsens kulturvärden. Registret ska innehålla kvalitetssäkrad och aktuell information om det byggda kulturarvet samt bidra till samarbete och kunskapsutbyte mellan aktörer i samhällsbyggnadsprocessen.

2.2.6.9 Kulturmiljöers betydelse för ett hållbart byggande

Under 2020-talet har synen att det är viktigt att i högre grad använda det redan byggda blivit alltmer framträdande, inte minst med hänvisning till pågående klimatkris. Omhändertagandet av det befintliga, framför rivning och nybyggnad, betonats alltmer i debatten även av bland annat byggaktörer, civilsamhälle och arkitektkåren. Ännu finns dock en mängd försvårande faktorer för att kunna gå mot ett mer cirkulärt byggande, exempelvis brist på affärsmodeller, att nya material relativt sett är billiga och att komplex materialsammansättning försvårar återbruk.¹⁴⁰ Den av EU:s ministerråds antagna Council Recommendation on the New European Bauhaus visar en liknande förskjutning. Betydelsen av att utgå från det redan byggda, inklusive kulturarvets betydelse – vilket sen start varit en utgångspunkt för New European Bauhaus – har med denna skrivelse förstärkts.

2.2.7 God vardagsmiljö – precisering 7

Många satsningar som beskrivs under andra preciseringar har betydelse även för God vardagsmiljö, däribland de åtgärder som presenteras under hållbar bebyggelsestruktur och hållbar samhällsplanering, men även infrastruktur samt satsningar på kollektivtrafik, gång och cykel samt tätortsnära natur.

Regeringen har genom skrivelsen ”Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design” pekat på betydelsen av att i högre grad lyfta det befintligas värden samt behoven av estetiskt tilltalande livsmiljöer, inte minst utifrån människors behov av estetiskt tilltalande livsmiljöer.¹⁴¹ Att erkänna och lyfta det befintligas värden är avgörande inte bara för tillhörighetskänslan och stoltheten, men också för ansvarstagandet och hållbarheten.

2.2.8 Hälsa och säkerhet – precisering 8

2.2.8.1 Luftkvalitet och hälsa

Under 2025 har Folkhälsomyndigheten stärkt sitt kunskapsstöd och samverkansarbetet om luftkvalitet och hälsa. Under året har arbetet utvecklats

¹⁴⁰ Boverket, 2024. Rapport 2024:26. [Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn](#). Hämtad 2026-02-13.

¹⁴¹ Regeringens skrivelse 2025/26:163. [Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design \(Regeringens skrivelse 2025/26:163\) | Sveriges riksdag](#). Hämtad 2026-04-13.

med åtgärder för att minska risken för luftvägsbesvär hos barn, med utgångspunkt i ett regeringsuppdrag från 2024.¹⁴²

Folkhälsomyndigheten har publicerat en kunskapssammanställning¹⁴³ och två faktablad som riktar sig till tjänstemän och beslutsfattare på kommunal och regional nivå: ett om hälsoeffekter från luftföroreningar¹⁴⁴ och ett om hur man kan planera för frisk luft på förskole- och skolgårdar¹⁴⁵. Publikationerna har följts av inlägg i sociala medier och har uppmärksammats av olika aktörer.

Myndigheten har bidragit till att lyfta upp luftkvalitet och hälsa på agendan genom att involvera olika professioner och skapa möjligheter för dem att diskutera framtida åtgärder och gemensamma aktiviteter. Folkhälsomyndigheten har arrangerat ett digitalt Miljöhälsoforum med tre efterföljande tankesmedjor på olika orter, med diskussioner om lärande och inspirerande exempel rörande luftkvalitet och barns hälsa, grönare miljöer samt användning av miljöhälsodata. På tankesmedjan om luftkvalitet och barns hälsa samlades ett tjugotal aktörer från nationella, regionala och lokala myndigheter samt akademi och bransch för att gemensamt diskutera lösningar på knäckfrågor om luftkvalitet i barns inomhusmiljöer, med fokus på övervakning och riktvärden för partiklar och kemiska ämnen. Utvärderingarna visar att de deltagande aktörerna har god tilltro till att Folkhälsomyndigheten kan samordna och driva arbetet vidare.

Under 2025 har Folkhälsomyndigheten också blivit WHO:s fokuspunkt för luftkvalitet och hälsa, tillsammans med Naturvårdsverket. Folkhälsomyndighetens arbete synliggör luftkvalitet som en folkhälsofråga och bidrar därmed till jämlik hälsa genom att fler aktörer tar hänsyn till människors olika förutsättningar för att påverka och påverkas av sin närmiljö.

2.2.8.2 Vägledningar för hälsa och säkerhet i planering och förvaltning

Inom ramen för ett regeringsuppdrag har Boverket tagit fram en vägledning för planläggning enligt PBL intill transportleder för farligt gods.¹⁴⁶ Boverket har även tagit fram en vägledning om riskhantering i

¹⁴² Folkhälsomyndigheten, 2025. [Friskare luft ger friskare barn — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-09-10.

¹⁴³ Folkhälsomyndigheten, 2025. [Friskare luft ger friskare barn — Kunskapssammanställning om betydelsen av god luftkvalitet i förskole- och skolmiljö](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁴⁴ Folkhälsomyndigheten, 2025. [Friskare luft ger friskare barn — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁴⁵ Folkhälsomyndigheten, 2025. [Planera för frisk luft för våra förskole- och skolbarn — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁴⁶ Boverket, 2023. Vägledning från PBL Kunskapsbanken. Farligt gods. [Farligt gods - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

planläggning och byggande¹⁴⁷ som svarar mot instruktionens uppdrag att ge vägledning inom myndighetens verksamhetsområde.

Arbetsmiljöverket har kompletterat sin webbplats med information om inomhusmiljö och hälsobesvär, bland annat om buller och om risker med höga och låga temperaturer på arbetsplatser som kan påverka hälsan.¹⁴⁸ Folkhälsomyndigheten har tagit fram en tillsynsvägledning om inomhusmiljö i bostäder som ett stöd för kommunernas tillsyn.¹⁴⁹ Myndigheten har även tagit fram allmänna råd med riktvärden samt en kompletterande tillsynsvägledning om höga och låga temperaturer inomhus.¹⁵⁰ För att stötta miljö- och hälsoskyddsinspektörerna i deras tillsyn av höga temperaturer inomhus i lokaler för vård och omsorg har Folkhälsomyndigheten även tagit fram en e-utbildning, ett informationsblad som riktar sig till verksamhetsutövare samt en lista med förslag på kontrollpunkter för tillsynen.¹⁵¹

För utemiljön har Naturvårdsverket tagit fram en vägledning med nya kvalitetsmått för ljudnivå i natur- och rekreationsområden. Rapporten innehåller principer för vad som kan anses vara en acceptabel, god och mycket god ljudnivå i ett naturområde där människor vistas. Syftet är att ge stöd till kommuner och andra aktörer att främja natur- och rekreationsområden som möjliggör återhämtning, utan att besökare störs av buller. Vägledningen och kvalitetsmåttarna har tagits fram av Naturvårdsverket inom den hälsorelaterade miljöövervakningen.¹⁵²

2.2.8.3 Trafikbuller

Europeiska kommissionen har tagit fram en rapport som presenterar praktiska tillvägagångssätt och tekniska metoder för att minska omgivningsbuller. Rapporten är avsedd att stödja behöriga myndigheter och intressenter i att utveckla effektiva handlingsplaner mot buller genom att erbjuda en strukturerad översikt över tillgängliga åtgärder.¹⁵³

Inom Naturvårdsverkets hälsorelaterade miljöövervakning (HÄMI) har flera nationella kartläggningar av hur Sveriges befolkning exponeras för

¹⁴⁷ Boverket, 2025. Webaserad vägledning. [Vägledning om riskhantering i planläggning och byggande](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁴⁸ Arbetsmiljöverket, 2025. [Inomhusmiljö och hälsobesvär - Arbetsmiljöverket](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁴⁹ Folkhälsomyndigheten, 2026. [Tillsynsvägledning om inomhusmiljö i bostäder — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁵⁰ Folkhälsomyndigheten, 2024. [Vägledning om temperatur inomhus — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-07-30.

¹⁵¹ Folkhälsomyndigheten, 2026. [Höga och låga temperaturer i lokaler för vård och omsorg – fokusområde 2027–2028 — Folkhälsomyndigheten](#). Hämtad 2026-07-30.

¹⁵² Naturvårdsverket, 2026. [Rapport 8958 Kvalitetsmått för ljudmiljö i natur- och rekreationsområden, ISBN 978-91-620-8958-0](#). Hämtad 2026-08-24.

¹⁵³ European Commission, 2026. [Technical support for Noise Action Plans - Measures and tools for competent authorities to reduce environmental noise under the Environmental Noise Directive - EU Agenda](#). Hämtad 2026-09-08.

buller från flyg-, väg- och spårtrafik genomförts sedan år 2000. Tyvärr har olika beräkningsmetoder och tillvägagångssätt använts under åren vilket gör det svårt att utvärdera förändring och resultat av åtgärder. Naturvårdsverket har därför låtit ta fram en rapport "Bullerkartläggning inom den hälsorelaterade miljöövervakningen (HÄMI)" så att framtida beräkningar kan utföras med samordnad metodik.¹⁵⁴ Inom delprogrammet Buller och ljudmiljöer – exponeringsstudier ingår nio undersökningar, varav tre är pågående under 2025–2026: Exponeringskartläggning av trafikbuller i bostadsmiljö, Kartläggning av ljudmiljö i tätortsnära rekreativsområden och stadsparker samt Ljudnivå utomhus vid skolor och förskolor.¹⁵⁵

Kunskapscentrum om buller, som drivs av VTI, har under perioden bland annat tagit fram användarhandledningar för Nord2000 och för strategisk kartläggning av väg- och spårtrafikbuller med CNOSSOS-EU. Under 2026 har Kunskapscentrum även sammanställt en litteraturstudie om buller från elfordon.¹⁵⁶

Åtgärdsprogram för omgivningsbuller 2024–2028

Trafikverket har under 2024 tagit fram åtgärdsprogram enligt förordningen (2004:675) om omgivningsbuller, 2024–2028.¹⁵⁷ Detta omfattar statliga vägar som under 2021 trafikerades med mer än 3 miljoner fordon samt statliga järnvägar som trafikerades med mer än 30 000 tåg. Dessutom omfattas flygplatsen Arlanda Airport, som under 2021 hade mer än 50 000 flygrörelser. Trafikverket har valt att utöka omfattningen av åtgärdsprogrammet till att innefatta all statlig väg och järnväg samt vibrationsstörningar i bostäder. Det ska ge en samlad bild av åtgärdsbehovet och de åtgärder som genomförts och planeras, med fokus på statlig väg och järnväg.

Inom perioden för åtgärdsprogrammet beräknas arbetet med skyddsåtgärder längs befintlig infrastruktur i form av skärmar, fasadåtgärder och inköp av fastigheter kunna fortgå i ungefär samma takt som de senaste åren. Även förskolor och grundskolor kommer att åtgärdas.

Trafikverket har tagit fram indikatorer för att sortera ut vägsträckor som kan vara lämpliga för bullerreducerande beläggningar, vilket ger underlag för val av sådan beläggning i samband med planerat beläggningsbyte.

Även de arton kommuner med tätort med mer än 100 000 invånare, som rapporterar kartläggning av omgivningsbuller enligt END, arbetar med åtgärdsprogram. Hittills är det sjutton kommuner som har rapporterat

¹⁵⁴ Ögren M., Gustafson A., Stockfelt L., 2022. Bullerkartläggning inom den hälsorelaterade miljöövervakningen (HÄMI). [FULLTEXT01.pdf](#). Hämtad 2026-08-24.

¹⁵⁵ Naturvårdsverket, 2025. [Delprogramsbeskrivning: Buller och ljudmiljöer - exponeringsstudier](#). Hämtad 2026-09-01.

¹⁵⁶ Kunskapscentrum om buller. [Kunskapscentrum](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁵⁷ Trafikverket, 2024. Trafikverkets publikationer; 2024:142. [Trafikverkets åtgärdsprogram enligt Förordning om omgivningsbuller, 2024-2028](#). Hämtad 2026-04-30.

åtgärdsprogram till Naturvårdsverket, sammanställningen är dock inte klar ännu.

2.2.8.4 Boverkets nya byggregler

Den 1 juli 2025 började Boverkets nya byggregler att gälla.¹⁵⁸ Ändringen av byggreglerna syftar bland annat till att möjliggöra mer flexibla lösningar. Reglerna fokuserar på vilka funktioner som ska uppnås medan byggbranschen får ett ökat ansvar att visa och dokumentera att kraven uppfylls. De nya reglerna hade en övergångsperiod fram till den sista juni 2026.

Boverkets byggregler anger samhällets minimikrav för att uppnå acceptabel nivå avseende inomhusmiljö i bostäder. Det är Boverkets ansvar att följa upp och vid behov ändra reglerna. Regler som har påverkan på inomhusmiljö, buller och andra faktorer som kan påverka människors hälsa återfinns främst i Boverkets föreskrifter (BFS 2024:8) om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö samt hushållning med vatten och avfall, samt Boverkets föreskrifter (BFS 2024:10) om skydd mot buller i byggnader.¹⁵⁹

För skydd mot buller i bostäder är reglerna i stort sett oförändrade. Några mindre justeringar av vissa värden samt att värden som tidigare var allmänna råd nu är föreskrift innebär en skärpning, juridiskt sett. För skydd mot buller i lokaler är skillnaderna större. Tidigare var reglerna avgränsade till att omfatta vissa lokaler samtidigt fanns en hänvisning i ett allmänt råd till en standard för vilka värden som var lämpliga för dessa lokaler. Nu gäller kraven för alla typer av lokaler men kravet är i stället utformat som ett funktionskrav att buller ska dämpas i den omfattning som den avsedda användningen kräver. Fackmässig projektering är ett krav och vid projekteringen ska fem ljudegenskaper beaktas.

2.2.8.5 Asbest i byggnader

En kartläggning och förslag till förbättring av kunskapsnivån om hantering av asbest i byggnader redovisades av Boverket 2023. Eftersom kartläggningen visade stora brister i både kunskap om och hantering av asbest under renoveringar och ombyggnader, ser Boverket ett behov av ökad kompetens och informationsspridning om asbest. I samband med uppdraget har Boverket även tagit fram och publicerat kunskapsmaterial om förekomsten av och hälsorisker kopplade till hantering av asbest.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Boverkets nya byggregler består av flera författningar. Författningarna utgår från en uppdelning av reglerna i olika sakområden. Varje sakområde regleras i en egen författning. För mer information se: <https://www.boverket.se/sv/byggande/regler-for-byggande/om-boverkets-nya-byggregler/>. Hämtad 2026-09-14.

¹⁵⁹ Boverket, 2026. [Nya byggregler - PBL kunskapsbanken - Boverket](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁶⁰ Boverket, 2026. [Risker med asbest i byggnader - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

2.2.9 Hushållning med energi och naturresurser – precisering 9

2.2.9.1 EU:s direktiv om byggnaders energiprestanda (EPBD)

Direktivet härrör ursprungligen från december 2002 och syftade då till att främja en förbättring av energiprestanda i byggnader i gemenskapen samtidigt som hänsyn tas till utomhusklimat och lokala förhållanden samt till krav på inomhusklimat och kostnadseffektivitet. Med tiden har innehållet utvidgats till att även främja en minskning av växthusgasutsläppen från byggnader i unionen, i syfte att nå ett byggnadsbestånd med nollutsläpp senast 2050. Det omarbetade direktivet trädde i kraft under 2024.

Omarbetningen av direktivet innebär bland annat tillkommande krav avseende en nationell byggnadsrenoveringsplan, retroaktiva krav på befintliga lokalbyggnader samt krav på att redovisa klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv (livscykel-GWP). Fem regeringsuppdrag har givits till Boverket kopplat till genomförandet av det omarbetade direktivet. Fyra av dem slutredovisades under 2025. Det femte och pågående regeringsuppdraget ska slutredovisas i oktober 2026 och handlar om underlag till den nationella byggnadsrenoveringsplan och genomförande av krav på livscykel-GWP. Boverket har tidigare remitterat nio förslag till nya och ändrade myndighetsföreskrifter om EPBD (inom energihushållning, energideklarationer, certifierade energiexperter och hållbar mobilitet). Boverkets föreskrifter och allmänna råd om hållbar mobilitet beslutades under juni 2026 och övriga föreskrifter beslutades under augusti 2026. Föreskrifterna träder i kraft vid olika tidpunkter från och med den 1 juli 2026 och framåt.¹⁶¹ Föreskrifter om livscykel-GWP kommer att remitteras vid ett senare tillfälle.

2.2.9.2 Klimatpåverkan från byggnader

Lagen (2021:787) om klimatdeklaration för byggnader trädde i kraft den 1 januari 2022 och gäller nya byggnader där bygglov söks. I den digitala handboken för klimatdeklarationer på Boverkets webbplats vägleder Boverket om reglerna till stöd för byggherrar och andra berörda aktörer. I handboken finns även klimatdatabas, en webbutbildning och en e-tjänst för registrering av en klimatdeklaration.¹⁶² Under 2025 registrerades 1 509 klimatdeklarationer – totalt finns nu cirka 3300 deklarationer i Boverkets register. En ny version av klimatdatabasen publicerades i januari 2026, med bland annat nya klimatdata för sju energislag. Det omarbetade

¹⁶¹ Se ikraftträdande på Boverkets webbplats <https://forfattningssamling.boverket.se/> avseende Boverkets föreskrifter och allmänna råd (BFS 2026:4) om hållbar mobilitet, Boverkets föreskrifter (BFS 2026:9) om energihushållning och värmeisolering i byggnader, Boverkets föreskrifter och allmänna råd (BFS 2007:4) om energideklaration för byggnader samt Boverkets föreskrifter och allmänna råd (BFS 2007:5) för certifiering av energiexpert.

¹⁶² Boverket, 2026. [Klimatdeklaration – en handbok - Klimatdeklaration - Boverket](#). Hämtad 2026-03-27.

EPBD ställer krav på medlemsstaterna avseende livscykel-GWP för nya byggnader. I arbetet med genomförandet av det omarbetade direktivet kommer det svenska systemet för klimatdeklarationer därför att ses över.

Boverket har inom ramen för ett regeringsuppdrag publicerat en webbinformation och vägledning om omställningen till cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn.¹⁶³ Syftet är att inspirera och stödja olika aktörer inom sektorn i deras arbete med cirkulär ekonomi för att på sikt effektivisera resursanvändningen och minska miljöpåverkan i sektorn. En av slutsatserna är att det finns mycket kvar att göra på vägen till en mer cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn. Intresset är stort men marknaden är omogen och det behövs nya affärsmodeller och utveckling av styrmedel. Återbruk och materialåtervinning sker i dag i blygsam skala och det finns luckor i statistiken. EU är en motor i arbetet med omställningen och vissa företag inom sektorn går före.¹⁶⁴

2.2.9.3 Stöd för energieffektivisering

Under perioden 2021–202 har regeringen beslutat:

1. den 30 juni 2021 att införa ett nytt stöd till energieffektivisering i flerbostadshus
2. den 15 juni 2023 att införa ett bidrag till energieffektivisering av småhus samt ändra förordningen (2016:837) om stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden.

Fram till den 1 februari 2026 har det utbetalats sammanlagt 3 073 294 tkr fördelat på 2 139 295 tkr till energieffektivisering av flerbostadshus, 623 066 tkr till energieffektivisering av småhus och 310 933 tkr till renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden.

I juli 2026 har regeringen beslutat om en förlängning och utveckling av bidraget för energieffektivisering i småhus för att främja en effektiv energianvändning och på så sätt minska hushållens sårbarhet vid höga energipriser föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2026. Bidraget förlängdes med 300 miljoner kronor per år fram till slutet av år 2030.¹⁶⁵

Stödet för flerbostadshus som infördes 2021 är under utveckling och går inte längre att söka.

2.2.9.4 Energiguiden – för hållbar renovering

Boverkets energiguide togs fram inom ramen för ett regeringsuppdrag till Boverket att inrätta och förvalta ett informationscentrum för hållbart

¹⁶³ Boverket, 2024. [Cirkulär ekonomi i byggsektorn - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁶⁴ Boverket, 2024. [Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁶⁵ Regeringen, 2026. [Bidraget för energieffektivisering i småhus öppnar för ansökningar den 1 september - Regeringen.se](#). Hämtad 2026-09-10.

byggande med fokus på energieffektiviserande renovering. Informationscentrumet ska främja en ökad energieffektivisering vid renovering och förvaltning av det befintliga byggnadsbeståndet.¹⁶⁶

Guiden är uppdelad i två delar efter målgrupp varav den ena behandlar information om hållbar energirenovering i småhus och den andra hållbar energirenovering i mindre bostadsfastigheter såsom små hyreshus och mindre bostadsrättsföreningar. Dessa erbjuder lättillgängligt, kvalitets-säkrat och opartiskt informationsinnehåll uppbyggt utifrån en vanlig renoveringsprocess. Målet med guiden är att underlätta för fastighetsägare att effektivisera energianvändningen i sin byggnad, samtidigt som övriga hållbarhetsaspekter beaktas.

På motsvarande sätt tog Energimyndigheten under 2022 fram ”Husguiden – för dig som vill energieffektivisera ditt hus”. Den vänder sig främst till privatpersoner och är inriktad på optimering av uppvärmningssystem och det löpande energisparandet som kan förknippas med hushållens dagliga vanor.¹⁶⁷

2.2.9.5 Klimatarbete och cirkulär ekonomi inom EU

EU:s taxonomi för hållbara investeringar fastställer kriterier för att avgöra när en ekonomisk verksamhet, exempelvis inom bygg- och fastighetsverksamhet, ska anses vara miljömässigt hållbar. Syftet med taxonomin är att skapa ett gemensamt verktyg för finansmarknadsaktörer inom EU för att driva finansmarknaden mot en mer hållbar praxis, vilket ska leda till mer investeringar i bland annat klimatfrämjande åtgärder. Genom taxonomin kan investerare identifiera och jämföra om olika investeringar är miljömässigt hållbara. Taxonomin omfattar följande miljömål:

- begränsning av klimatförändringar
- anpassning till klimatförändringar
- hållbar användning och skydd av vatten och marina resurser
- övergång till en cirkulär ekonomi
- förebyggande och begränsning av föroreningar
- skydd av biologisk mångfald och ekosystem.¹⁶⁸

Med anledning av EU:s förenklingsarbete Omnibus genomfördes ändringar i rapporteringskraven. I februari 2026 gav Europeiska rådet

¹⁶⁶ Boverket, 2026. [Energiguident - Energiguident - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁶⁷ Energimyndigheten, 2023. [Husguiden – för dig som vill energieffektivisera ditt hus](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁶⁸ Boverket, 2022. Rapport 2022:8. [Statens roll inom taxonomin - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

klartecken för förenklingen av kraven på hållbarhetsrapportering och tillbörlig aktsamhet, i syfte att stärka EU:s konkurrenskraft.¹⁶⁹

På grund av kriget i Ukraina presenterade EU-kommissionen en plan som kallas ”RePowerEU”¹⁷⁰ i maj 2022 för att minska EU:s beroende av fossila bränslen, öka energibesparingar och främja användningen av förnybar energi. Planen innebär bland annat att unionen strävar efter att: ”gradvis fasa ut EU:s beroende av import av gas, olja och kol från Ryssland” enligt följande punkter:

- snabbare minska det övergripande beroendet av fossila bränslen
- diversifiera energiförsörjningen och energivägarna
- vidareutveckla en EU-marknad för vätgas
- påskynda utvecklingen av förnybar energi
- förbättra sammanlänkningen av de europeiska el- och gasnäten
- förstärka EU:s beredskapsplanering för försörjningstrygghet
- förbättra energieffektiviteten och främja cirkulära energisystem.

2.2.9.6 Begränsad exploatering av mark

Den 16 december 2025 trädde EU:s markdirektiv¹⁷¹ i kraft. Målen satta i direktivet syftar till att skapa en robust och sammanhängande övervakning av mark inom EU, minska markföroreningar till nivåer som inte är skadliga för mänsklig hälsa och miljön. På sikt syftar de till att nå mark i god hälsa senast 2050 för att skapa bra förutsättningar för ekosystemtjänster. Direktivet innehåller bland annat principer för begränsning av markexploatering som syftar till att minimera försegling av mark och borttagning av jord vid ny exploatering. Principerna omfattar bland annat att undvika eller minska förlust av markens kapacitet att tillhandahålla flera ekosystemtjänster genom att minska markarealen som ska hårdgöras, återanvända redan hårdgjord mark och befintlig bebyggelse. Ett annat sätt är att kompensera förlusten, inklusive genom att återskapa ekosystemtjänster genom återställande av annan hårdgjord mark. Direktivet ska implementeras i svenskt rätt senast december 2028.

¹⁶⁹ Europeiska rådet, 2026. [Företagens hållbarhet - Consilium](#). Hämtad 2026-04-16.

¹⁷⁰ Europeiska kommissionen, 2026. [RepowerEU](#). Hämtad 2026-03-27.

¹⁷¹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2025/2360 av den 12 november 2025 om markövervakning och markresiliens (lag om markövervakning). [Direktiv - EU - 2025/2360 - EN - EUR-Lex](#). Hämtad 2026-09-10.

2.2.10 Hållbar avfallshantering – precisering 10

2.2.10.1 Fastighetsnära insamling av avfall

Regeringen har beslutat om ändringar i förordningen (2022:1274) om producentansvar för förpackningar. Ändringarna görs för att genomföra avfallsdirektivets så kallade minimikrav och förbättra insamlingen av förpackningsavfall. Syftet är att göra det enklare för hushåll och verksamheter att sortera sitt förpackningsavfall.

Den största ändringen i förhållande till dagens insamling av förpackningar är att kommunerna tar över det operativa ansvaret för insamlingen av förpackningsavfall från hushåll. Insamlingen ska ske fastighetsnära. Kommunerna ska få ersättning för samlingsverksamheten från producenterna genom godkända producentansvarsorganisationer. Ersättningen kommer att bestämmas utifrån föreskrifter som Naturvårdsverket kommer att meddela. Fastighetsnära insamling ska vara införd i hela landet senast den 1 januari 2027. Särskilda bestämmelser införs för insamling av förpackningsavfall på allmän plats och från verksamheter.

Målen för avfallshanteringen i Sverige är att minska mängden avfall och att öka de cirkulära flödena så att resurserna får längre liv. Det avfall som ändå uppstår behöver vara renare och kunna återvinnas. Därigenom minskar påverkan på klimat, miljö och hälsa.

2.2.10.2 Nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program

I Naturvårdsverkets rapport ”Att göra mer med mindre”, som är Sveriges nationella avfallsplan och avfallsförebyggande program 2018–2024, redovisas en överblick över de mål, styrmedel och åtgärder som successivt införs i Sverige för att förebygga avfall och för att nå en mer resurseffektiv och giftfri avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin. Livsmedel, textil, plast, elektronik och bygg- och rivningsavfall är prioriterade eftersom de antingen har en stor miljöpåverkan eller förekommer i stora mängder. De återfinns även i den nationella strategin för cirkulär ekonomi och i EU-kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi.

Utöver vad som anges i den nationella avfallsplanen och avfallsförebyggande programmet genomförs en mängd åtgärder varje år. Två gånger om året sammanställer Naturvårdsverket en lista¹⁷² över vad som är på gång inom avfallsområdet, exempelvis införande eller revidering av direktiv, förordningar, föreskrifter och vägledningar, pågående regeringsuppdrag och aktuell avfallsstatistik.

Statistiken används bland annat för att följa upp Sveriges etappmål som har syftet att göra det lättare att nå generationsmålet och miljömålen. Ett

¹⁷² Naturvårdsverket, 2025. [Avfall och avfallsförebyggande](#). Hämtad 2026-09-08.

av etappmålen är målet om ökad materialåtervinning och förberedelse för återanvändning av bygg- och rivningsavfall. Det innebär att insatser ska vidtas så att förberedelse för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt bygg- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast år 2025. Målet bidrar därmed till att generationsmålet och flera miljökvalitetsmål nås, främst God bebyggd miljö och Giftfri miljö. Under år 2020 nåddes en återvinningsgrad på 53 procent av det icke-farliga bygg- och rivningsavfallet och målet uppnåddes därmed inte.

2.2.10.3 Avfallshanteringsplan

Tidigare fanns krav på att avfallshantering, i samband med åtgärder som omfattas av krav på bygglov, rivningslov, marklov eller anmälan, skulle hanteras inom ramen för kontrollplanen enligt PBL. Det har alltså funnits krav på att exempelvis redovisa rivningsmaterial, farligt avfall och hur avfallet skulle tas om hand under ganska lång tid. Från den 1 juli 2026 har PBL:s kontrollplan delats upp så att avfallsfrågorna får en egen avfallshanteringsplan. Den nya bestämmelsen finns i 10 kap. 8 a § PBL.

Den nya planen ska bland annat redovisa vilka byggprodukter som kan återanvändas, vilket avfall åtgärden kan ge upphov till och hur avfallet ska hanteras, inklusive åtgärder för högkvalitativ materialåtervinning och säker hantering av farliga ämnen.¹⁷³

2.2.10.4 Avfallsbrottslighet

Avfallsbrottslighet räknas som den tredje största typen av brott för kriminella nätverk inom EU, efter narkotika- och vapenhandel, enligt bedömningar av Europol. Enbart inom Sverige tjänar den organiserade brottsligheten mellan två och sex miljarder kronor på avfallshanteringen varje år. Myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet generellt inleddes redan runt 2009¹⁷⁴, men det är först på senare år som myndighetssammansamma samverkansarbeten har genomförts för att förebygga och minska den illegala avfallshanteringen. Exempel på samverkan mot avfallsskriminalitet är Naturvårdsverkets regeringsuppdrag från 2022 att tillsammans med nio andra myndigheter utveckla den gemensamma satsningen mot avfallsbrottslighet. Uppdraget slutredovisades i februari 2026 och innehåller ett flertal förslag på åtgärder till regeringen om begränsningar av avfallsbrottsligheten.¹⁷⁵

¹⁷³ Boverket, 2026. [Avfallshanteringsplan - PBL kunskapsbanken - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁷⁴ Polismyndigheten, 2025. [Myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet | Polismyndigheten](#). Hämtad 2026-04-17.

¹⁷⁵ Naturvårdsverket, 2026. [Utveckla den myndighetssammansamma satsningen mot avfallsbrottslighet](#). Hämtad 2026-04-17.

Ett annat nationellt projekt som organiserats inom myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet är VITAL-projektet som pågick från 2022 till mars 2026 med syfte att stärka myndigheternas, länsstyrelsernas och kommunernas förmåga till samverkan om miljö- och avfallsbrottslighet. Sammanlagt medverkade ett 30-tal myndigheter i projektet och efter en utvärdering av projektet under våren 2026 finns det planer på ett fortsatt samverkansprojekt i någon form.

2.3 Centrala problem för målet

Målkonflikter som måste hanteras i fysisk planering och markanvändning utgör en genomgående utmaning som påverkar möjligheterna att skapa en god bebyggd miljö. Boverket har under en längre tid uppmärksammat svårigheterna som följer av det stora antalet nationella, europeiska och globala mål som berör den fysiska planeringen, liksom avsaknaden av nationell prioritering mellan dessa. För kommunerna innebär detta att uppdraget att väga samman olika mål och intressen i den fysiska planeringen blir alltmer komplext.

Utöver målkonflikter finns tre ytterligare centrala problemområden som behöver hanteras för att stärka planeringsarbetet och skapa bättre förutsättningar för långsiktigt hållbar utveckling.

2.3.1 Resursanvändning i bygg- och fastighetssektorn

Bygg- och fastighetssektorn står för en betydande del av miljöpåverkan i Sverige. Bygg- och fastighetssektorn står för cirka 20 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och det genereras cirka 10 miljoner ton bygg- och rivningsavfall om året. Därtill tillkommer miljöpåverkan från utvinning av råmaterial och tillverkning av byggmaterial i andra länder. Flera statliga utredningar och genomförda forskningsprojekt har under de senaste tjugo åren funnit att det finns betydande fel, brister och skador i byggsektorn. Dessa leder bland annat till överproduktion av byggmaterial, ökade transporter, ökade mängder avfall och inte minst onödigt arbete när fel, brister och skador behöver åtgärdas.

Förutsättningar för cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn beskrivs bland annat i Boverkets rapport¹⁷⁶. En utmaning är ”nybyggnadsnormen”, som kan beskrivas som en etablerad kultur där nybyggnad prioriteras framför varsam förvaltning, renovering och återbruk. Stöd, finansiering och processer är ofta mer välkända och fördelaktiga vid nybyggnad och det kan upplevas enklare att uppfylla byggkraven. Detta leder till ökad klimatpåverkan och ett mindre hållbart byggande, eftersom produktion av nya byggnader och material har större miljöavtryck än att underhålla, bevara och återanvända de byggnader och det material som redan

¹⁷⁶ Boverket, 2024. Rapport 2024:26. [Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn - Boverket](#). Hämtad 2026-09-15.

finns. Nybyggnadsnormen utgör ett hot mot kulturvärden i den byggda miljön. Att stärka det byggda kulturarvets betydelse såväl genom att skydda befintliga kulturvärden som att utveckla bebyggelsen varsamt kan utgöra en motvikt. Vår bebyggda miljö är inte bara redan använda naturresurser och redan bundet kapital utan berättar också om vårt förflutna.

Problemet kopplar framför allt till preciseringar 1 Hållbar bebyggelsestruktur, 6 Kulturvärden, 9 Hushållning med energi och naturresurser samt 10 Hållbar avfallshantering.

2.3.2 Gröna och robusta samhällen

Befolkningsutveckling och ekonomiska förutsättningar varierar i landet. En del tätorter fortsätter att växa och förtätas med bebyggelse, medan befolkningen i andra tätorter och områden inte längre ökar eller till och med minskar. Förtätning av redan bebyggda områden innebär att behovet av att exploatera nya områden minskar, ett minskat transportbehov, effektivare infrastruktur och effektivare energianvändning. Samtidigt kan förtätning ge upphov till bullerproblem, sämre luftkvalitet och mindre ljusinsläpp. Exploatering och förtätning leder ofta till att befintliga träd och värdefull natur minskar eller går förlorad samt påverkar den byggda miljöns kulturvärden.

I regioner med tillväxt finns ett förändringstryck som påverkar befintlig bebyggelse. Ökande markpriser i attraktiva lägen medför krav på högre utnyttjandegrad av marken. Problemet orsakas främst av konkurrensen om ytor i städer och tätorter när många olika intressen ska samsas på en begränsad yta, där exploateringsintressen ofta värderas högre än bevarande och utveckling av natur- och kulturvärden vid avvägningar i fysisk planering. Urban natur och befintliga kulturvärden behöver prioriteras i planeringen och förtätning av bebyggelse behöver kombineras med stärkt bevarande och gröna lösningar.

För regioner med ekonomisk stagnation begränsas förutsättningarna att ge bebyggelse som tappat sin funktion nya användningar. En befolkningsminskning ger tomma hus och medför att den ekonomiska basen för underhåll och utveckling minskar.

Pågående klimatförändring skapar emellertid allt högre tryck på den byggda miljöns förmåga att hantera ökande risk för värmeböljor, översvämningar, vattenbrist, markstabilitet med mera. Kunskap, resurser och ytor behövs för att anpassa den byggda miljön. Jämfört med flera andra europeiska länder har Sveriges städer i genomsnitt en relativt hög andel grönytor. Men både grönytor och trädkröntäckning minskar i flera svenska städer. Hårdgjorda ytor för vägar, parkering och byggnader påverkar stadens förmåga att hantera ökad förekomst av värmeböljor och skyfall som en följd av klimatförändringarna, samt minskar invånarnas tillgång till rekreationsområden och påverkar människors hälsa och

trivsel. I vissa fall har park- och trädgårdsideal lett till mer hårdgjorda ytor och ensartad växtlighet, vilket försvårar för biologisk mångfald.

Detta problem påverkar måluppfyllelsen utifrån preciseringarna 1 Hållbar bebyggelsestruktur, 2 Hållbar samhällsplanering, 5 Natur- och grönområden, 6 Kulturvärden samt 7 God vardagsmiljö.

2.3.3 Hållbara resor och transporter

En stor del av den befintliga bebyggelsestrukturen är utformad med bilen som norm, vilket har lett till stora avstånd mellan bostäder, arbetsplatser och service. Det har skapat en omfattande transportinfrastruktur med vägar och parkeringsytor som tar mycket mark i anspråk. Under de senaste decennierna har det skett en utveckling där många samhällsfunktioner har blivit mer storskaliga och centraliserade. Mindre enheter som exempelvis butiker, förskolor, skolor, idrottsanläggningar och arbetsplatser har slagits samman till större enheter eller flyttats till färre platser.

Som en följd av utvecklingen blir det längre avstånd mellan dessa funktioner och bostäder, vilket påverkar tillgänglighet, social gemenskap och möjligheten att gå, cykla eller åka kollektivt, i stället för att ta bilen. Den fysiska tillgången till service har generellt minskat över tid i gles- och landsbygdsområden i stora delar av landet, bland annat som ett resultat av befolkningsutvecklingen. Antalet småbutiker har minskat, medan de största butikerna har blivit fler och det har skett en utglesning av fysiska serviceställen. Samtidigt har e-handeln ökat vilket kan minska behovet av personbilresor men öka godstrafiken.

Sveriges utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter är höga och minskar för långsamt. Det finns en potential i att genom fysisk planering verka för transporteffektiva samhällen där resurssnåla transporter prioriteras, behovet av resor minskar och utsläpp samt energianvändning hålls nere. Åtgärden är långsiktig och omfattar både planering av ny bebyggelse och omvandling av befintliga strukturer. Ett transporteffektivt samhälle kan bidra till flera mervärden, exempelvis stärka förutsättningarna för ökad andel aktiva transporter, öka tillgängligheten till service, arbete och rekreation utan att bil behövs, minskat buller, samt mer attraktiva och tillgängliga miljöer. Ett transporteffektivt samhälle, med minskat beroende av motoriserade transporter, är även positivt ur ett beredskapsperspektiv.

Problemet inverkar på möjligheten att uppnå följande preciseringar: 1 Hållbar bebyggelsestruktur, 2 Hållbar samhällsplanering, 3 Infrastruktur samt 4 Kollektivtrafik, gång och cykel, 5 Natur- och grönområden, 6 Kulturvärden samt 7 God vardagsmiljö.

3 Styrmedelsanalys/Gapanalys

3.1 Aktörer, drivkrafter och beteenden

3.1.1 Resursanvändning i bygg- och fastighetssektorn

Flera aktiviteter och beteenden skapar problem med hög resursanvändning och försvårar omställningen till en mer cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn. Bland annat är det vanligt med stora inköp av nyproducerat material och utrivning av funktionsdugligt material, i stället för att utgå från och vidareutveckla befintliga byggnaders kvaliteter och värden. Utifrån dagens praktik och normer är det ofta kostsamt och komplext att återanvända byggmaterial eller byggnader. Marknaden för återbrukade byggnadsdelar och återvunnet material är ännu inte mogen, med låg tillgång till produkter för återbruk och få kommersiellt hållbara affärsmodeller. Detta leder till att återbruk och materialåtervinning sker i begränsad omfattning och att stora mängder avfall genereras. En lång rad aktörer som byggherrar, hantverkare, fastighetsägare, materialleverantörer, kommuner och andra beställare samt banker och kreditgivare är inblandade och kan påverka utvecklingen. Stora företag har bättre förutsättningar att driva förändring medan mindre aktörer ofta har begränsade möjligheter att arbeta cirkulärt.¹⁷⁷

Drivkrafter som motverkar omställningen är bland annat brist på fungerande och kommersiellt bärkraftiga cirkulära affärsmodeller, lönsamhetsproblem, bristande ekonomiska incitament, garanti- och kvalitetsfrågor samt invanda normer och vanor och brist på kunskap och praktisk erfarenhet om cirkularitet och effektiv resursanvändning. Att i samhällsutvecklingen i ökande grad inkludera bevarande och varsam utveckling av kulturvärden blir därför ofta svårt. För att förändra detta krävs, förutom det som nämnts ovan, ett bättre nyttjande av PBL:s verktyg vad gäller kulturvärden.¹⁷⁸

3.1.2 Gröna och robusta samhällen

Kommuner, privata och offentliga markägare, fastighetsägare, fastighetsförvaltare samt bostadsföretag är aktörer ansvariga för både bevarande, förvaltning och exploatering av den byggda miljön. Flera har ambitionen att eftersträva attraktiva, resilienta och hälsosamma städer, orter och boendemiljöer med tillgång till exempelvis grönska och omhändertagna kulturmiljöer.

¹⁷⁷ Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn, Boverket rapport 2024:26.

¹⁷⁸ Riksantikvarieämbetet, 2020. Kulturmiljön i miljömålssystemet – Kulturmiljööversikt delrapport I.

Drivkrafterna bakom agerandet är framför allt ekonomiska, ofta med en kortare tidshorisont. Det finns starka ekonomiska incitament att effektivisera markanvändningen och möta efterfrågan på bostäder och lokaler i attraktiva lägen. De allra flesta kommuner har en ambition att växa i invånarantal. Attraktiva lägen kan sammanfalla med grönytor som har natur- och kulturvärden. Utifrån dagens praktik och normer prioriteras exploatering framför bevarande och varsam utveckling. För den enskilde markägaren kan det vara betydligt mer lönsamt att exploatera marken än att bevara den, medan området och samhället i stort kan behöva marken oexploaterad på grund av de ekosystemtjänster det gröna ger, exempelvis vatten- och luftrening, skydd mot översvämningar, främja turism och rekreation, vara hälsofrämjande samt öka kunskaper om en plats med kulturvärden.

Grönytornas funktioner skapar kollektiva nyttor, ger externa effekter och saknar ofta marknadspris, vilket innebär att de är svåra att fånga i ordinarie ekonomiska beslutsunderlag. Därför kan det vara svårt för kommuner och andra aktörer som äger och förvaltar marken att tillgodoräkna sig dessa värden i sina kalkyler.¹⁷⁹ Det samma gäller många gånger kulturmiljöns värden.

3.1.3 Hållbara resor och transporter

Den byggda miljön är i stor utsträckning utformad med bilen som norm och bilen är det dominerande färdmedlet för invånarnas vardagsresor. Kommuner har ansvar för fysisk planering av bebyggelsen och transportnätet. Majoritet av kommuner genomför åtgärder för att öka andelen resor med gång-, cykel- och kollektivtrafik. Samtidigt fortsätter kommunerna att ta beslut om utveckling i bebyggelsestrukturen som bidrar till ökat bilresande, till exempel extern handel. Människors vana att välja bilen för vardagsresor förstärks av bristande trygghet och tillgänglighet i gång- och cykelmiljöer samt otillräcklig kollektivtrafik.

Den nationella planen för transportinfrastrukturen har betydelse för förutsättningarna att bidra till ökad andel hållbara resor och transporter. Den nya planen för 2026–2037¹⁸⁰ bidrar till att minska trafikens utsläpp, om än i liten utsträckning i förhållande till trafikens totala utsläpp. Samtidigt tar den nationella planen utgångspunkt i ökade vägtrafikmängder. Detta kan innebära svårigheter för kommuner som arbetar med en omställning av transportsystemet, som innebär minskad andel biltrafik, ökad andel gång-, cykel- och kollektivtrafik samt minskat eller konstant trafikarbete med bil. Åtgärderna har ofta ett bredare syfte än att bidra till transportsektorns klimatmål, såsom minskat buller, förbättrad luftkvalitet, hushålla

¹⁷⁹ SOU 2013:68. [Synliggöra värdet av ekosystemtjänster - Åtgärder för välfärd genom biologisk mångfald och ekosystemtjänster](#), SOU 2013:68. Hämtad 2026-09-15.

¹⁸⁰ Regeringen, 2026. [Nationell plan för transportinfrastruktur - Regeringen.se](#). Hämtad 2026-04-29.

med begränsade resurser samt åstadkomma trivsammare städer och tätorter.

Andra aktörer som påverkar utvecklingen är bygg- och fastighetsbolag samt handelsföretag som utvecklar bilorienterade bostads- och handelsområden, medan transportsektorn och investerare ofta prioriterar lönsamhet och stordriftsfördelar som gynnar biltrafik. Aktörernas drivkrafter är ofta ekonomiska och praktiska, såsom att maximera tillgänglighet för bilburna kunder och uppnå kostnadseffektivitet i infrastruktur. Politisk vilja att främja tillväxt och tillgodose efterfrågan på bilburen mobilitet spelar också in. Samtidigt visar såväl svenska som internationella exempel på att satsningar på hållbar mobilitet ger positiva effekter på handeln i städer och skapar mer attraktiva stads kärnor.¹⁸¹ Det finns också studier som visar att det ofta finns ett stort stöd bland invånarna att minska på biltrafiken i städerna till förmån för ökad gång-, cykel- och kollektivtrafik samt attraktiva mötesplatser.¹⁸²

3.2 Centrala styrmedel och åtgärder samt deras effekt på miljötillståndet

Centrala administrativa styrmedel för att bidra till en god bebyggd miljö utgörs av PBL och miljöbalken. Båda dessa syftar till att samhällets utveckling ska ske på ett hållbart sätt med beaktande av både dagens och framtidens behov. Den fysiska planeringen enligt PBL handlar om att bestämma hur mark- och vattenområden ska användas och innebär alltid en avvägning mellan intressen. Avvägningar görs för den specifika platsen utifrån de förutsättningar som råder i det enskilda fallet, och utgår från lagstiftning, nationella mål, planer och program som har betydelse för hållbar utveckling, EU-direktiv samt internationella konventioner. Avsaknaden av en sektorsövergripande planering och gemensam nationell målbild för rumsliga strukturer medför en risk för en fragmentiserad utveckling där synergieffekter uteblir och lösning av konflikter mellan de nationella målen förskjuts till den lokala nivån.

3.2.1 Resursanvändning i bygg- och fastighetssektorn

Det finns ett växande intresse för cirkulär ekonomi inom bygg- och fastighetssektorn. Ekonomiska styrmedel kan bidra till att det blir mer gynnsamt med hållbara, cirkulära produkter. Utvecklingen av cirkulära affärsmodeller, en ökad resurseffektivitet och en minskad klimatpåverkan kan bidra till ökad konkurrenskraft. Boverket bedömer att PBL inte utgör ett hinder mot en mer cirkulär byggsektor, men det går inte heller att med stöd av PBL tvinga fram ett återbruk. Dagens styrmedel har begränsad

¹⁸¹ Naturvårdsverket, 2023. Webbida: [Exempel och effekter av att minska ytor för biltrafik](#). Hämtad 2026-02-20.

¹⁸² Svenska miljöinstitutet, 2025. Webbida: [Majoritet i städer vill ha minskad biltrafik – men får inte utrymme i debatten - IVL.se](#). Hämtad 2026-04-09.

effekt på utvecklingen: tidigare PBL-ändringar har haft liten praktisk effekt, vissa ekonomiska styrmedel motverkar återbruk, och informativa styrmedel är viktiga men behöver stärkas och utvecklas.¹⁸³

Ett mer medvetet och varsamt bruk av befintliga resurser är ett långsiktigt arbete som kräver attitydförändring på samhällsnivå, det vill säga att vi som kollektiv måste omvärdera saker. Exempelvis rådande kunskapshierarki, hur vi ser på begreppet kostnad och vad som gynnar vårt samhälle på lång respektive kort sikt. Inom EU-initiativet New European Bauhaus riktas medel till att koppla omställning till lokal demokrati och inkludering, att ställa om byggandet och därtill hörande branscher samt att utveckla nya affärs- och finansieringsmodeller.¹⁸⁴ Liknande omställning eftersträvas inom exempelvis innovationsprogrammet Shift Sweden, partnerskapet Driving Urban Transition och innovationsprogrammet Viable Cities.¹⁸⁵ Tillsammans kan dessa initiativ på sikt bidra till nämnda attitydförändringar.

3.2.2 Gröna och robusta samhällen

Miljömålsuppföljningen har sedan start pekat på brister vad gäller att var- samt bevara, använda och utveckla kulturvärdena i vår byggda miljö. För att möta PBL:s intentioner, och politiska mål som God bebyggd miljö, är dessa brister viktiga att åtgärda. Frågan om bebyggelsens kulturvärden måste prioriteras på främst kommunal nivå, men även nationellt och regionalt. Utmaningarna ligger främst i bristfälliga kunskapsunderlag och tillämpning av befintligt regelverk samt ekonomiska och personella resurser.

I dag saknas även effektiva styrmedel och incitament för att gynna grönytor och trädäckning i den byggda miljön, särskilt på privat mark. PBL ger begränsat stöd för att bevara och utveckla grönstruktur på kvartersmark, och miljöbalkens bestämmelser om skydd av och hänsyn till grönska och natur i städer är begränsade. Kommunernas möjligheter att styra åtgärder på privat mark är svaga, samtidigt som incitamenten för privata fastighetsägare att värna grönytor och trädkröntäckning i praktiken är begränsade, trots ett växande intresse och förståelse för ekosystemtjänster och klimatanpassning.

EU:s förordning om restaurering av natur är det största nya styrmedlet för urbana grönytor som tillkommit under utvärderingsperioden. Kraven på urbana ekosystem omfattar urbana områden i cirka hälften av

¹⁸³ Boverket, 2024. Rapport 2024:26. [Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁸⁴ European Union. Webbida: [The New European Bauhaus Facility - New European Bauhaus - European Union](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁸⁵ ShiftSweden. Webbida: [- ShiftSweden](#), Driving Urban Transition. Webbida: [Driving Urban Transition to a sustainable future. | dut](#), Viable Cities. Webbida: [Home | Viable Cities](#). Hämtad 2026-09-08.

kommunerna. Förordningen kan bidra till att bevara och utveckla naturområden i urbana miljöer, där andelen grönyta och trädäckning är som lägst, men antas inte hindra minskningen av grönyta och trädäckning i övriga tätorter. Det är möjligt att övriga artiklar i förordningen bidrar till utvecklingen av kvaliteterna i urbana naturområden, men det beror på om åtgärder just i byggd miljö prioriteras. För att kraven i förordningen genomförs behövs dock en tydlig ansvarsfördelning och stöd till de aktörer som planerar, äger och förvaltar natur- och grönområden. Samtidigt, medan genomförandet av förordningen planeras, pågår fortsatt exploatering och genomförande av redan beslutade detaljplaner som tagits fram innan förordningen trädde i kraft.

Övriga centrala styrmedel och åtgärder kan sammanfattas som:

- EU-stöd för bland annat klimatanpassning och grönytor. Tröskeln för att söka upplevs som hög, särskilt av mindre kommuner. Effekten blir därför en ojämn tillämpning och låg genomslagskraft.
- LONA-bidraget, som stärker lokalt naturvårdsarbete, men som i nuläget är begränsat till våtmarksprojekt och styr därmed inte direkt mot urban grönska och trädäckning.
- Kommunal grönplanering och skötsel av parker och allmänna grönytor, inklusive åtgärdsprogram för hotade arter samt frivilliga styrmedel som grönplaner och grönytefaktor. Dessa kan ge betydande lokala effekter men är beroende av kommunala och privata initiativ och resurser.
- Vägledning och information om urbana ekosystemtjänster och grönplanering från Boverket och Naturvårdsverket.

Sammantaget domineras dagens styrning av vägledning, kunskap och projektstöd, medan bindande regler och direkta ekonomiska incitament är svagt utvecklade, vilket begränsar effekten.

3.2.3 Hållbara resor och transporter

97 procent av kommunerna arbetar aktivt med planering och satsningar för att främja miljöanpassade transporter och minskat transportbehov.¹⁸⁶ Samtidigt pågår en utveckling där samhällsfunktioner centraliseras vilket ofta innebär exempelvis större förskolor och skolor och större handelsetableringar ofta i externa lägen. Detta leder till ökade avstånd och att gång- och cykeltrafik förlorar i attraktivitet gentemot bilen.

Nationell plan för transportinfrastruktur påverkar den kommunala planeringen på flera sätt och åtgärderna i planen behöver stödja kommunernas omställningsarbete. Exempelvis behöver den nationella planen beakta att ökade biltrafikflöden på det statliga vägnätet innebär att förutsättningarna

¹⁸⁶ Boverkets Miljömålsenkät 2025.

för kommunernas arbete att minska andelen biltrafik i städer och tätorter försvåras. En ökad prioritering av ytsnåla transportsätt i den nationella planen och förutsättningar för att utveckla dessa, skulle vara betydelsefullt.

Fyrstegsprincipen och ett transportslagsövergripande synsätt är betydelsefulla för att bidra till en god bebyggd miljö. Förhållningssättet att stegvis pröva möjliga åtgärder för att hantera brister i transportinfrastrukturen är grundläggande för att identifiera väl avvägda, resurseffektiva lösningar. I första hand ska åtgärder väljas som kan minska efterfrågan på resor och transporter och i andra hand påverka valet av färdmedel så att det transportsystem som redan finns kan utnyttjas mer effektivt. Därigenom möjliggörs även ett materiellt sett mer resurseffektivt arbete som tar avstamp i respektive plats förutsättningar och värden, både på bebyggelse- och landskapsnivå.

Möjligheten till statlig finansiering av åtgärder i steg 1 (påverka transportefterfrågan och val av transportsätt) och steg 2 (mer effektivt nyttjande av befintlig infrastruktur) är begränsat. Finansieringsinstrument för dessa typer av åtgärder skulle vara resurseffektivt utifrån ekonomiska aspekter och kan ge mer samhällsnytta per krona jämfört med mer omfattande åtgärder. Stadsmiljöavtalen har sedan 2015 genomförts som statlig medfinansiering via Trafikverket till kommunala och regionala investeringar i cykel- och kollektivtrafik. En utvärdering har visat att avtalen har tidigarelagt, ökat omfattningen och höjt kvaliteten på infrastruktursatsningar, vilket lett till ökat resande med gång, cykel och kollektivtrafik samt minskad biltrafik i mätpunkterna.¹⁸⁷ Styrmedlet har påskyndat omställningen till ett mer hållbart transportsystem. Enligt beslut i budgetpropositionen 2024 avvecklades stadsmiljöavtalen. Effekten bedöms bli att omställningen tappar fart genom färre och senarelagda investeringar.

3.2.4 Sammanfattning av centrala styrmedel och åtgärder

Sammantaget bedöms befintliga styrmedel och åtgärder som otillräckliga för att förändra de aktiviteter och beteenden som orsakar de centrala problemen. Brist på ekonomiska incitament och styrmedel hämmar utvecklingen mot ökad cirkularitet, grönskande, robusta och klimatanpassade städer med väl omhändertagna kulturvärden samt med större andel hållbart resande. På strategisk nivå (internationella överenskommelser, EU-direktiv, nationella målsättningar, kommunala översiktsplaner) är ambitionerna ofta höga, men bristerna uppstår i genomförandet och på vägen dit. En återkommande drivkraft bedöms vara ekonomiska vinstintressen

¹⁸⁷ Trafikverket, 2025. [Utvärdering av stadsmiljöavtalen. Avtal tecknade 2018–2023](#). Hämtad 2026-09-08.

för enskilda aktörer, på bekostnad av den mer gynnsamma utvecklingen för samhället som helhet.

3.3 Övrig påverkan

3.3.1 Klimatförändringarna

De accelererande klimatförändringarna får en allt tydligare påverkan på den byggda miljön genom ökad risk för värmeböljor, översvämningar och erosion. Världshälsoorganisationen (WHO) konstaterar att varmare klimat påverkar människors hälsa på en rad sätt, bland annat genom extremväder, försämrad luftkvalitet, spridning av infektionssjukdomar och parasiter och psykisk ohälsa. På sikt riskerar det att undergräva årtionden av framsteg inom global folkhälsa.¹⁸⁸

Den fysiska planeringen rymmer en stor potential att minska klimatpåverkan genom resurseffektiva strukturer, minskat transportbehov och grönbå lösningar. Samtidigt är klimatanpassning av den redan byggda miljön en av de största utmaningarna, då befintliga områden ofta är lokaliserade och utformade utifrån historiska klimatförutsättningar. Detta kräver omfattande investeringar, prioriteringar och hantering av klimatrisker i planering och förvaltning.

3.3.2 En osäker omvärld

Den ökande osäkerheten i omvärlden påverkar förutsättningarna att nå en god bebyggd miljö på flera sätt. Geopolitiska konflikter, störningar i leveranskedjor och att globala överenskommelser utmanas kan försvåra långsiktig planering, öka kostnader och leda till att kortsiktiga lösningar prioriteras framför långsiktigt hållbara.

En växande del av regelverket för bebyggelseutveckling kommer från EU, genom direktiv och förordningar. Det finns en tendens mot regelörenklingar, exempelvis EU:s omnibusförändringar, och ett fokus på att påskynda processer på såväl EU-nivå som nationell nivå. Det är viktigt att det inte tränger undan miljö- eller andra kvalitetsaspekter kopplade till hållbar utveckling.

Ett ökat fokus på totalförsvar och beredskap påverkar också den byggda miljön. Krav på robust infrastruktur, redundans, skydd av kritiska samhällsfunktioner och försörjningssäkerhet kan både stärka och konkurrera med miljöns hållbara utveckling. En stärkt beredskap förutsätter en nära integration och samordning med den nödvändiga omställningen inom klimat och miljö, i syfte att utveckla ett robust samhälle.

¹⁸⁸ WHO, 2023. [Climate change](#). Hämtad 2026-04-09.

3.3.3 Digitalisering och artificiell intelligens

Digitaliseringen syftar till en enkel, effektiv och enhetlig samhällsbyggnadsprocess. En digital samhällsbyggnadsprocess skapar nytta för inblandade aktörer genom effektivare samverkan, snabbare handläggning och högre kvalitet. Artificiell intelligens (AI) kan bidra till att effektivisera analyser, visualiseringar och processer, men väcker frågor om äkthet, lokalt anpassade lösningar och platsidentitet. Utbyggnaden av AI-infrastruktur genererar i sig en miljöpåverkan utifrån energianvändning och ytanspråk från exempelvis datacentra. Snabb utveckling och ökande användning av AI inom samhällsbyggande är en tydlig trend som planering och byggande behöver förhålla sig till.

3.4 Osäkerheter

Komplexiteten i den byggda miljöns strukturer och processer gör det svårt att leda effekter i miljön till ett specifikt styrmedel. Det är generellt lång sträcka från införande av styrmedel, till planering och därefter till genomförande, vilket bidrar till osäkerheter i bedömningen av kopplingen mellan styrmedel och resultat.

Det råder brist på tillförlitliga data och statistik för uppföljning av miljö kvalitetsmålet. Exempelvis saknas indikatorer för uppföljning av inomhusmiljön, för bebyggelsens kulturvärden och nya data för kärnindikatorn om bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan. Effekter av flera av styrmedlen följs sällan upp på ett strukturerat sätt vilket gör det svårt att ge en fullständig bedömning av effekterna.

3.5 Sammanfattande tabell

Tabell 2: Miljöarbetet utifrån centrala styrmedel. Tabellen anger centrala styrmedel per precisering och var i implementeringskedjan styrmedlet befinner sig (kolumn 3–5 markerat med X). Effekten av styrmedlet anges i de två sista kolumnerna. (X) betyder att effekten är tillräcklig för att miljö kvalitetsmålet ska kunna nås på sikt. (-) betyder att det saknas kunskap för att göra bedömningen.

Precisering	Centralt styrmedel	Styrmedel utföras	Införande planeras	Förvaltningsåtgärder genomförs	Effekt i samhället, förändrad aktivitet	Miljöeffekt, förändrat miljö tillstånd
Hållbar bebyggelsestruktur	PBL			X		
	Miljöbalken			X		
	Strategi levande och trygga städer			X	-	-
Hållbar samhällsplanering	PBL			X		
	Miljöbalken			X		
Infrastruktur	Nationell plan för transportinfrastruktur			X		

Precisering	Centralt styrmedel	Styrmedel utföras	Införande planeras	Förvaltningsåtgärder genomförs	Effekt i samhället, förändrad aktivitet	Miljöeffekt, förändrat miljötilstånd
Kollektivtrafik, gång och cykel	Regionala trafikför-sörjningsprogram			X	-	-
	Nationell plan för transportinfrastruktur			X		
	Länstransportplaner			X		
Natur- och grönområden	NRF			X	-	-
Kulturvärden i bebyggd miljö	PBL			X		
	Kulturmiljölagen			X	X	
	Anslag 7:2 till kultur-miljövård			X		
God vardags-miljö						
Hälsa och säkerhet	PBL			X		
	Miljöbalken			X		
Hushållning med energi och naturresurser	EPBD			X	X	X
	Boverkets byggregler			X	-	-
Hållbar avfalls-hantering	Miljöbalken			X		
	Avfallsförordningen			X		

3.6 Sammanfattande gapanalys

Tabell 3: Sammanfattande gapanalys. Tabellen sammanfattar kort bedömningen av målets preciseringar utifrån föregående avsnitt. En precisering bedöms som möjligt att nå om antingen tillståndet i miljön kan nås, eller om beslutade styrmedel leder till att tillräckliga åtgärder blir genomförda för att på sikt nå miljökvalitetsmålet. Åtgärders effekt anges på fallande skala 2–5, där 5 anger att styrmedel respektive åtgärder är fullt ut tillräckliga. 1 visar att kunskapen är bristfällig.

Miljötilstånd				Rådighet	Förutsättningar			
Precisering	Preciseringens bidragande andel till målpuppfyllelsen	Nivå som behöver nås	Aktuell situation/nivån som är nådd i dag	Rådighet över preciseringens utveckling	Målpuppfyllelse 2030 per precisering om styrmedel och åtgärder är på plats och fungerar som tänkt	Bedömning av effekt av styrmedel på plats till 2030	Bedömning av effekt av åtgärder på plats till 2030	Bedömning som helhet

Miljötillstånd				Rådighet	Förutsättningar			
Hållbar bebyggelsestruktur	10	En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade.	Preciseringen kräver att alla andra preciseringar är uppfyllda för att denna ska kunna vara uppfylld. Klimatanpassning av befintlig bebyggelse är en stor utmaning. Befintlig struktur genererar behov av resor.	Kommunerna har planmonopol men vissa områden hanteras delvis på nationell eller regional nivå. För byggande och förvaltning ligger rådigheten främst hos byggherrar, fastighetsägare, byggentreprenörer och finansärer	Styrmedel för planering och byggande ger förutsättningar för positiv utveckling men kräver ökat tillgång till kunskap, personella och ekonomiska resurser. Förutsättningar i den befintliga strukturen och kommande behov är för komplexa för att nå en hållbar bebyggelsestruktur 2030.	2	2	Nej
Hållbar samhällsplanering	10	Städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor.	Höga hållbarhetsambitioner i regionala planer och översiktsplaner, men tenderar att försvagas i genomförandefasen.	Kommunerna har planmonopol men vissa områden hanteras delvis på nationell eller regional nivå. Till exempel större infrastrukturprojekt som (järnvägar, hamnar, flygplatser, energidistribution).	Styrmedel ger förutsättningar för positiv utveckling, men är beroende av avvägningar och beslut i planeringsprocessen. Dessa bygger på tillgång till kunskap, personella och ekonomiska resurser.	3	2	Nej
Infrastruktur	10	Infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet.	Infrastrukturfrågor integreras i fysisk planering. Stor underhållsskuld inom järnvägs- och VA-infrastruktur.	Kommunerna har planmonopol. Nationellt och regionalt hanteras den ekonomiska fördelningen av medel och prioritering av objekt samt transportplanernas inriktning.	Underhåll av befintlig infrastruktur är bristfällig. Styrmedel för planering av transportinfrastruktur är ej tillräckliga för att ta bidra till omställning till ett transporteffektivt samhälle i tillräcklig grad.	2	2	Nej
Kollektivtrafik, gång och cykel	10	Kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar.	Kollektivtrafik och gc-infrastruktur har förbättrats i större tätorter, men förutsättningar och tillgänglighet varierar i landet. Bilen är fortsatt det dominerande färdmedlet.	Regionerna ansvarar för regional kollektivtrafik. Kommunerna ansvarar för utbyggnad och förvaltning av den lokala transportinfrastrukturen och fysisk planering.	Otillräckliga styrmedel för att gynna kollektivtrafik, gång och cykel. Biljettpreiser i kollektivtrafiken har ökat mer än kostnaderna för drivmedel.	2	2	Nej

Miljötillstånd				Rådighet	Förutsättningar			
Natur- och grönområden	10	Det finns natur- och grönområden och gröonstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.	Tillgången till natur och grönområden inom den byggda miljön i genomsnitt är hög men det finns stora skillnader mellan tätorterna i landet. Kvaliteten i dessa områden är okänd. Trenden är minskande för grönytor.	Kommunerna har ansvar för planering av grönsstruktur och förvaltning av allmänna platser. Fastighetsägare har ansvar för förvaltning av natur och grönområden på sin mark, men på frivillig basis.	Kommunerna har administrativa styrmedel för att kunna styra utvecklingen för allmän platsmark åt rätt håll, men tillgång till kompetens är en utmaning. Ekonomiska förutsättningar varierar. NRF omfattar den byggda miljön enbart i begränsad omfattning	3	2	Nej
Kulturvärden i bebyggd miljö	10	Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.	Ökningen i antalet skyddade byggnader går långsamt och sker från en mycket låg nivå. Det saknas en samlad överblick och kunskap om hur kulturvärden i den byggda miljön används, bevaras och utvecklas. Ökade kunskapsmässiga och personella resurser krävs, främst på kommunal nivå.	Kommunerna, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna kan juridiskt säkerställa kulturvärden. Ägare, brukare och förvaltare har rådighet över det faktiska omhändertagandet av kulturvärden.	Det finns juridiska förutsättningar att skydda kulturvärden samt att utveckla dem. Detta kan även ske med ekonomiska styrmedel och genom kunskapsspridning. I dag försvinner kulturvärden då befintliga styrmedel inte används optimalt, p.g.a. kunskapsbrist, avvägningar och politiska beslut som motverkar ett varsamt omhändertagande.	2	2	Nej
God vardagsmiljö	10	Den byggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.	Preciseringen är beroende av att andra preciseringar uppnås: hållbar bebyggelsestruktur, infrastruktur, kollektivtrafik, gång och cykel, natur och grönområden, kulturvärden.	Se övriga preciseringar	Se övriga preciseringar	2	2	Nej
Hälsa och säkerhet	10	Människor utsätts inte för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.	Preciseringen innehåller många parametrar varav fokus ofta ligger på luftföroreningar och höga ljudnivåer. Det finns stora utmaningar med att minska exponeringen på grund av målkonflikter som förtätning. Ökade insatser behövs för radonkartläggning, sundare inomhusmiljö och olycksrisker.	För byggande och förvaltning ligger rådigheten främst hos byggherrar, fastighetsägare, byggtreprenörer, finansärer samt hos lagstiftare och normgivande myndigheter. Även tillsynsmyndigheter har en viktig roll.	Befintliga styrmedel för planering och byggande ger i vissa fall förutsättningar för positiv utveckling. Förutsättningar i den befintliga strukturen och kommande behov är för komplexa för att nå en positiv utveckling till 2030. Mer kunskap och data behövs.	2	2	Nej

Miljötillstånd				Rådighet	Förutsättningar			
Hushållning med energi och naturresurser	10	Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst fossilfria energikällor används.	Bygg- och fastighetssektorn står för en stor del av samhällets miljöpåverkan. Det finns ett växande intresse för cirkulär ekonomi i byggsektorn, men marknaden är ännu ej mogen. Betydande fel, brister och skador uppstår i byggsektorn. Nivån för energieffektivisering i befintligt bestånd är hög.	Rådigheten ligger främst hos byggherrar, fastighetsägare, byggentreprenörer och finansierare samt hos lagstiftaren och normgivande myndigheter. Kommuner ansvarar för planläggning av mark- och vattenområden.	Målsättningen kan nås med avseende på energihushållning i befintlig bebyggelse. Otillräckliga styrmedel och åtgärder med avseende på återbruk och cirkularitet.	3	2	Nej
Hållbar avfallshandtering	10	Avfallshandlingen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.	Avfallsområdet är under ständig förändring men det finns höga ambitioner för avfallsförebyggande åtgärder och återbruk. Brist på juridiska och ekonomiska styrmedel resulterar i att konsumtion och avfallsmängder fortfarande är stora och att återbruk endast sker i begränsad omfattning	För byggande och förvaltning ligger rådigheten främst hos byggherrar, fastighetsägare, byggentreprenörer, finansierare samt hos lagstiftare och normgivande myndigheter. För kommunalt avfall och liknande har kommuner och branschorganisationer rådighet.	En del av de befintliga styrmedlen ger förutsättningar för en positiv utveckling. Styrmedel och åtgärder gällande avfallsförebyggande insatser, återbruk och cirkularitet bedöms däremot som otillräckliga för att påverka i tillräcklig omfattning.	2	2	Nej

3.7 Andra aspekter av målet

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö och dess tio preciseringar är mycket breda i sina formuleringar och avgränsade till den bebyggda miljön. Kopplingar finns till majoriteten av övriga miljökvalitetsmål. På grund av miljökvalitetsmålets omfattning och komplexitet behöver inga ytterligare aspekter hanteras här.

4 Bedömning av måluppfyllelse – når vi miljö kvalitetsmålet

Det finns flera utmaningar med att uppnå en god bebyggd miljö. Målet och dess preciseringar omfattar ett brett spektrum av sammankopplade aspekter för den byggda miljön, vilket gör en samlad bedömning komplicerad.

4.1 Bedömning av måluppfyllelse

4.1.1 Hållbar bebyggelsestruktur – precisering 1

En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur innebär bland annat effektiv markanvändning och cirkulär resursanvändning, en robust och klimatanpassad bebyggelse som samtidigt är flexibel för framtida behov, en god funktionsblandning med närhet till service, kollektivtrafik och grönområden, att ekosystemtjänster och biologisk mångfald gynnas samt att kulturvärden utvecklas varsamt. Det betyder att i princip alla andra preciseringar behöver vara uppfyllda för att preciseringen ska kunna betraktas som uppfylld. Förutsättningar finns för att utveckla en mer hållbar bebyggelsestruktur för tillkommande bebyggelse, men stora utmaningar kvarstår för befintlig bebyggelse. Preciseringen bedöms inte kunna nås till 2030.

4.1.2 Hållbar samhällsplanering – precisering 2

En hållbar samhällsplanering förutsätter bland annat en samlad nationell sektorsövergripande planering som ger överblick, hantering av målkonflikter och stöd till regional och kommunal planering. Planeringsunderlag och geografisk information är idag bristfälliga, icke samordnade, inte heltäckande och ofta inte användbara för nationella analyser. Det finns ett gap mellan behov och tillgång till data. Den regionala planeringsnivån blir allt viktigare som brygga mellan nationella mål och intressen och kommuners planering av mark- och vattenanvändning. Regional planering pågår i princip i alla svenska regioner, men det finns behov av en utvecklad regional planering för att ta sig an flera av de samhällsutmaningar Sverige har att hantera.

Tillgången till kommunala planeringsunderlag är begränsad, det är enbart omkring hälften av kommunerna som har i någon utsträckning underlag för energiplanering, gröns- och blåstrukturer och kulturmiljö. Det finns även en stor variation i landet kring hur kommunerna hanterar klimatrelaterade risker i sina översiktsplaner. Preciseringen nås inte till 2030.

4.1.3 Infrastruktur – precisering 3

Infrastruktur kopplat till energi, transporter, avfall och VA hanteras i fysisk planering och blir generellt alltmer välintegrerat i processen, vilket är en förutsättning för gott hänsynstagande till andra intressen såsom miljö, kulturvärden och hälsa. Genomförandet enligt preciseringen är beroende av de avvägningar och beslut som fattas under processens gång. Det finns en betydande underhållsskuld inom bland annat VA och järnvägsinfrastruktur och med nuvarande åtgärdsfart kan inte miljökvaliteten uppnås till 2030. Transportinfrastruktur tar stora ytor i anspråk och vägtrafiken orsakar en stor andel av landets klimatutsläpp. Preciseringen nås inte till 2030.

4.1.4 Kollektivtrafik, gång och cykel – precisering 4

Tillgängligheten till kollektivtrafik varierar beroende på var man bor. Med begränsade statliga styrmedel vilar utvecklingen av kollektivtrafiken till stor del på kommunala och regionala resurser och prioriteringar genom hur den byggda miljön utvecklas och försörjs med kollektivtrafik. Samtidigt har staten ett viktigt ansvar för infrastrukturen för kollektivtrafik och det finns möjligheter för staten att påverka hur resandet med kollektivtrafiken utvecklas genom andra styrmedel, exempelvis subventionering av biljettpreiser.

Tillgången till attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar varierar i landet. Det finns stora brister i cykelinfrastrukturen så som brist på sammanhängande nät och trafiksäkerhet. Detta berör i betydligt högre grad vägar som staten ansvarar för än kommunerna. Bristerna kan kopplas till juridiska tolkningar, samhällsekonomiska verktyg, arbetssätt med mera. För att skapa bättre förutsättningar för cykling finns bland annat behov av tydligare direktiv till Trafikverket, utveckling av analysverktyg, och högre prioritet av investeringar i cykelinfrastruktur. Även regelförändringar som underlättar cykling skulle vara betydelsefullt.¹⁸⁹ Preciseringen kommer inte nås till 2030.

4.1.5 Natur- och grönområden – precisering 5

Utvecklingen under utvärderingsperioden skiljer sig inte nämnvärt när det gäller miljötillståndet. Det nya styrmedlet, EU:s naturrestaureringsförordning, kan ha en viss positiv påverkan på målet men är inte tillräckligt för att målet ska nås till 2030.

Det finns en stor variation i arealen och tillgängligheten till natur- och grönområden i den byggda miljön, även om i genomsnitt andelarna är relativt höga på nationell nivå. Trenden har dessutom varit minskande för arealen grönyta, då en del av exploatering sker på bekostnad av

¹⁸⁹ Riksrevisionen, 2025. [Statens arbete med att förbättra förutsättningarna för cykeltrafiken | Riksrevisionen](#). Hämtad 2026-07-27.

tätortsnära natur- och grönområden. Den något ökade arealen skyddad natur kan inte säkerställa tillgången för alla tätortsinvånare.

Befintliga styrmedel, kommunernas tillgång till planeringsunderlag, kompetens och resurser för genomförande av åtgärder ger inte tillräckliga förutsättningar för att preciseringen kan nås till 2030.

4.1.6 Kulturvärden i den byggda miljön – precisering 6

I dag försvinner kulturvärden kontinuerligt då befintliga styrmedel inte används optimalt. För att förbättra utvecklingen krävs åtgärder. Främst förbättrad tillämpning av befintliga regelverk, kunskapsuppbyggnad samt ökade ekonomiska och personella resurser. Frågan om bebyggelsens kulturvärden måste prioriteras på såväl nationell som regional och kommunal nivå.

Utvecklingen inom preciseringen om kulturvärden i bebyggd miljö skiljer sig inte nämnvärt sedan tidigare fördjupad utvärdering. Preciseringen kommer inte att nås till 2030.

4.1.7 God vardagsmiljö – precisering 7

Preciseringen är omfattande och berör en mängd olika faktorer som är svåra att mäta och utvärdera samt med värden som kan stå i motsats till varandra. Eftersom preciseringen är så vid är den beroende av utvecklingen även inom andra preciseringar, och att dessa behöver vara uppfyllda för att preciseringen ska kunna betraktas som uppfylld.

4.1.8 Hälsa och säkerhet – precisering 8

Preciseringen omfattar flera faktorer som kan utsätta människor för skadliga eller oacceptabla hälso- och säkerhetsrisker, främst luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radon. För flera saknas riktvärden för vilka nivåer är säkra ur hälsoperspektiv och tillräckligt faktaunderlag för att göra bedömningen. Dessutom skärps kraven och riktvärden succesivt till följd av nya forskningsrön, vilket gör bedömningen mer komplicerad. Trots det kan det konstateras att det finns fortsatt problem i inomhusmiljön där människor kan utsättas för skadliga ämnen, höga ljudnivåer och strålning från radon. Förutom kemiska ämnen och föroreningar förekommer även fukt- och mögelskador i bostäder som kan påverka hälsan negativt. Bristande termisk komfort är också ett ökande problem. Andelen människor som upplever störningar på grund av höga ljudnivåer från trafik inomhus ökar. Minskande grönytor och ökande risk av värmeböljor i tät bebyggelse riskerar också att påverka hälsan negativt. Åtgärder som genomförs räcker inte till för att utmaningar i miljön ska vara lösta till 2030.

4.1.9 Hushållning med energi och naturresurser – precisering 9

Sveriges energisystem är i stor utsträckning fossilfritt och energieffektiviteten i befintligt byggnadsbestånd är hög. Samtidigt är klimat- och miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn stor och övergången till en cirkulär ekonomi inom sektorn går för långsamt. Det råder stor konkurrens om marken – ökade krav från EU (exempelvis naturrestaureringsförordningen och markdirektivet) och behovet av att stärka självförsörjning och nationell säkerhet påverkar planeringsprocessen och de intresseavvägningar som behöver göras. Preciseringens målsättning utifrån energihushållning i befintlig bebyggelse bedöms vara uppnådd till år 2030, dock ej ur ett bredare konsumtionsperspektiv eller utifrån övriga naturresurser.

4.1.10 Hållbar avfallshantering – precisering 10

Avfallshanteringen förbättras med avseende på insamling, logistik och minskade miljö- och hälsorisker. Ökande avfallsmängder tillsammans med begränsat återbruk och återvinning av byggmaterial tyder på att preciseringen inte kan nås till 2030. Intresset för ökad cirkularitet i branschen behöver stärkas med nya effektiva styrmedel för att förändringen i miljön ska bli tillräcklig för att målet ska nås på sikt.

4.1.11 Bedömning av målet som helhet

Miljökvalitetsmålet kommer inte kunna nås till 2030. Inte heller bedöms tillräckliga förutsättningar finnas på plats till 2030 för att målet ska kunna nås på sikt med i dag beslutade styrmedel och åtgärder. Vissa delar utvecklas i rätt riktning, exempelvis energieffektiviteten i befintligt byggnadsbestånd och en allt bättre integrering av infrastrukturfrågor i fysisk planering. Samtidigt kvarstår en hög klimat- och resursbelastning från byggande, ökande avfallsmängder och begränsad cirkularitet.

Bristfälliga planeringsunderlag, underhållsskuld i infrastruktur, brister i cykel- och kollektivtrafiksystem, minskande tätortsnära natur- och grönområden, otillräckligt skydd, bevarande och varsam utveckling av kulturarv samt kvarstående problem med buller, inomhusmiljö och exponering för skadliga ämnen innebär sammantaget att målet ej kan uppnås. För att på sikt nå målet krävs skärpta och mer samordnade styrmedel, resurser och arbetssätt på nationell, regional och kommunal nivå.

5 Prognos för utveckling – hur långt räcker åtgärdsarbetet?

5.1 Utveckling av miljötillståndet till 2030

Negativ utveckling

Utvecklingen i miljön är negativ. Under de senaste åren har insatser i samhället skett som motverkar miljökvalitetsmålet och/eller det går att se en negativ utveckling i miljötillståndet nu och till 2030.

5.1.1 Hållbar bebyggelsestruktur – precisering 1

Förändringar i bebyggelsestrukturen sker långsamt då det mesta redan är byggt. Detta medför en stor utmaning för anpassning till ett förändrat klimat i form av exempelvis ökad risk för översvämning och värmeböljor där utvecklingen är otillräcklig. Förutsättningarna finns för en mer hållbar struktur i tillkommande bebyggelse. Höga hållbarhetsambitioner finns i såväl strategin för levande och trygga städer – som ska bidra till levande, trygga och robusta livsmiljöer där människor trivs och vill vistas – som i kommunernas översiktsplaner. Det är fortsatt en utmaning i att realisera dessa förutsättningar och ambitioner och att de inte underställs kortsiktiga ekonomiska intressen på vägen fram till, och i, genomförandet.

5.1.2 Hållbar samhällsplanering – precisering 2

Planeringen blir alltmer komplex, med allt fler aspekter som ska tas hänsyn till. Exempelvis ställer klimatförändringarna och beredskapsfrågor högre krav på planeringen. Tillgång till planeringsunderlag och kompetens har ökat något, men kommunernas förutsättningar skiljer sig åt i landet. Utan utökat stöd till kommunerna och de regionala planeringsaktörerna kommer inte situationen förbättras i någon större utsträckning. Det finns ett stort behov av en samlad nationell sektorsövergripande planering som ger bättre överblick och stöd för hantering av målkonflikter vid regional och kommunal planering. Viktiga steg är möjliga att ta inom befintlig lagstiftning – genom att förbättra gemensamma planeringsunderlag, stärka analysförmågan och utveckla myndighetssamverkan och flernivåsamverkan. Ett råd för samhällsplanering omfamnar samhällsplaneringen i bred mening och är inte avgränsat till fysisk planering enligt PBL. För att detta ska ge effekt krävs att nämnt råd etableras.

5.1.3 Infrastruktur – precisering 3

Utvecklingen är positiv med avseende på att infrastrukturfrågor numera integreras bättre i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering. Bristerna och underhållsskulden i befintlig infrastruktur – särskilt inom VA-ledningsnätet – innebär att miljötillståndet kan förvärras om inte nya åtgärder vidtas. Klimatförändringarna medför ökad risk för skador på

exempelvis väg och järnväg, samt ökad belastning på VA-ledningsnät och dricksvattenproduktion. Utvecklingen av den statliga transportinfrastrukturen bidrar till att minska utsläppen, om än i liten utsträckning. Den nationella transportplanen beaktar i dag dock inte kommunernas arbete med omställning av transportsystemet i tillräcklig grad. Sammantaget kvarstår betydande utmaningar för infrastrukturen och utvecklingen som helhet bedöms vara negativ fram till år 2030.

5.1.4 Kollektivtrafik, gång och cykel – precisering 4

Trenden för kollektivtrafik, gång och cykel bedöms vara svagt negativ fram till 2030. Cykelns minskade färdmedelsandel, färre kommunala och regionala cykelplaner, kvarstående brister i cykelinfrastruktur och utvecklingen av stadsmiljöavtalen innebär att omställningen mot mer hållbara färd sätt tappat fart, trots kommunal vilja och satsningar på ökat hållbart resande och minskad biltrafik i städer. Den bilcentrerade bebyggelsestrukturen och styrmedel för mark- och vattenanvändningen stödjer inte omställningen till ett transporteffektivt samhälle i tillräcklig grad.

5.1.5 Natur- och grönområden – precisering 5

Utvecklingen fram till 2030 kan väntas fortsätta som hittills, det vill säga att grönytor minskar. Kraven i naturresteringsförordningen kan bidra till att bromsa utvecklingen på sikt, men de omfattar en relativt liten del av den byggda miljön fram till 2030. Samtidigt möjliggör de redan beslutade detaljplanerna fortsatt exploatering på befintliga natur- och grönområden. Kommuners arbete med ekosystemtjänster och klimatanpassning kan å andra sidan väntas att bidra positivt till kvaliteten inom dessa områden. Det är dock sannolikt att åtgärder prioriteras i första hand där det finns tillgång till planeringsunderlag, kompetens och resurser samt rådighet, och i lägre utsträckning där behovet är som störst. Det saknas tillräckliga incitament för att skydda och främja kvalitetshöjande åtgärder på grönytor som ägs privat.

5.1.6 Kulturvärden i den byggda miljön – precisering 6

Trenden bedöms vara negativ fram till 2030. Synen att befintliga bebyggelsemiljöer är en resurs i samhällsbyggandet har ännu inte fått tillräckligt genomslag, vilket medför kulturvärden inte utvecklas varsamt utan i stället ofta påverkas negativt. Oavsett lagrum går ökningen i antalet skyddade byggnader långsamt och sker från en mycket låg nivå. För att snabbare öka antalet skydd krävs ökade resurser på såväl kommunal som regional och statlig nivå. Det saknas en samlad överblick över den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och därmed även vad och hur mycket som bör skyddas. Kommunernas bristande tillgång till kulturmiljöunderlag och till antikvarisk kompetens försvårar ett proaktivt och strategiskt kulturmiljöarbete. Bristerna kan även påverka förutsättningarna att

följa PBL:s nya krav på utpekande av kulturvärden i översiktsplanen¹⁹⁰, många kommuner står här inför en betydande arbetsinsats.

5.1.7 God livsmiljö – precisering 7

Preciseringen är omfattande och berör en mängd olika faktorer. Den är också beroende av utvecklingen inom andra preciseringar (bland annat 1, 4 och 5), och att dessa behöver vara uppfyllda för att preciseringen ska kunna betraktas som uppfylld. De ökande avstånden till viktiga målpunkter såsom livsmedelsbutiker, skolor, och andra servicepunkter, samt fortsatt ökning av externhandel bidrar till större behov av transporter, framför allt i de mer glesbefolkade områdena. Den sammanlagda bedömningen av preciseringen blir en sammanvägning av utvecklingen i övriga preciseringar.

5.1.8 Hälsa och säkerhet – precisering 8

En positiv utveckling kan ses genom att luftkvaliteten successivt förbättras tack vare teknikutveckling, skärpta utsläppskrav för fordon och sundare materialval. Trots betydande förbättringar över tid utsätts människor fortfarande för luftföroreningshalter, som innebär hälsorisker, särskilt i tätorter och i trafiknära lägen. Hälsorisker kan även orsakas av skadliga ljudnivåer, och fler i samhället påverkas av sömnstörningar på grund av trafikbuller. Ny bebyggelse lokaliseras i större utsträckning till mer bullriga miljöer. Det finns risk att trenden fortsätter när bebyggelsen förtätas. Ny forskning visar att även lägre exponeringsnivåer för såväl ljud som vissa ämnen kan vara hälsoskadliga. Exponering för skadliga kemiska ämnen i bebyggd miljö har minskat för vissa ämnen, men kvarstår eller uppstår på nytt för andra. Detta gäller inte minst långlivade och svårnedbrytbara ämnen som PFAS och kombinerade cocktaileffekter, där bevisläget är otillräckligt men riskerna anses betydande. Radonhalter över den nationella referensnivån förekommer fortfarande i en betydande del av det befintliga bostadsbeståndet. Situationen är komplex eftersom antalet ämnen och föroreningar är mycket stort, faktaunderlag saknas inom många områden och regleringsprocesserna är långsamma. I samband med underhåll och renovering av befintligt bestånd finns fortsatta exponeringsrisker för hälsoskadliga ämnen, exempelvis asbest. Radonproblemen minskar gradvis genom krav i nyproduktion och åtgärder i prioriterade lokaler, men i en takt som gör det osannolikt att alla bostäder och lokaler når referensnivån till 2030 utan kraftigt förstärkta åtgärder. Prognosen är att preciseringen inte nås till 2030 eller inom överskådlig tid med dagens styrmedel, även om riskerna minskar inom vissa delområden. För att närma sig målsättning i preciseringen behövs förstärkta och delvis nya styrmedel, särskilt kopplat till kemikalier och radon samt en bebyggelse- och transportplanering som mer konsekvent prioriterar hälsa.

¹⁹⁰ Sedan den 1 december 2025.

5.1.9 Hushållning med energi och naturresurser – precisering 9

En fortsatt positiv utveckling förväntas med avseende på energieffektivisering och energianvändning i befintlig bebyggelse. Stigande energipriser förväntas bidra till att ytterligare stärka incitamenten för energihushållning. Det finns ett stort intresse för cirkularitet och återbruk i byggbranschen. Tillsammans med flertalet initiativ på EU-nivå spås en positiv utveckling, om än från en låg nivå. Hänsyn till mark, vatten och andra naturresurser i Sverige utmanas av behovet av stärkt självförsörjning av energi, mineraler, livsmedel och andra resurser. Därtill kan behovet av stärkt transport- och energiinfrastruktur och utökad militär verksamhet leda till att andra intressen åsidosätts eller nedprioriteras. Denna utveckling behöver samordnas med klimatanpassning och övrig miljöhänsyn för att bidra till en robust och hållbar samhällsutveckling.

5.1.10 Hållbar avfallshantering – precisering 10

Utvecklingen mot en väl fungerande och effektiv avfallshantering är fortsatt positiv vad gäller insamling, logistik och minskade hälso- och miljörisker, genom exempelvis fastighetsnära insamling och separat insamling av matavfall. När det gäller att förebygga avfall och att tillvarata resurserna i avfallet som uppstår är prognosen att Sverige inte når upp till ambitionerna, särskilt inte för plast, textilier och bygg- och rivningsavfall. Det bedöms inte sannolikt att avfallsmängderna per capita minskar i den omfattning som skulle behövas för att preciseringen ska nås, givet dagens konsumtionsmönster och styrmedelsnivå. En stor del av det insamlade avfallet går till energiåtervinning (förbränning) samtidigt som andelen som går till materialåtervinning är för liten för att nå de skärpta EU-kraven, särskilt för kommunalt avfall och plastförpackningar. Förutom gruvavfall utgörs den största mängden avfall i Sverige av bygg- och rivningsavfall. Trots ett ökande intresse för återbruk och återvinning av sådant avfall är det bara en mycket liten andel som faktiskt återbrukas. Det saknas för närvarande tillräckliga incitament för att skynda på omställningen till en mer cirkulär hantering. Trenden bedöms vara negativ fram till 2030.

5.1.11 Målet som helhet

Trenden för God bebyggd miljö bedöms som negativ fram till 2030. Vissa delområden utvecklas positivt, såsom energieffektivisering i befintlig bebyggelse, förbättrad avfallshantering vad gäller insamling och logistik samt en bättre integrering av infrastrukturfrågor i fysisk planering. Samtidigt kvarstår utmaningar i den bilcentrerade bebyggelsestrukturen, en bristande nationell och regional samordning i samhällsplaneringen, underhållsskuld i infrastruktur, fortsatt minskning av natur- och grönområden, svagt skydd och lågt bevarande av kulturvärden samt en alltför långsam omställning till cirkulär resursanvändning. Kollektivtrafik, gång och cykel utvecklas svagt negativt, och problem med buller, kemikalier,

radon och andra hälsorisker kvarstår trots vissa förbättringar. Negativ utveckling av miljötillståndet och otillräckliga styrmedel inom flera preciseringar leder till en samlad bedömning om negativ utveckling för hela målet.

5.2 Utveckling av miljötillståndet på längre sikt, efter 2030

Utvecklingen för God bebyggd miljö bedöms även på längre sikt som otillräcklig för att målet ska kunna nås med dagens styrmedel och åtgärder. Klimatförändringarna förstärker på sikt flera brister: fler och kraftigare skyfall, översvämningar, och värmeböljor ökar risken för skador på bebyggelse och infrastruktur, samt hälsorisker i täta och hårdgjorda miljöer. Utan stärkt klimatanpassning riskerar miljötillståndet i utsatta områden att försämrast.

Det finns betydande osäkerheter. Ett utökat fokus på beredskap och nationell säkerhet kan antingen integrera klimatanpassning, resurseffektivitet och en robust fysisk planering – vilket skulle stärka måluppfyllelsen – eller tränga undan miljöhänsyn om kortsiktig kapacitet och redundans prioriteras utan helhetssyn. På EU-nivå är utfallet beroende av om unionen fortsatt driver skärpta miljö- och klimatkrav, eller om regelförenkling och kostnadsreduktion sker på bekostnad av miljöambitioner. Geopolitiska spänningar och ett svagare internationellt samarbete kan både accelerera utfasningen av fossila bränslen och samtidigt kortsiktigt leda till ökad användning av fossila resurser, störda leveranskedjor, högre kostnader och försenade investeringar i hållbar bebyggelseutveckling. Även den väntade befolkningsutvecklingen (åldrande befolkning, minskande befolknings-tillväxt samt fortsatt flytt mot mer tätbebyggda områden) kan på längre sikt bidra till att dels bebyggelsen kommer kräva större anpassning/omvandling framöver, dels att fler områden drabbas av ekonomiska utmaningar och dels att miljöåtgärder prioriteras ned. Sammantaget bedöms målet inte nås till 2040 utan förstärkt och samordnad styrning och utvecklingen bedöms som oklar.

6 Behov av ändrad styrning

I denna rapport görs bedömningen att miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö inte kommer uppnås till år 2030. Även på längre sikt bedöms utvecklingen som otillräcklig för att målet ska kunna nås utifrån befintliga styrmedel. Utifrån de centrala problemen för målet (avsnitt 2.3) samt den relaterade styrmedelsanalysen (avsnitt 3.2) finns ett behov av ändrad styrning för att främja nationell planering, cirkulär ekonomi inom bygg- och fastighetssektorn, natur- och kulturvärden samt hållbara resor och transporter. Det är i sammanhanget värt att poängtera att inom samhällsplanering tar det ofta lång tid från det att ett styrmedel införs tills önskad effekt uppstår i miljön. På grund av de långa processerna från planering till genomförande kan miljö kvalitetsmålet i sin helhet svårtligen uppnås till 2030, även om omfattande satsningar görs. Det är dock inget hinder för att genomföra åtgärder som bidrar till förbättringar på längre sikt – tvärtom är det viktigt att ha med det långsiktiga perspektivet för att kunna närma sig målet.

6.1 Nationell planering

Miljömålsrådet bedömer^{191, 192} att det finns betydande behov av att stärka förutsättningarna för territoriell överblick och fördjupad systemförståelse på nationell nivå. Syftet är att skapa möjligheter till analyser av sektorsövergripande och komplexa rumsliga samband och frågeställningar på nationell nivå. Detta skulle ge en bättre grund för en utvecklad nationell planering i Sverige.

Miljömålsrådet föreslår att regeringen ger ett samlat uppdrag till relevanta nationella myndigheter om att arbeta gemensamt på den nationella nivån med att utveckla analysförmåga och planeringsunderlag utifrån befintlig lagstiftning. För en fullt utvecklad nationell planering behövs även lagstöd för nationell planering, tydligare ramar liksom en tydligare politisk målbild och vägledning som samhällsplaneringen kan förhålla sig till. Om förslagen genomförs blir det ett viktigt steg i arbetet med att uppfylla preciseringen om en hållbar samhällsplanering och samtidigt bidra till att lösa utmaningar i de andra preciseringarna, kanske främst inom hållbar bebyggelsestruktur, natur- och grönområden, kulturvärden och infrastruktur.

¹⁹¹ Boverket, 2026. [Ramverk för nationell planering - Boverket](#). Hämtad 2026-09-08.

¹⁹² Miljömålsrådet, 2026. [Ramverk för nationell planering – Samlade budskap och förslag till uppdrag](#). Hämtad 2026-09-08.

6.2 Cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn

Det finns en stor potential att minska resursanvändning och -förluster genom att minska fel, brister och skador i byggandet och satsa på ökad cirkulär ekonomi i den byggda miljön.

Genomförande av förslag som togs fram inom ramen för Boverkets uppdrag att främja en cirkulär ekonomi¹⁹³ skulle bidra till detta. Förslagen omfattade:

- Att utveckla mål och en nationell strategi, fortsätta utveckla vägledning, samt ta fram verktyg och metoder som visar nyttan med cirkulära lösningar.
- Ta fram nationella referensvärden eller jämförelsevärden för klimatpåverkan vid ombyggnad, särskilt vid ombyggnadsprojekt.
- Genomföra en digitaliseringssatsning med öppna standarder, gemensamma datamiljöer och digitala tjänster för återbruk, avfall, tillsyn och statistik.
- Dela upp bestämmelsen om kontrollplanen i 10 kap. 6 § PBL i två delar: en kontrollplan för tekniska egenskapskrav för att förebygga fel, brister och skador, samt en särskild resurshushållningsplan för återbruk, återvinning och avfallshantering.

I det pågående uppdraget om att förebygga fel, brister och skador¹⁹⁴ pekar Boverket på behov av:

- Enkel och säker uppföljning av företag och anställda.
- Långsiktig företagsutveckling i byggbranschen.

Samordnade forsknings- och utvecklingsinsatser för byggbranschen.

6.3 Kulturvärden i den byggda miljön

Enligt PBL är kulturvärden ett allmänt intresse som hänsyn måste tas till. PBL omfattar all bebyggelse, både den särskilt värdefulla och den mer vardagliga. Då kulturvärden finns överallt skär hanteringen av dessa såväl genom hela miljömålssystemet som miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

¹⁹³ Boverket, 2024. Rapport 2024:26. [Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn](#).

¹⁹⁴ Boverket, 2026. Rapport 2026:8 [Förebygg fel, brister och skador - Boverket](#). Hämtad 2026-09-01.

Ett stort ansvar för ett varsamt bruk av kulturvärdena ligger genom PBL på landets kommuner. För att det kommunala kulturmiljöarbetet ska fungera optimalt krävs det att hela kedjan hänger samman: att det finns tillgång till aktuella kunskapsunderlag och antikvarisk kompetens samt att kulturhistoriskt värdefull bebyggelse säkerställs juridiskt. Miljömålsuppföljningen har sedan start pekat på brister här. För att möta lagstiftningens intentioner och politiska mål som God bebyggd miljö är dessa brister viktiga att åtgärda. Frågan om bebyggelsens kulturvärden måste prioriteras på främst kommunal nivå, men även nationellt och regionalt. Kraftfulla åtgärder behövs: främst förbättrad tillämpning av befintligt regelverk, kunskapsuppbyggnad samt ökade ekonomiska och personella resurser.

6.4 Naturvärden i den byggda miljön

Grön- och blåtor och dess värden i den byggda miljön skapar förutsättningar för en hälsosam och resilient livsmiljö för människor. Det krävs tillräckligt stora ytor, variation i storlek och funktion i grön- och blåtorna för att tillgodose människors behov av rörelse, rekreation, återhämtning och samtidigt bidra till bättre luft- och vattenkvalitet, mikroklimat, samt förebygga effekter av klimatförändringar i den byggda miljön.

Befintliga styrmedel, inklusive den nya naturrestaureringsförordningen, ger inte tillräckligt skydd och möjlighet till att utveckla grön- och blåtor i städer och tätorter på det sätt som behövs för att nå målet i alla delar av landet. Nya eller ändrade styrmedel skulle kunna omfatta:

- Kunskapssatsningar riktade till kommuner och andra aktörer som planerar och förvaltar grön- och blåtor i den byggda miljön. Vägledning och kunskapspaket för urbana ekosystem som föreslås inom ramen för förslaget till en nationell restaureringsplan behöver genomföras och riktas mot alla kommuner, inte bara de som omfattas av förordningens artikel 8.
- Ekonomiska styrmedel för att stödja kommuner i utvecklingen där det behövs som mest, men där förutsättningar gör det svårt, exempelvis i kommuner där en stor andel av grönytan i tätort är privat. Här är ökad finansiering och bredare fokus i LONA-bidraget en lågt hängande frukt. Förslaget kring detta finns i förslaget till nationell restaureringsplan, men omfattar hela naturrestaureringsförordningen, inte bara urbana miljöer.
- En systematisk uppföljning av grönytor i den byggda miljön för att bättre kunna följa trender i utvecklingen av arealer, konnektivitet och kvalitet i dessa områden. Förslaget som lämnades till regeringen inom ramen för regeringsuppdraget om nationell restaureringsplan¹⁹⁵

¹⁹⁵ Naturvårdsverket, 2026. [Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur](#). Hämtad 2026-09-01.

skulle kunna kompletteras med ett förslag att SLU upprättar och håller i ett nationellt miljöövervakningsprogram för urbana grönytor. Syftet är att etablera ett robust och långsiktigt kunskapsunderlag som möjliggör uppföljning av tillstånd och trender, utvärdering av miljöpolitik och styrmedel samt utgör stöd för fysisk planering, naturvård och klimatanpassning. Resultaten av programmet skulle kunna bidra till uppföljning av precisering 5 av miljö kvalitetsmålet, etappmålet om stadsgrönska och ekosystem, artikel 8 i naturrestaureringsförordningen, markdirektivet, samt bidra med kunskap till framtagning av vägledning och underlag kring urbana grönytor för fysisk planering.

6.5 Hållbara resor och transporter

För att bidra till en minskning av transportsektorns klimatpåverkan samt frigöra ytor i tätortsmiljöer, behöver biltrafiken minska till förmån för hållbart resande (gång-, cykel- och kollektivtrafik) och genom att transporter effektiviseras eller kortas. Miljömålsberedningen gör bedömningen att det finns behov av nationella mål och indikatorer för minskning av växthusgasutsläpp från inrikes transporter, och föreslår att uppdrag ges till relevanta myndigheter att föreslå sådana för utfasning av fossila bränslen och elektrifiering av fordonsflottan¹⁹⁶. I sitt remissvar pekar Boverket även på behovet av mål och indikatorer för ett transporteffektivt samhälle.

Det finns en potential i att främja ett transporteffektivt samhälle genom att fysisk planering bidrar till att utveckla strukturer som gynnar resursnåla transporter och minskar behovet av resor, minimerar utsläpp av föroreningar och växthusgaser samt minskar energianvändningen. Bebyggelse och infrastruktur behöver utformas så att det totala transportarbetet minskar, och att gång-, cykel- och kollektivtrafik blir attraktiva val. Klimatpolitiska rådets rekommendationer för ett transporteffektivt samhälle¹⁹⁷ inkluderar att reformera infrastrukturplaneringen utifrån klimatomål och att stärka järnvägen. Att förslaget om ett färdmedelsneutralt reseavdrag genomförs och att kollektivtrafik görs förmånligare. De föreslår även att kommuner ges fler verktyg till att minska utsläppen i städerna.

I Riksrevisionens granskning av förutsättningarna för cykeltrafiken lämnas ett antal rekommendationer.¹⁹⁸ Regeringen föreslår att lämna förslag till riksdagen som i större utsträckning gör det möjligt att bygga friliggande statliga cykelvägar, att utreda statliga principer eller krav för var en grundläggande framkomlighet för cykeltrafiken ska upprätthållas så att

¹⁹⁶ SOU 2025:107. [Sveriges nationella klimatomål – uppdaterat etappmål till 2030 - Regeringen.se](https://www.sou.se/Sveriges-nationella-klimatmal-uppdaterat-etappmal-till-2030-Regeringen.se). Hämtad 2026-04-16.

¹⁹⁷ Klimatpolitiska rådet, 2026. [Klimatpolitiska rådets rapport 2026](#). Hämtad 2026-04-16.

¹⁹⁸ Riksrevisionen, 2025. [Statens arbete med att förbättra förutsättningarna för cykeltrafiken | Riksrevisionen](#). Hämtad 2026-04-16.

tydligare statliga prioriteringar av sammanhållen cykelinfrastruktur kan göras, att utreda hur den statliga planerings- och genomförandeprocessen för mindre eller medelstora infrastrukturåtgärder kan effektiviseras så att de cykelåtgärder som planeras också genomförs, samt att ge Transportstyrelsen ett tydligare ansvar att ta hänsyn till fyrstegsprincipen vid utvecklingen av regler som berör transportsystemet.

Att gynna cykel och cykelinfrastruktur kan betraktas som en åtgärd för att stärka samhällets beredskap. Cykel är ett robust färdmedel som fungerar även när drivmedelsförsörjningen är begränsad, exempelvis vid händelse av kris eller krig.

Boverket

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se